

Електронне
наукове видання

«ПУБЛІЧНЕ
АДМІНІСТРУВАННЯ
ТА НАЦІОНАЛЬНА
БЕЗПЕКА»

ISSN 2617-572X
DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1

№ 1 (23) / 2022

**Електронне наукове видання
«ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ
ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»**

**Электронное научное издание
«ПУБЛИЧНОЕ АДМИНИСТРИРОВАНИЕ
И НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ»**

**Electronic scientific publication
«PUBLIC ADMINISTRATION
AND NATIONAL SECURITY»**

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

№ 1 (23)

Київ 2022

ББК 66.061.43
УДК 351
П88

Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека» зареєстровано в міжнародних каталогах наукових видань та наукометричних базах даних: Index Copernicus International (ICI); Polish Scholarly Bibliography; Google Scholar; ResearchBib; Electronic Journals Library; Bielefeld Academic Search Engine (BASE); CrossRef.

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

Видання включено до Переліку наукових фахових видань
МОН України (категорія В) з державного управління (спеціальність 074),
на підставі Наказу Міністерства освіти та науки України
№ 358 від 15.03.2019.

У виданні опубліковані наукові статті з висвітленням теоретичних та практичних аспектів у сфері публічного управління та національної безпеки. Для наукових працівників, викладачів, студентів, фахівців у сфері національної безпеки, працівників державних установ, юридичних компаній, судів, правоохоронних органів й інших зацікавлених осіб.

Матеріали публікуються мовою оригіналу в авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

У відповідності із Законом України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей і матеріалів цієї збірки, посилання на авторів та видання є обов'язковими.

© Автори статей, 2022
© Електронне наукове видання
«Публічне адміністрування
та національна безпека», 2022

ISSN 2617-572X Elektronne naukove vidannâ "Publîčne adminîstruvannâ ta nacional'na bezpeka"

Редакція
Головний редактор

Головний редактор — **Романенко Євген Олександрович**, доктор наук з державного управління, професор, проректор з наукової роботи Національного авіаційного університету, академік Української Технологічної Академії, академік Міжнародної Кадрової Академії та Академії наук публічного управління, Заслужений юрист України (Київ, Україна)

Заступники головного редактора

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, професор, академік Академії будівництва України, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна)

Жукова Ірина Віталіївна — кандидат наук із державного управління, доцент, заступник директора з навчально-виховної роботи Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти», виконавчий директор президії громадської організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Коваленко Дмитро Іванович — кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну (Київ, Україна)

Редакційна колегія

Арошидзе Паата — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Державного університету імені Шота Руставелі (Грузія)

Ахметова Лайла Сейсембековна — професор політології, доктор історичних наук, професор кафедри ЮНЕСКО, міжнародної журналістики і медіа в суспільстві факультету журналістики Казахського Національного університету (КазНУ) ім. аль-Фарабі (Казахстан)

Бурик Зоряна Михайлівна — доктор наук з державного управління, старший викладач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна)

Гечбаія Бадрі Нодаровіч — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія)

Гурковський Володимир Ігорович — доктор наук з державного управління, старший дослідник, професор кафедри інформаційної політики та цифрових технологій Національної академії державного управління при Президентові України, перший заступник директора ВГО «Центр дослідження проблем публічного управління» (Київ, Україна)

Гвожджевiч Сильвія — кандидат наук, кафедра адміністрації та національної безпеки Державної професійної вищої школи ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)

Дегтяр Андрій Олегович — завідувач кафедри менеджменту та адміністрування Харківської державної академії культури Міністерства культури України, доктор наук з державного управління, професор, заслужений діяч науки і техніки України (Харків, Україна)

Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна)

Драган Іван Олександрович — доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, професор кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування Житомирського державного технологічного університету МОН України (Житомир, Україна)

Іваницька Ольга Михайлівна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри теорії та практики управління Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)

Кіслов Денис Васильович — доктор наук з державного управління, доцент, академік Української академії наук, Академік Національної Академії наук вищої освіти України, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна)

Козаков Володимир Миколайович — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державної політики та суспільного розвитку Національної академії державного управління при Президентові України (Київ, Україна)

Кринична Ірина Петрівна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Дніпро, Україна)

Мідельський Сергій Людвигович — професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)

Мотренко Тимофій Валентинович — доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, Академік Національної академії педагогічних наук України

Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна)

Пархоменко-Куцевіл Оксана Ігорівна — доктор наук з державного управління, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна)

Радченко Олександр Віталійович — доктор наук з державного управління, професор, професор Університету Яна Длугоша в Ченстохові (Польща)

Ромат Євгеній Вікторович — доктор наук з державного управління, завідувач кафедри маркетингу та реклами Київського національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)

Ситник Григорій Петрович — доктор наук з державного управління, кандидат технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

Сурай Інна Геннадіївна — доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління та публічної служби Національної академії державного управління при Президентові України (Київ, Україна)

Кухарчук Петро Михайлович — кандидат наук з державного управління, доцент, професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (Житомир, Україна)

Шмагун Антоніна Вікторівна — кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна)

Якимчук Аліна Юріївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)

Яровой Тихон Сергійович — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна)

Агнешка Кістер — доцент, доктор наук, Факультет економіки, Університет Марії Склодовської Кюрі (Польща)

Недбалек Карел — доктор філософії (PhD) в галузі права, доцент, професор Європейського професійного докторату, MBA, адвокат (Чехія)

ЗМІСТ

ДОСЛІДЖЕННЯ, РОЗРОБКИ, ПРОЕКТИ З ПИТАНЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Марухленко Оксана В'ячеславівна, Ольшанецька Ольга Борисівна
ВПЛИВ COVID-19 НА ПУБЛІЧНУ ПОЛІТИКУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ 9

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Дегтяр Андрій Олегович, Тесаловський Олексій Борисович
ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ..... 13

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Плющ Руслан Миколайович, Філіппова Вікторія Дмитрівна, Проніна Оксана Володимирівна
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ 20

ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Дегтяр Олег Андрійович, Угоднікова Олена Ігорівна
МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО МАРКЕТИНГУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕСИ ЦІНОУТВОРЕННЯ
ПРИРОДНИХ МОНОПОЛІЙ 27

Вдовенко Наталія Михайлівна, Горяна Лариса Григорівна
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ... 33

Дегтяр Олег Андрійович, П'ятничук Ірина Дмитрівна, Горник Володимир Гнатович
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ: КРАЩІ СВІТОВІ
ПРАКТИКИ..... 39

Дмитренко Геннадій Анатолійович, Головач Наталія Василівна
ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ
ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ 44

**Мельников Олександр Федорович, Петров Костянтин Едуардович,
Кобзев Ігор Володимирович, Косенко Віктор Вікторович**
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ..... 49

Непомнящий Олександр Михайлович, Хараїм Ірина Володимирівна
ПРИКЛАДНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ІНЖИНІРИНГОВИХ ПОСЛУГ
У БУДІВНИЦТВІ 56

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Іванова Вікторія Миколаївна

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

(1990–2022 рр.).....65

ФІЛОСОФІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Пасічник Василь

ФІЛОСОФСЬКІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПАРАДИГМ:

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АСПЕКТ75

CONTENTS

RESEARCH, DEVELOPMENT, PROJECTS ON PUBLIC ADMINISTRATION AND ADMINISTRATION

- Marukhlenko Oksana, Olshanetska Olga**
IMPACT OF COVID-19 ON PUBLIC POLICY OF GENDER EQUALITY IN UKRAINE..... 9

REGIONAL MANAGEMENT AND LOCAL SELF-GOVERNMENT

- Diegtiar Andrii, Tesalovskyi Oleksii**
FEATURES OF PUBLIC RELATIONS IN LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES 13

THEORY AND HISTORY OF PUBLIC ADMINISTRATION

- Pliushch Ruslan, Filippova Viktoriia, Pronina Oksana**
NATIONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION: A THEORETICAL ANALYSIS
OF THE CONTENT 20

FUNCTIONING AND DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS

- Diegtiar Oleg, Uhodnikova Olena**
MECHANISMS OF PUBLIC MARKETING AND THEIR INFLUENCE ON THE PRICING
PROCESSES OF NATURAL MONOPOLIES 27

- Vdovenko Nataliia, Horiana Larysa**
DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT MECHANISMS SYSTEM OF THE HEALTH CARE
SPACE OF EDUCATION IN UKRAINE 33

- Diegtiar Oleg, Piatnychuk Iryna, Hornyk Volodymyr**
PUBLIC GOVERNANCE OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT: THE WORLD BEST PRACTICES... 39

- Dmytrenko Hennadii, Holovach Nataliia**
RESEARCH OF PERSONNEL HEALTH PROTECTION TECHNOLOGIES IN THE PUBLIC
SERVICE SYSTEM OF UKRAINE 44

- Melnykov Oleksandr, Petrov Konstantin, Kobzev Igor, Kosenko Viktor**
GOVERNMENT REGULATIONS OF THE USING CLOUD SERVICES 49

- Nepomnyashchy Alexander, Kharaim Iryna**
APPLIED SCIENTIFIC RESEARCH AS A COMPONENT OF ENGINEERING SERVICES
IN CONSTRUCTION 56

PRACTICAL ASPECTS OF ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

- Ivanova Viktoriia**
HISTORY OF ESTABLISHING AND DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SECURITY SYSTEM
OF UKRAINE (1990–2022)..... 65

PHILOSOPHY, METHODOLOGY, THEORY AND HISTORY OF THE FOUNDATIONS
OF NATIONAL SECURITY OF THE STATE

Pasichnyk Vasyl

PHILOSOPHICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF SOCIO-ECONOMIC PARADIGMS:

A RETROSPECTIVE ASPECT 75

УДК 352/354

ДОСЛІДЖЕННЯ, РОЗРОБКИ, ПРОЕКТИ З ПИТАНЬ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Марухленко Оксана В'ячеславівна

*доктор наук з державного управління,
доцент кафедри управління*

Київський університет імені Бориса Грінченка

Марухленко Оксана Вячеславовна

*доктор наук по государственному управлению,
доцент кафедры управления*

Киевский университет имени Бориса Гринченко

Marukhlenko Oksana

*Doctor of Science in Public Administration,
Associate Professor of the Department of Management*

Borys Grinchenko Kyiv University

ORCID: 0000-0001-8050-6615

Ольшанецька Ольга Борисівна

магістрантка спеціальності

281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри управління

Київського університету імені Бориса Грінченка

Ольшанецкая Ольга Борисовна

магистрантка специальности

281 «Публичное управление и администрирование» кафедры управления

Киевского университета имени Бориса Гринченко

Olshanetska Olga

*Master's degree in 281 «Public Administration»
from the Department of Management*

Borys Grinchenko Kyiv University

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-7866

ВПЛИВ COVID-19 НА ПУБЛІЧНУ ПОЛІТИКУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

ВЛИЯНИЕ COVID-19 НА ПУБЛИЧНУЮ ПОЛИТИКУ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В УКРАИНЕ

IMPACT OF COVID-19 ON PUBLIC POLICY OF GENDER EQUALITY IN UKRAINE

Анотація. У статті досліджуються питання гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, що відносяться до п'ятої цілі сталого розвитку України 2030 р. У статті досліджується концепція розширення прав і можливостей жінок і висвітлюються способи, за допомогою яких показники, пов'язані з цією Ціллю щодо освіти, зайнятості та політичної участі, можуть сприяти цьому.

Гендерна рівність та розширення прав і можливостей жінок є п'ятою із сімнадцяти цілей сталого розвитку України. Це скоріше внутрішня, ніж інструментальна ціль, яка чітко оцінюється як самоціль, а не як інструмент для досягнення інших цілей.

Цілі сталого розвитку розвивають досягнення у питаннях гендерної рівності з метою гарантованого припинення дискримінації по відношенню до жінок і дівчат у всьому світі. У деяких регіонах на ринку праці досі існує величезна нерівність, а жінки позбавлені рівного доступу до робочих місць. Сексуальне насильство та експлуатація, нерівноправний

розподіл неоплачуваного догляду за дітьми та домашньої роботи, а також дискримінація на державній службі досі залишаються величезними перешкодами.

Надання жінкам рівних прав на економічні ресурси, такі як земля і власність, є життєво важливими завданнями в контексті реалізації цієї цілі. Не менше значення має забезпечення загального доступу до охорони сексуального і репродуктивного здоров'я. На сьогоднішній день державні посади обіймають більше жінок, ніж будь-коли раніше, проте заохочення жінок-лідерів сприятиме зміцненню політики і законодавства для посилення ґендерної рівності.

Ключові слова: COVID-19, публічна політика, ґендерна рівність.

Аннотация. В статье исследуются вопросы гендерного равенства и расширения прав и возможностей женщин, относящиеся к пятой цели устойчивого развития Украины до 2030 г. В статье исследуется концепция расширения прав и возможностей женщин и освещаются способы, посредством которых показатели, связанные с этой Целью в области образования, занятости и политического участия, могут способствовать этому.

Гендерное равенство и расширение прав и возможностей женщин является пятой из семнадцати целей устойчивого развития Украины. Это скорее внутренняя, чем инструментальная цель, четко оцениваемая как самоцель, а не как инструмент для достижения других целей.

Цели устойчивого развития развивают достижения в вопросах гендерного равенства с целью гарантированного прекращения дискриминации по отношению к женщинам и девушкам во всем мире. В некоторых регионах на рынке труда до сих пор существует огромное неравенство, а женщины лишены равного доступа к рабочим местам. Сексуальное насилие и эксплуатация, неравноправное распределение неоплачиваемого ухода за детьми и домашней работы, а также дискриминация на государственной службе по-прежнему остаются огромными препятствиями.

Предоставление женщинам равных прав на экономические ресурсы, такие как земля и собственность, являются жизненно важными задачами в контексте реализации этой цели. Не меньшее значение имеет обеспечение общего доступа к охране сексуального и репродуктивного здоровья. На сегодняшний день государственные должности занимают больше женщин, чем когда-либо, однако поощрение женщин-лидеров будет способствовать укреплению политики и законодательства для усиления гендерного равенства.

Ключевые слова: COVID-19, публичная политика, гендерное равенство.

Summary. The article explores gender equality and women's empowerment related to Ukraine's 2030 Sustainable Development Goal 5. The article explores the concept of women's empowerment and highlights the ways in which indicators related to this Goal in education, employment and political participation can contribute to this.

Gender equality and women's empowerment is the fifth of Ukraine's seventeen sustainable development goals. It is an internal rather than an instrumental goal, clearly valued as an end in itself and not as a tool to achieve other goals.

The Sustainable Development Goals build on advances in gender equality to ensure that discrimination against women and girls around the world ends. In some regions, there are still huge inequalities in the labor market, and women are denied equal access to jobs. Sexual abuse and exploitation, unequal distribution of unpaid childcare and domestic work, and discrimination in the public service continue to be formidable obstacles.

Giving women equal rights to economic resources such as land and property is vital in the context of realizing this goal. Equally important is ensuring universal access to sexual and reproductive health care. Today, more women hold public office than ever, but rewarding women leaders will help strengthen policies and legislation to enhance gender equality.

Key words: COVID-19, public policy, gender equality.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 мала руйнівні наслідки для соціально-економічного життя України. Режим ізоляції та закриття шкіл привели до того, що на жінок ліг додатковий тягар домашніх турбот — обсяг домашніх обов'язків жінок, за повідомленнями, збільшився на 80%. Жінки також зіткнулися з більш сильним скороченням оплачуваних годин роботи та вищим рівнем безробіття переважно через працевлаштування на вразливих посадах та у сильно постраждалих секторах економіки, а також через високий обсяг домашніх обов'язків. Водночас у розпорядженні жінок України є менше ресурсів, які допомогли б їм певною мірою захиститися від несприятливих наслідків пандемії, — у них мало заощаджень та обмежений доступ до фінансових інструментів.

Вони також з більшою ймовірністю займають уразливі позиції, переважно у неформальній економіці, що практично позбавляє їхнього доступу до програм соціального забезпечення.

Жінки, зокрема з найвразливіших груп (безробітні, жінки, що самі виховують дітей, жінки з інвалідністю, літні жінки), найбільше страждають в плані втрати економічних можливостей та погіршення стану здоров'я. Зараз особливо важливо, щоб системи управління державними фінансами прийняли до уваги ґендерний вплив заходів, спрямованих на подолання пандемії COVID-19. Рішення щодо перерозподілу публічних коштів, пов'язані із необхідністю боротьби з коронавірусом, мають врахувати потреби жінок, чоловіків та різних підгруп цих категорій (молоді та літніх жінок/ чоловіків;

жінок/чоловіків з інвалідністю тощо). Якщо рішення є гендерно сліпими, вони мають довготривалий вплив на доступ жінок та чоловіків до ринку праці, рівень безробіття, доходів, розподіл часу на виконання продуктивної та репродуктивної праці, споживання, процес прийняття рішень тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема, пов'язана з гендерною рівністю сьогодні набула великого значення не тільки для України, а й усього світу. З середини минулого століття дані питання вивчалися та продовжують вивчатися фахівцями спеціалізованих органів та агентств ЄС з цього напрямку, а саме Європейським інститутом із гендерної рівності (ЄІГР). Питання впливу Covid-19 на гендерну рівність в Україні досліджують науковці з соціологічної, економічної, політичної, біологічної, історичної та навіть медичної та географічної галузей.

Найбільш відомими зарубіжними спеціалістами зі сфери вивчення гендеру в історико-соціологічному, лінгвістичному, міжнародному й крос-європейському дослідженнях є А. Лінн, В. Брюсон, П. Вайль, Ш. Хупер, Д. Хісманс, Д. Хіндман, М. Кіммель, Е. Кофман, Л. Нічольсон, С. Прайк, Р. Ширін, К. Рейнман, К. Сільвестр, М. Вайнер, А. Вейлер, К. Дзюд, В. Коллінс та інші.

Наукові розробки українських науковців з гендерних питань набувають все більшої практичної значущості й, отже, стимулюють прогрес практичної реалізації нововведень з цієї галузі на національному, законодавчому, політичному, економічному, загальнокультурному та інших рівнях.

Формування цілей статті. Метою статті є визначення впливу Covid-19 на публічну політику гендерної рівності в Україні

Викладення основного матеріалу дослідження. Важливим викликом в ситуації з COVID-19 є повернення міждержавних мігрантів в Україну з країн Європи, які мають гіршу епідеміологічну ситуацію та велику кількість захворювань, таких як Італія, Іспанія, Франція. Загалом, міграційна активність чоловіків вища, ніж у жінок. Основними країнами-реципієнтами української робочої сили є Польща (38,9%), Російська Федерація (26,3%), Італія (11,3%), Чехія (9,4%). До інших країн, куди спрямовані помітні потоки трудових мігрантів з України, належать Сполучені Штати Америки (1,8%), Білорусь (1,7%), Португалія (1,6%), Угорщина (1,3%), Ізраїль (1,1%), Фінляндія (1,0%) та Німеччина (0,8%). Слід зазначити, що жінки частіше за чоловіків працюють у Польщі (42,6% проти 37,3%) та в Італії (27,0% проти 4,7%), а чоловіки — у Росії (31,0% проти 15,1%)³. Отже, серед заробітчан з європейських країн, які повернулися до України, частка жінок є більшою за частку чоловіків.

Жінки в Україні мають нижчий рівень зайнятості як порівняти з чоловіками, отримують меншу заробітну платню та пенсії, більше залежать

від соціальної допомоги від держави, тому в них менше можливостей заощаджувати, а тому в умовах економічної кризи, викликаній COVID-19, вони є більш уражені.

Великою проблемою, яку COVID-19 приніс чоловікам и жінкам є доступ до основних медичних послуг. Чоловіки підвержені більш високому ризику захворювання та смертності від COVID-19, у той час як у жінок можна спостерігати менші наслідки для здоров'я.

COVID-19 призвів до різкого зростання розладів психічного здоров'я Пандемія COVID-19 викликала повсюдний психологічний стрес через економічні потрясіння, соціальну ізоляцію, зростання рівня побутового насильства та страху інфікування.

Надзвичайне робоче навантаження, ризик інфікування та смерть пацієнтів підривають психічну стабільність медичних та соціальних працівників, які перебувають на передовій боротьби з пандемією; при цьому жінки складають більшість працівників цих сфер [1]. Крім того, структура «ООН-Жінки» виявила, що молоді матері та вагітні жінки особливо схильні до занепокоєння та депресії, викликаних труднощами у доступі до медичних послуг, відсутністю соціальної підтримки та тривогами, пов'язаними з COVID-19 [2].

Система охорони здоров'я в Україні постраждала від недостатнього фінансування та корупції, надання медичних послуг було нестабільним, та доступ до них був «утруднений через обмежену кількість персоналу та сучасного обладнання, особливо за межами великих міст» [3].

Пандемія, що змусила уряд переглянути пріоритети у витраченні бюджетних коштів та розширити надання послуг у галузі охорони здоров'я, призвела до загострення існуючої нерівності у галузі охорони здоров'я в Україні. Громадяни змушені самостійно оплачувати більшу частину витрат, пов'язаних із здоров'ям. Жінки, які, як правило, спочатку мають скромнішу фінансову «подушку безпеки», не завжди можуть дозволити собі дороге лікування, що потенційно призводить до відмови від життєво важливих профілактичних візитів до лікарів.

Реалізація програм вакцинації проти COVID-19 залишається складною через гендерні норми. В останні десятиліття стало ясно, що гендерні бар'єри на шляху доступу до вакцин, а також дослідження та розробки вакцин є серйозною проблемою. Соціальні та культурні норми, що диктують роль мало-забезпеченого населення, та населення, яке проживає в віддалених кутках України в суспільстві, нерідко створюють перешкоди для доступу населення до охорони здоров'я. У деяких регіонах жінки та чоловіки обмежені у контролі над ресурсами та прийнятті рішень у домогосподарстві і тому нерідко не можуть звернутися за медичною та профілактичною допомогою, включаючи вакцинацію [4].

Превалювання жінок у секторі послуг з догляду наражає їх на небезпеку інфікування COVID-19. Серед медичних та соціальних працівників у регіонах України, як і у всьому світі, переважають жінки (70%). В Україні жінки становлять 83% медичних працівників відповідно [5]. Будучи співробітниками, які надають первинні послуги з догляду, жінки часто піддаються більшого ризику інфікування. Станом на 1 серпня із 71 056 випадків інфікування COVID-19, зареєстрованих в Україні, 8 693 припадали на медичних працівників (12%) [6]. До середини листопада ця частка впала приблизно до 5%, які, однак, до того часу відповідали понад 26 000 медичних працівників. Ризик для медичних працівників не тільки не знизився, а й збільшився — відсоток, що змінюється, відображає лише набагато швидше зростання загальної кількості випадків інфікування. Одне з досліджень, проведених в Україні у 2020 році, показало, що лише 14% медичних працівників жіночої статі були повністю забезпечені засобами індивідуального захисту [5]. Жінки також більш вразливі через те, що дбають про людей похилого віку і представників вразливих груп.

Таким чином, регулювання гендерних відносин в Україні характеризуються, по-перше, неповним

залученням інституцій, які регулюють гендерні відносини в суспільстві (зокрема, інституції політики та економіки отримують значно більше уваги від органів державної влади, ніж інститут сім'ї та культура); по-друге, впровадженням поодиноких інституційних інновацій, діяльність яких не завжди ґрунтується на цінностях гендерної рівності, проголошеної міжнародною спільнотою; по-третє, неналагодженістю усталених інституційних зв'язків (правових, соціальних, економічних тощо) між основними інститутами, залученими до регулювання гендерних відносин.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У подальших дослідженнях задля створення потенціалу пропонується утворити на основі закладів вищої освіти наукові центри гендерних досліджень. Основною функцією Наукового центру гендерних досліджень має стати надання підтримки всім колегам шляхом організації майстер-класів з питань гендерної рівності, аналізу планів роботи, участі у здійсненні програми та підготовці тем для публікацій тощо, переслідуючи завдання забезпечення того, щоб гендерний фактор максимально враховувався у всіх заходах, пов'язаних з публічним управлінням та адмініструванням.

Література/References

1. UN (2020), Policy Brief: COVID-19 and the Need for Action on Mental Health. URL: <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-05/UN-Policy-Brief-COVID-19-and-mental-health.pdf> (accessed on 15 January 2022).
2. UN Women (2020), «The United Nations in Ukraine and the Wild Theater present NEW SCARS, an interactive theater project against gender-based violence», Europe and Central Asia. URL: <https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2020/12/the-un-in-ukraine-and-the-wild-theater-present-newscars-an-interactive-theater-project-against-gbv> (accessed on 15 January 2022).
3. OECD (2018), Bridging the digital gender divide. URL: <http://www.oecd.org/internet/bridging-the-digitalgender-divide.pdf> (accessed on 25 January 2022).
4. GAVI (2021), Gavi Guidance to Address Gender-Related Barriers to Maintain, Restore and Strengthen Immunisation in the Context of COVID-19. URL: https://www.gavi.org/sites/default/files/about/Strategy/Gavi_Guidance-to-address-gender-barriers-in-MRS-immunisation_ENG.pdf.
5. UN Women Ukraine (2020), Rapid gender assessment of the situation and needs of women in the context of COVID-19 in Ukraine. URL: https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2020/06/rapid%20gender%20assessment_engmin.pdf?la=en&vs=3646 (accessed on 15 January 2022).
6. UNIAN (2020), Health minister: Over 9,200 children, 12,300 healthcare workers contract COVID-19. URL: <https://www.unian.info/society/stepanov-over-9-200-children-12-300-healthcare-workers-contract-covid-19-11140574.html> (accessed on 15 January 2022).

Стаття надійшла до редакції 27.01.2022

УДК 35.076

Дегтяр Андрій Олегович

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та підприємництва
Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Дегтяр Андрей Олегович

*доктор наук по государственному управлению, профессор,
професор кафедри публічного управління и підприємництва
Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харьковский авиационный институт»*

Diegtiar Andrii

*Doctor of Public Administration, Professor,
Professor of the Department of Public Administration and Entrepreneurship
N. Ye. Zhukovskiy State Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»
ORCID: 0000-0003-3258-447X*

Тесаловський Олексій Борисович

*аспірант кафедри публічного управління та підприємництва
Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Тесаловский Алексей Борисович

*аспірант кафедри публічного управління и підприємництва
Національного аерокосмічного університета імені М.Є. Жуковського
«Харьковский авиационный институт»*

Tesalovskyi Oleksii

*Post-Graduate Student of the
Department of Public Administration and Entrepreneurship
N. Ye. Zhukovskiy State Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»*

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-7848

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ОСОБЕННОСТИ СВЯЗЕЙ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ В ОРГАНАХ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

FEATURES OF PUBLIC RELATIONS IN LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES

Анотація. У статті розглянуто особливості зв'язків з громадськістю в органах місцевого самоврядування. Доведено, що рівень управління соціумом безпосередньо знаходиться в залежності від специфіки функціонування служб зі зв'язків з громадськістю на місцевому рівні. Визначено головні цілі PR для органів місцевого самоврядування. З'ясовано ряд тенденцій розвитку зв'язків з громадськістю місцевого самоврядування: першою тенденцією є їх інституціоналізація, що включає нормативно-правове та організаційне оформлення. Друга тенденція – розширення інформаційно-комунікаційного ресурсу на основі сучасних технічних засобів і соціальних технологій. Третьою тенденцією – можна вважати становлення інформаційно-аналітичного забезпечення зв'язків з громадськістю, яке є основою інформаційно-аналітичної діяльності органів місцевого самоврядування. Обґрунтовано, що абсолютний перехід до симетричних двосторонніх комунікацій місцевої влади і населення цілком можливо досягти при дотриманні ряду умов: розвиток місцевого самоврядування як суб'єкта політичної діяльності,

децентралізація державної влади, участь громадян у підготовці, прийнятті, реалізації управлінських рішень, присутність політичної волі у суб'єктів місцевої влади з питання активізації участі громадян у місцевому самоврядуванні.

Запропоновано розробити програму розвитку зв'язків з громадськістю органів місцевого самоврядування. Такий проект доцільно було б здійснити у великих територіальних громадах на термін 3–5 років. Це має бути свого роду стратегія розвитку зв'язків з громадськістю місцевої влади, в якій визначені пріоритети, цілі та основні завдання довготривалої комунікації, етапи, цільові групи та план роботи з кожною з них, фінансування, організаційні форми роботи, комунікативні напрями, функціональні обов'язки та кадровий склад служб із зв'язків з громадськістю місцевого органу влади.

Ключові слова: місцеве самоврядування, громадськість, органи місцевого самоврядування, зв'язки з громадськістю, інформаційно-комунікаційна взаємодія.

Аннотація. В статье рассмотрены особенности связей с общественностью в органах местного самоуправления. Доказано, что уровень управления социумом непосредственно находится в зависимости от специфики функционирования служб по связям с общественностью на местном уровне. Определены главные цели PR для органов местного самоуправления. Выяснен ряд тенденций развития связей с общественностью местного самоуправления: первой тенденцией является их институционализация, что включает нормативно-правовое и организационное оформление. Вторая тенденция – расширение информационно-коммуникационного ресурса на основе современных технических средств и социальных технологий. Третьей тенденцией можно считать становление информационно-аналитического обеспечения связей с общественностью, которое является основой информационно-аналитической деятельности органов местного самоуправления. Обосновано, что абсолютный переход к симметричным двусторонним коммуникациям местной власти и населения вполне возможно добиться при соблюдении ряда условий: развитие местного самоуправления как субъекта политической деятельности, децентрализация государственной власти, участие граждан в подготовке, принятии, реализации управленческих решений, присутствии политической воли у субъектов местной власти по вопросу активизации участия граждан в местном самоуправлении.

Предложено разработать программу развития связей с общественностью органов местного самоуправления. Такой проект целесообразно было бы осуществить в крупных территориальных общинах на срок 3–5 лет. Это должно быть своего рода стратегия развития связей с общественностью местной власти, в которой определены приоритеты, цели и основные задачи долгосрочной коммуникации, этапы, целевые группы и план работы с каждой из них, финансирования, организационные формы работы, коммуникативные направления, функциональные обязанности и кадровый состав служб по связям с общественностью местного органа власти.

Ключевые слова: местное самоуправление, общественность, органы местного самоуправления, связи с общественностью, информационно-коммуникационная взаимодействие.

Summary. The article considers the features of public relations in local self-government bodies. It is proved that the level of social management directly depends on the specifics of the functioning of public relations services at the local level. The main PR goals for local self-government bodies are defined. A number of trends in the development of public relations of local self-government are clarified: the first trend is their institutionalization, including regulatory and organizational design. The second trend is the expansion of the information and communication resource based on modern technical means and social technologies. The third trend can be considered the formation of information and analytical support for public relations, which is the basis for information and analytical activities of local self – government bodies. It is proved that an absolute transition to symmetrical two-way communications between local authorities and the population is quite possible to achieve if a number of conditions are met: the development of local self-government as a subject of political activity, the decentralization of state power, the participation of citizens in the preparation, adoption, implementation of managerial decisions, the presence of political will among local authorities on the issue of activating the participation of citizens in local self-government.

It is proposed to develop a program for the development of public relations of local self-government bodies. It would be advisable to implement such a project in large territorial communities for a period of 3–5 years. This should be a kind of strategy for the development of public relations of the local government, which defines the priorities, goals and main tasks of long-term communication, stages, target groups and work plan with each of them, financing, organizational forms of work, communication directions, functional responsibilities and personnel of public relations services of the local government.

Key words: local self-government, public, local self-government bodies, public relations, information and communication interaction.

Постановка проблеми. Одним з важливих інститутів політичної системи України є інститут місцевого самоврядування, самостійність і гарантованість функціонування якого віднесені до основ конституційного ладу України. Досі в різних регіонах виробляються пропозиції щодо подальшого рівномірного розвитку місцевого самоврядування,

включаючи невід'ємні зміни в принципах і моделях становлення органів самоврядування, правової, соціально-нормативної та фінансово-економічної основ їх функціонування.

Реформування всієї системи влади, включаючи місцеву, повинно полягати не тільки в тому, щоб зміцнити самостійність і відповідальність всіх

її рівнів та інститутів, але і в тому, щоб влада будувалася і діяла як демократична структура, тісно пов'язана з громадянами і спирається на їх волю і думку, виражені засобами представницької і прямої демократії, відповідними механізмами і технологіями зв'язків з громадськістю.

Рівень управління соціумом безпосередньо знаходиться в залежності від специфіки функціонування служб зі зв'язків з громадськістю на місцевому рівні. На місцевому рівні органи влади часто використовують комунікативну функцію і спілкування з громадянами, здійснюване на постійній основі. Завдяки PR-службам органи місцевої влади та управління стають механізмом формування громадянського суспільства.

Сьогодні очевидні труднощі і проблеми в розвитку цих служб, багато в чому пов'язані з системними змінами в Україні. Саме місцевій адміністрації належатиме активна роль в ініціюванні та підтримці того діалогу, який дозволить врахувати найрізноманітніші точки зору і створити всі умови для створення симетричної моделі зв'язків з громадськістю місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі приділяється увага дослідженню сутності зв'язків з громадськістю в органах публічного управління їм присвячені роботи таких зарубіжних і вітчизняних дослідників, Андрійчук Т. С. [3], Бажинова О. А. [1], Бебик В. М. [2], Ворона П. В. [4], Гошовська В. А. [4], Дідух А. Я. [3], Козаков В. М. [6], Крутий О. М. [7], Лопушинський І. П. [4], Рашковська О. В. [6], Ребало В. А. [6], Романенко Є. О. [6], Шайгородський Ю. Ж. [3] та ін. Разом з тим зважаючи на складність і багатогранність проблеми залишається ще багато теоретичних і практичних прогалин в її дослідженні. Зокрема, недостатньо розкритою особливості зв'язків з громадськістю в органах місцевого самоврядування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є узагальнення особливостей зв'язків з громадськістю в органах місцевого самоврядування та надання пропозицій з їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. В ідеалі за своєю суттю місцеве самоврядування — це широка, зацікавлена, активна участь самих громадян у вирішенні проблем, що їх безпосередньо стосуються [1]. Орган місцевого самоврядування — це орган влади, який максимально наближений до громадян і разом з тим несе відповідальність за надання більшості публічних послуг, будучи, таким чином, інстанцією, в яку зазвичай звертаються громадяни з різних питань [2, с. 56].

Звичайно, на сьогоднішній день в Україні існують лише деякі передумови для формування місцевих спільнот в такому розумінні, де основою влади повинні стати самі жителі, які проживають у територіальних громадах. Визначаючи

актуальність зміцнення позицій місцевого самоврядування, населення в своїй більшості не готове до особистої активної участі у відстоюванні своїх інтересів у співтоваристві. Найбільша готовність спостерігається лише на виборах і при колективному благоустрої навколишніх територій.

Міське самоврядування, як будь-який інший соціальний інститут, виникло з назрілих потреб суспільства. До них відносяться самостійна організація і діяльність під власну відповідальність щодо вирішення нагальних місцевих проблем життєдіяльності та життєзабезпечення суспільства. Такі проблеми доцільно вирішувати на місці організованому населенню, яке є найважливішим і ключовим суб'єктом соціальної діяльності місцевого самоврядування, а не представникам держави (наприклад, проблеми ЖКГ, побутове обслуговування, охорона здоров'я, соціальний захист тощо).

Міське органи влади мають зовсім іншу структуру і значення, на відміну від інститутів державної влади. Органи місцевого управління не є суб'єктами державної влади. Конституцією України встановлено, що місцеве самоврядування в межах своїх повноважень самостійно. Згідно з законодавством відповідно до принципу різноманіття форм місцевого самоврядування можуть бути сформовані різноманітні органи і структури місцевої влади [3, с. 69]. Всі органи місцевого самоврядування діляться за цілями і завданнями. Як правило, виділяють дві основні категорії місцевих органів влади. До першої відносять представницькі та законодавчі органи. До другої категорії органів місцевого самоврядування належить законодавчі та виконавчі органи. Ця група органів представлена головою місцевого самоврядування і виконавчим органом — адміністрацією муніципального освіти. Це можуть бути такі інститути влади, як адміністрація, муніципалітет, управа та інші інститути.

Основна роль служб зі зв'язків з громадськістю в реалізації соціальної ролі місцевого управління пов'язана з комунікативним аспектом функціонування місцевих органів влади [4, с. 86]. Отже, можна виділити чотири головні цілі PR для органів місцевого самоврядування:

- завжди інформувати людей про політику, яка проводиться місцевими органами влади;
- надавати громадськості можливість висловлювати свою думку щодо нових проектів до прийняття рішення;
- інформувати щодо системи, за якою працює місцевий уряд та інформувати громадськість;
- пропагувати почуття громадянської гордості.

Виходячи з перерахованих вище цілей, можна зробити висновок, що основою роботи служб зі зв'язків з громадськістю місцевих органів влади є взаємодія з громадськістю.

Головний акцент у практиці роботи PR-служб місцевого самоврядування ставиться на регулярній

інформаційній діяльності. Вони оперативної інформують громадськість про поточну діяльність та прийняті рішення місцевих органів влади, перспективи та плани [5, с. 168]. В даний час в реалізації інформаційної політики місцевої влади активно і ефективно використовуються Інтернет-комунікації, в першу чергу, блоги, офіційні сайти, соціальні мережі.

У сучасному суспільстві закріпилася думка, що місцеве самоврядування є однією з обов'язкових умов формування і розвитку громадянського суспільства, головним принципом організації влади в державі і необхідною основою будь-якого демократичного ладу.

Організація місцевого самоврядування відбувається на основі ряду загальних принципів [6, с. 13]. До них зараховують:

- організаційне відокремлення місцевого самоврядування, його органів у системі управління державою та взаємодія з органами державної влади у вирішенні спільних завдань;
- відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед населенням;
- різноманітність організаційних форм реалізації місцевого самоврядування;
- дотримання прав і свобод людини і громадянина;
- законність в організації та діяльності місцевого самоврядування;
- гласність діяльності місцевого самоврядування;
- самостійність населення у вирішенні питань місцевого значення;
- відповідність матеріальних і фінансових ресурсів місцевого самоврядування його повноваженням;
- поєднання колегіальності та єдиноначальності в діяльності місцевого самоврядування;
- державні гарантії місцевого самоврядування.

Основне досягнення діяльності сучасного інституту народовладдя в Україні залежить від зв'язку з громадськістю.

Прийняття того, що місцеве самоврядування є особливим суспільним інститутом і особливою формою влади, означає визнання існування колективного інтересу місцевої громади поряд з особистим інтересом кожної людини і державним інтересом, тобто місцевого інтересу.

Сучасна практика інформаційно-комунікаційної взаємодії місцевої влади і суспільства в Україні дозволяє виділити в цій сфері ряд тенденцій. Однією з основних тенденцій розвитку зв'язків з громадськістю місцевого самоврядування є їх інституціоналізація, що включає нормативно-правове та організаційне оформлення.

Друга тенденція у розвитку зв'язків з громадськістю місцевого самоврядування-розширення інформаційно-комунікаційного ресурсу на основі сучасних технічних засобів і соціальних технологій.

Сьогодні, враховуючи нові реалії і можливості, необхідно прагнути до всеосяжного характеру

і в той же час вибірковості, точковості і конкретності місцевих зв'язків з громадськістю: чим далі, тим частіше влада потребує конкретних PR-проектів по больових сферах життя місцевого співтовариства (благоустрій, безпека, ЖКГ, екологія, нацпроекти і т.д.). Крім того, зв'язки з громадськістю повинні бути сегментовані і диференційовані — це комунікації з цілком певними PR-діями і PR-аудиторіями (молодь, пенсіонери, бізнес-спільнота, громадські організації і т.д.).

Третьою важливою тенденцією в розвитку зв'язків з громадськістю можна вважати становлення інформаційно-аналітичного забезпечення зв'язків з громадськістю, яке є основою інформаційно-аналітичної діяльності органів місцевого самоврядування.

Суть інформаційно-аналітичної діяльності — це аналіз потенційно актуальної для соціуму інформації [7, с. 35]. Під інформаційно-аналітичним забезпеченням зв'язків місцевого самоврядування з громадськістю ми розуміємо процес збору та обробки інформації про стан суспільства, необхідної для прийняття оптимальних управлінських рішень з метою досягнення гармонізації відносин, що базуються на організаційних, кадрових, фінансових, правових, інформаційних, програмних, технічних і технологічних ресурсах. Основною метою інформаційного забезпечення в органах місцевого самоврядування є оперативне надання кінцевому користувачеві необхідного обсягу достовірної інформації для прийняття найбільш оптимальних рішень. Для цього застосовуються різні методи збору аналітично цінної інформації.

У діяльності зі зв'язків з громадськістю місцевого самоврядування сьогодні досить активно використовуються такі методи, як: аналіз документів, опитування, моніторинг, метод експертних оцінок.

Розвиваючи аналітичний напрямок діяльності зі зв'язків з громадськістю, здійснюється щоденний моніторинг інформації в мережі Інтернет, друкованих ЗМІ, на телебаченні. Обов'язковим є контент-аналіз газет, регулярно аналізуються звернення і дзвінки громадян, повідомлення на цілодобовий номер мерії, в соціальних мережах на сторінках глави та керівників адміністрації міста.

Що стосується сучасних технологій, які використовуються в діяльності місцевого самоврядування, то сьогодні це, в основному, сучасні цифрові інформаційно-довідкові та комунікаційні системи, бази даних, засоби автоматизації документообігу та оформлення документів [8, с. 45]. У містах, активно використовуватися веб-технології, що включають постійне розміщення найбільш повної офіційної інформації на веб-серверах у відкритому доступі. Також застосовуються найбільш специфічні для інформаційно-аналітичної діяльності технології: управління взаємовідносинами

з населенням (CRM, Customer Relationship Management); географічні інформаційні технології, інтернет технології, технології аналітичної обробки інформації, спільної роботи, побудови та експлуатації сховищ інформації, ситуаційних центрів. Однак широке повсюдне поширення технологій інтерактивного спілкування обмежене низьким рівнем техніко-технологічного забезпечення значної частини населення регіону.

Внаслідок обмеженості кола фахівців, які володіють навичками використання методології аналізу і прогнозування в області місцевого самоврядування, а також нестачі ресурсного і фінансового забезпечення, аналітична діяльність зв'язків з громадськістю місцевих органів влади знаходиться на досить низькому рівні.

Для ефективної інформаційно-аналітичної роботи в органах місцевого самоврядування доцільно фахівців різних підрозділів, що займаються інформаційно-аналітичною діяльністю, об'єднати у функціональні робочі групи, навчивши і визначивши завдання аналізу та інформаційного забезпечення за принципами галузевого поділу; ці групи повинні складатися з координаторів, аналітиків, «інформаційників», технологів; для даної діяльності слід залучати співробітників, що володіють професійними знаннями в управлінні, аналітичній роботі, психології, соціології, політології, журналістиці, інформаційних технологіях [9, с. 17].

Органи місцевого управління повинні розробити дієві механізми отримання зворотного зв'язку з метою ефективного функціонування служб зі зв'язків з громадськістю. Так як далеко не всі форми прояву соціальної активності, пропонувані місцевою владою, викликають відповідну реакцію у місцевого співтовариства. До найбільш дієвих механізмів належать опитування громадської думки, зібрання громадян та публічні слухання.

У свою чергу соціальну активність громадян потрібно мотивувати методом гарантії підсумків подібної активності і пробудженням бажання сприяти людям у складній ситуації. Адептів місцевої спільноти спонукають до прийняття участі в управлінській діяльності всілякі соціальні чинники, які пов'язані з удосконаленням життя всієї спільноти. До таких факторів можна віднести можливість поліпшити якість життя городян, благоустрій території та ін. На суспільно-політичну активність громадян впливає ступінь відкритості місцевої влади і присутність ініціаторів подібної активності. Крім цього, потреба вибудувати систему постійної політичної просвіти населення необхідна для залучення представників місцевої спільноти в процес підготовки та прийняття рішень.

Абсолютний перехід до симетричних двосторонніх комунікацій місцевої влади і населення цілком можливо досягти при дотриманні ряду

умов. До них відносяться: розвиток місцевого самоврядування як суб'єкта політичної діяльності, децентралізація державної влади, участь громадян у підготовці, прийнятті, реалізації управлінських рішень, присутність політичної волі у суб'єктив місцевої влади з питання активізації участі громадян у місцевому самоврядуванні [10, с. 82]. Створюються умови участі членів місцевої спільноти в процесах прийняття рішень і максимально вільний доступ до ЗМІ, щоб залучити населення до даних процесів.

Переважно необхідним напрямком діяльності тут залишаються особисті контакти з місцевою спільнотою. Є потреба в розробці стандартів спілкування з населенням для того, щоб зробити всі види контактів максимально чемними, невимушеними і ефективними [10, с. 96]. У свою чергу діяльність PR-служб місцевого самоврядування орієнтована на встановлення зв'язків з різними суб'єктами, які здійснюють власну діяльність на території територіальної громади, забезпечення взаємодії між ними і місцевою владою.

Відкрита місцева влада — це влада, що дотримується сукупності основ інформаційної відкритості (в тому числі відкритості бюджету і готуються до прийняття рішень), доступності і простоти сприйняття відкритих даних, вплив думок громадян на дії влади, а також контроль громадян за ними на місцевому рівні.

У мережі Інтернет є величезний потенціал для реалізації громадської взаємодії та прояву відкритості місцевих органів влади. Для забезпечення відкритості територіальних громад необхідно наступне: надавати вичерпну інформацію про власні цілі, завдання та поточну діяльність; вести відкритий діалог з населенням за допомогою публічного обговорення місцевих проблем в мережі Інтернет; надавати громадянам можливість участі у прийнятті рішень; давати у відкритому доступі інформацію про підготовлювані до прийняття рішення та роз'яснювати їх громадянам; публікувати звіти про роботу зі зверненнями громадян; працювати з різними каналами комунікації для передачі даних в будь-якому форматі; розширювати методи, форми і способи отримання інформації; проводити соціологічні дослідження щодо задоволеності населення рівнем відкритості даних.

Аналіз досвіду роботи інформаційно-аналітичних структур місцевого самоврядування, а також обговорення актуальних проблем зв'язків з громадськістю місцевої влади на науково-практичних конференціях практиків і вчених, показує необхідність розробки спільно з науковим співтовариством довгострокової програми розвитку зв'язків з громадськістю органів місцевого самоврядування. Такий проект доцільно було б здійснити у великих територіальних громадах на термін 3–5 років. Це має бути свого роду стратегія розвитку

зв'язків з громадськістю місцевої влади, в якій визначені пріоритети, цілі та основні завдання довготривалої комунікації, етапи, цільові групи та план роботи з кожною з них, фінансування, організаційні форми роботи, комунікативні напрямки, функціональні обов'язки та кадровий склад служб із зв'язків з громадськістю місцевого органу влади. У програмі доцільно зробити пріоритетними:

- узгоджену взаємодію служб зі зв'язків з громадськістю та ЗМІ, вибудувати єдину систему інформування населення;
- використання сучасних інформаційних, аналітичних і комунікаційних технологій і методів діяльності зі зв'язків з громадськістю;
- оптимізацію роботи самих органів місцевого самоврядування;
- системну підготовку та підбір кадрів у сфері інформаційно-аналітичної діяльності та зв'язків з громадськістю;
- збагачення науково-методичної бази (сьогодні діяльність зі зв'язків з громадськістю в органах місцевого самоврядування вивчена недостатньо, а наукові дослідження тільки розгортаються);

– створення позитивного образу міста і його системи місцевого самоврядування в свідомості громадськості, розвиток у жителів муніципалітету почуття цивільної відповідальності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином зв'язки з громадськістю — це відповідальна організація комунікацій. Вона повинна передбачатися і застосовуватися з усією ефективністю в діяльності органів місцевого самоврядування. PR-служби орієнтовані на надання оперативних і стратегічних цілей органів місцевого самоврядування, в першу чергу в організації взаємодії з його зовнішнім середовищем. Таким чином, діяльність зі зв'язків з громадськістю є невіддільною частиною належного управління. Специфіка та особливості формування та становлення інституту PR в галузі місцевого управління в першу чергу залежать від проблем і протиріч розвитку демократії в Україні. Незважаючи на це, діяльність служб зі зв'язків з громадськістю в органах самоврядування покликана сприяти зростанню інформованості суспільства, становленню демократії та відкритості влади.

Література

1. Бажинова О. А. Взаємодія органів публічної влади з громадськістю як чинник демократизації державного управління. Державне будівництво. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_2_54.
2. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшинз: монографія. Київ: МАУП, 2005. 440 с.
3. Влада і суспільство: діалог через громадські ради: монографія / Шайгородський Ю. Ж., Андрійчук Т. С., Дідух А. Я. та ін.; за заг. ред. Ю. Ж. Шайгородського. Київ: Паливода А. В., 2011. 148 с.
4. Ворона П. В., Гошовська В. А., Лопушинський І. П. Місцева влада в країнах пострадянського простору: монографія / За заг. ред. д. держ. упр. П. В. Ворони. Полтава: ПП Шевченко. 2016. 528 с.
5. Інформаційно-комунікативна діяльність органів публічної влади: монографія / В. С. Куйбіда та ін.; за заг. ред. В. С. Куйбіди, О. В. Карпенка; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Київ: Компринт, 2018. 363 с.
6. Козаков В. М., Рашковська О. В., Ребкало В. А., Романенко Є. О., Чаплай І. В. Державно-громадянська комунікація: шлях від кризи до взаємодії: монографія. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 288 с.
7. Крутій О. М. Діалогова взаємодія органів державної влади та громадськості: монографія. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2008. 302 с.
8. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. Р. М. Плюща. Київ: Рідна мова. 2016. 744 с.
9. Серант А. Й. Зв'язки з громадськістю у системі місцевих органів влади: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2008. 198 с.
10. Шаульська Г. М. Механізми взаємодії громадськості з органами публічної влади в Україні: монографія / за заг. ред. Т. В. Мотренка. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018. 200 с.

References

1. Bazhynova, O.A. (2011). Vzaiemodiia orhaniv publichnoi vlady z hromadskistiu yak chynnyk demokratyzatsii derzhavnoho upravlinnia. [Interaction of public authorities with the public as a factor of democratization of Public Administration.] Derzhavne budivnytstvo. — State building. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_2_54. [in Ukrainian].
2. Bebyk, V.M. (2005). Informatsiino-komunikatsiinyi menedzhment u hlobalnomu suspilstvi: psykholohiia, tekhnolohii, tekhnika pablik ryleishynz. [Information and communication management in global society: psychology, technology, technique of public relations]. Kyiv: MAUP, [in Ukrainian].
3. Andriichuk, Yu. Zh., Didukh, T.S., Shaihorodskyyi, Yu. Zh. (2011). Vlada i suspilstvo: dialoh cherez hromadski rady. [Power and society: dialogue through public councils]. Kyiv: Palyvoda A. V., [in Ukrainian].

4. Vorona, P.V., Hoshovska, V.A., Lopushynskiy, I.P. (2016). Mistseva vlada v krainakh postradianskoho prostoru [Local government in the post-soviet space]. Poltava: PP Shevchenko. [in Ukrainian].
5. Kuibida, V.S., Karpenka, O.V. (2018). Informatsiino-komunikatyvna diialnist orhaniv publichnoi vlady [Information and communication activities of public authorities]. Kyiv: Kompynt, [in Ukrainian].
6. Kozakov, V.M., Rashkovska, O.V., Rebkalo, V.A., Romanenko, Ye.O., Chaplai, I.V. (2017). Derzhavno-hromadianska komunikatsiia: shliakh vid kryzy do vzaiemodii. [State-civil communication: the path from crisis to interaction]. Kyiv: DP «Vyd. dim «Personal», [in Ukrainian].
7. Krutii, O.M. (2008). Dialohova vzaiemodiia orhaniv derzhavnoi vlady ta hromadskosti. [Dialogue interaction of public authorities and the public]. Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr», [in Ukrainian].
8. Pliushch, R.M. (2016). Mistseve samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini [Local self-government in terms of decentralization of power in Ukraine]. Kyiv: RIDNA MOVA. [in Ukrainian].
9. Serant, A.I. (2008). Zviazky z hromadskistiu u systemi mistsevykh orhaniv vlady. [Public relations in the system of local government]. Lviv: LRIDU NADU, [in Ukrainian].
10. Shaulska, H.M. (2018). Mekhanizmy vzaiemodii hromadskosti z orhanamy publichnoi vlady v Ukraini: [Mechanisms of interaction of the public with public authorities in Ukraine]. Kyiv: Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.01.2022

Плющ Руслан Миколайович

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет*

Плющ Руслан Николаевич

*доктор наук по государственному управлению, доцент,
профессор кафедры государственного управления и местного самоуправления
Херсонский национальный технический университет*

Pliushch Ruslan

*D. Sc. (Public Administration), Associate Professor,
Professor of the Department of Public Administration and Local Self-Government
Kherson National Technical University*

ORCID: 0000-0003-1135-1482

Філіппова Вікторія Дмитрівна

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет*

Филиппова Виктория Дмитриевна

*доктор наук по государственному управлению, профессор,
профессор кафедры государственного управления и местного самоуправления
Херсонский национальный технический университет*

Filippova Viktoriia

*D. Sc. (Public Administration), Professor,
Professor of the Department of Public Administration and Local Self-Government
Kherson National Technical University*

ORCID: 0000-0002-8476-3341

Проніна Оксана Володимирівна

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет*

Пронина Оксана Владимировна

*кандидат наук по государственному управлению, доцент,
доцент кафедры государственного управления и местного самоуправления
Херсонский национальный технический университет*

Pronina Oksana

*PhD in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Public Administration and Local Self-Government
Kherson National Technical University*

ORCID: 0000-0002-4894-1825

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-7839

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ**

**НАЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ:
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СОДЕРЖАНИЯ**

NATIONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION: A THEORETICAL ANALYSIS OF THE CONTENT

Анотація. Глобалізація стала одним із чинників, що привів до формування нового уявлення про національну безпеку, відповідно до якого вона є складовим елементом системи вищого рівня (регіональної, міжнародної, глобальної безпеки), що є наслідком інтеграції світового співтовариства у прагненні подолати спільні загрози та виклики. Визначено, що забезпечення національної безпеки є найголовнішим завданням зовнішньої політики держави, а метою політики національної безпеки є захист держави та суспільства від зовнішніх загроз. Встановлено, що національна безпека є процесом, що включає різні заходи, що гарантують тривале і вільне існування та національний (державний) розвиток, включаючи захист та оборону держави як політичного інституту, і захист людей та всього суспільства, їхніх благ та природного середовища від загроз, які суттєво обмежують його функціонування або шкодять благам, що підлягають спеціальному захисту. Аналіз процесу становлення і розвитку ідей і поглядів на проблему визначення сутності та змісту національної безпеки показав, що національна безпека постає як надзвичайно складний, суперечливий і тривалий, проте дуже важливий та необхідний процес для забезпечення сталого розвитку суспільства та держави, передумови якого закладались у різні історичні епохи. Доведено, що політика та стратегії національної безпеки повинні окреслювати ролі та межі різних акторів безпеки країни, відповідні механізми координації їх діяльності та правила міжвідомчої підтримки. В умовах глобалізації стратегії національної безпеки повинні включати реалістичну оцінку витрат і стійкості інститутів безпеки та відповідно планувати їх розвиток, крім того, стратегії та політики національної безпеки не є статичними і вимагають періодичного оновлення.

Ключові слова: державне управління, національна безпека, стратегія, глобалізація.

Аннотация. Глобализация стала одним из факторов, приведших к формированию нового представления о национальной безопасности, согласно которому она является составным элементом системы высшего уровня (региональной, международной, глобальной безопасности), что является следствием интеграции мирового сообщества в стремлении преодолеть общие угрозы и вызовы. Определено, что обеспечение национальной безопасности является главной задачей внешней политики государства, целью политики национальной безопасности является защита государства и общества от внешних угроз. Установлено, что национальная безопасность является процессом, включающим различные меры, гарантирующие длительное и свободное существование и национальное (государственное) развитие, включая защиту и оборону государства как политического института, и защиту людей и всего общества, их благ и природной среды от угроз, которые существенно ограничивают его функционирование или вредят благам, подлежащим специальной защите. Анализ процесса становления и развития идей и взглядов на проблему определения сущности и содержания национальной безопасности показал, что национальная безопасность выступает как чрезвычайно сложный, противоречивый и длительный, однако очень важный и необходимый процесс для обеспечения устойчивого развития общества и государства, предпосылки которого закладывались в разные исторические эпохи. Доказано, что политика и стратегия национальной безопасности должны определять роли и границы различных акторов безопасности страны, соответствующие механизмы координации их деятельности и правила межведомственной поддержки. В условиях глобализации стратегии национальной безопасности должны включать реалистическую оценку затрат и устойчивости институтов безопасности и планировать их развитие, кроме того, стратегии и политики национальной безопасности не статические и требуют периодического обновления.

Ключевые слова: государственное управление, государственная безопасность, стратегия, глобализация.

Summary. Globalization has become one of the factors that led to the formation of a new concept of national security, according to which it is an integral part of the system of the highest level (regional, international, global security), which is a consequence of the integration of the world community in an effort to overcome common threats and challenges. Provision of national security is the main task of the foreign policy of the state, the aim of the national security policy is protection of the state and society from external threats. It is established that national security is a process that includes various measures that guarantee the long and free existence and national (state) development, including the protection and defense of the state as a political institution, and the protection of people and the entire society, their benefits and the natural environment from threats that significantly limit its functioning or harm the benefits subject to special protection. The analysis of the process of formation and development of ideas and views on the problem of defining the essence and content of national security showed that national security acts as an extremely complex, contradictory and long-term, but very important and necessary process to ensure sustainable development of society and state, the preconditions of which were established in different historical eras. It has been proved that national security policy and strategy should define the roles and boundaries of different actors of the country's security, appropriate mechanisms of coordination of their activities and rules of interagency support. In the context of globalization, national security strategies should include a realistic assessment of the costs and sustainability of security institutions and plan their development, in addition, national security strategies and policies are not static and require periodic updating.

Key words: public administration, state security, strategy, globalization.

Постановка проблеми. Розбудова демократичної, соціальної та правової держави буде ефективною та результативною лише за умови належного забезпечення відповідних державотворчих процесів та явищ. Одним із них являється безпековий механізм функціонування держави, який відіграє особливу роль у системі національної безпеки, від рівня і стану якої залежить реалізація національних інтересів та стабільний розвиток держави. Держава є основною інституцією, яка створює відповідні умови для функціонування кожного суб'єкта і його безпеки як на національному рівні, так і на наднаціональному. Глобалізація при цьому стала одним із факторів, який привів до формування нового уявлення про національну безпеку, відповідно до якого, по-перше, вона є складовим елементом системи вищого рівня (регіональної, міжнародної, глобальної безпеки), що є наслідком інтеграції світового співтовариства у прагненні подолати спільні загрози та виклики. А по-друге, як зазначає О. Дзобань, проблеми національної безпеки отримали широке розуміння, що викликано інтернаціоналізацією політичних і правових систем різних країн та пов'язує їх з акцентом на невійськових аспектах національної безпеки, зокрема питаннях людського розвитку [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом у зарубіжній і вітчизняній науковій літературі напрацьовано певний масив дослідження проблематики, присвячений тим чи іншим аспектам національної безпеки. Сьогодні теоретичні та методологічні аспекти національної безпеки є сферою, де багато вчених заперечують і висловлюють свої ідеї щодо того, хто що і де має забезпечувати. Так, зокрема, питання політики національної безпеки знайшли відображення в працях В. Антонова [10], В. Атояна [6], Б. Бьюзена [4], Р. Врублевського [9], О. Дзобань [1], В. Кітлера [7], К. Краузе [5], В. Ліпкан [8], М. ДюМонт [11], Н. Ріпсмана та Т. Пауля [2] та ін.

Разом з тим, можна зазначити нестачу досліджень із зазначеної питання в науці державного управління, тому дослідження національної безпеки допоможе сформуванню цілісного уявлення про цей суспільний та системний феномен, який спрямований на захист національних інтересів і гарантування в кожній державі безпеки суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у всіх сферах життєдіяльності.

Формулювання цілей статті. Виходячи з вищесказаного, метою нашого дослідження є проведення теоретичного аналізу змісту та сутності національної безпеки та надання характеристики відмінностей у трактуванні концепцій та практик національної безпеки в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. У процесі написання нашого дослідження ми були вражені тим, як часто термін «національна безпека»

використовується як науковцями, так і політиками. Деякі суб'єкти використовують цю дефініцію для позначення традиційних статистичних загроз, інші використовують його як універсальний засіб для всього, що може завдати шкоди будь-кому або чомусь в певній державі, а треті — використовують цей термін для виправдання безлічі популістських та політизованих рішень. Утім, національна безпека залишається місцем, де багато вчених заперечують і висловлюють свої ідеї про те, хто, що і де слід забезпечувати. Таке розуміння національної безпеки відображає напрямки політики, за допомогою яких розглядаються національні проблеми та ухвалюються рішення щодо їх вирішення.

Традиційна концепція національної безпеки бере свій початок від лінії модерністської політичної та соціологічної думки, яка наполягає на тому, що держава повинна мати абсолютну монополію на законне застосування фізичної сили та що безпека є основним обов'язком національної держави. Виходячи з цього традиційного погляду на національну безпеку, сенс існування національної держави — це забезпечення безпеки за допомогою створення професійної бюрократії безпеки (наприклад, прикордонних служб, збройних сил, правоохоронних та воєнізованих організацій) для управління зовнішніми та внутрішніми загрозами національній безпеці. Більше того, сфера застосування традиційної концепції національної безпеки полягає передусім у підтримці безпеки в межах географічно визначеної території з метою захисту держави як від зовнішніх, так і внутрішніх загроз [2].

«Глосарій термінів у сфері національної безпеки» визначає термін «національна безпека» як одну з основних сфер функціонування держави, що забезпечує можливість виживання, а також розвитку та свободи реалізації національних інтересів у конкретному безпечному середовищі, приймаючи виклики, використовуючи можливості, зменшуючи ризики та протидіючи різним видам загроз. Забезпечення національної безпеки є найголовнішим завданням зовнішньої політики держави, а метою політики національної безпеки є захист держави та суспільства від зовнішніх загроз [3].

Б. Бьюзен стверджує, що, незважаючи на зниження ролі держави в управлінні економікою, держава, як і раніше, залишається основним постачальником безпеки, тому що це єдина громадська організація, яка має як здатність діяти, так і владу визначати, що є загрозою безпеці. Оскільки не існує глобального уряду чи суспільства, які могли б замінити національну державу, національна держава — це просто найкращий із існуючих інститутів, здатних зайняти його місце [4]. На додаток, К. Краузе стверджує, що сьогодні держави прагнуть відрізнити порядок денний «національної безпеки» від повсякденних політичних «проблем»,

наголошуючи на невідкладному, існуючому або всеосяжному характері загроз безпеці [5].

При цьому В. Атоян наголошує, що загрози безпеки пов'язані не лише зі звичайними противниками, такими як інші нації, але й з недержавними суб'єктами, такими як агресивні недержавні суб'єкти, наркокартелі, транснаціональні корпорації та неурядові організації; деякі органи влади включають у цю категорію стихійні лиха та події, що завдають серйозної шкоди навколишньому середовищу. На думку вченого, заходи, вжиті для забезпечення національної безпеки, можуть включати: використання дипломатії для згуртування союзників та ізоляції загроз, мобілізацію економічної потужності для полегшення або примусу до співпраці, підтримку ефективних збройних сил, здійснення заходів цивільної оборони та готовності до надзвичайних ситуацій (включаючи антитерористичне законодавство); стійкості та надмірності критично важливої інфраструктури, використання розвідувальних служб для виявлення та усунення або запобігання загрозам та шпигунству, а також для захисту секретної інформації, використання служб контррозвідки або секретної поліції для захисту країни від внутрішніх загроз [6].

На думку В. Кітлера, національна безпека є «процесом, що включає різні заходи, що гарантують тривале і вільне існування та національний (державний) розвиток, включаючи захист та оборону держави як політичного інституту, і захист людей та всього суспільства, їхніх благ та природного середовища від загроз, які суттєво обмежують його функціонування або шкодять благам, що підлягають спеціальному захисту» [7].

Натомість В. Ліпкан характеризує національну безпеку як ступінь захищеності особи, держави та суспільства, що забезпечує їх стале функціонування та базується на діяльності особи, суспільства, держави та інших суб'єктів для виявлення, попередження, припинення та ліквідації наслідків загроз національним інтересам [8].

Р. Врублевський зазначає, що існування та розвиток є основними фундаментальними цінностями, на які спрямована діяльність кожної держави. Серед них можна виділити п'ять особливих цінностей, які разом утворюють концепцію національної безпеки. Це: суверенітет, територіальна цілісність, національна ідентичність, якість життя громадян, конституційний лад і громадський порядок [9].

Отже, різноманітні підходи до розуміння національної безпеки лише підтверджують той факт, що універсальність змісту національної безпеки визначає широкий ряд цінностей, які вона відображає.

Аналізуючи процес становлення і розвиток ідей і поглядів на проблему визначення сутності та змісту національної безпеки в сучасному розумінні,

слід зазначити, що він постає як надзвичайно складний, суперечливий і тривалий, проте дуже важливий та необхідний процес для забезпечення сталого розвитку суспільства та держави, передумови якого закладались у різні історичні епохи [10]. При цьому, кожна нація у світі має свого роду стратегію національної безпеки — план забезпечення свого власного існування. Незалежно від того, чи сформульована вона офіційно в опублікованому документі, доступному для громадськості, чи побічно передана у виступах керівників уряду, основна мета стратегії національної безпеки полягає в тому, щоб надати керівництво з управління ризиками, пов'язаними з майбутніми викликами, тим самим забезпечуючи міцну безпеку нації у довгостроковій перспективі перед особою як загальною невизначеності, так і чітко визначених загроз.

Хоча стратегія національної безпеки набуває різних форм у всьому світі, існують певні базові елементи, спільні для всіх стратегій національної безпеки, без яких стратегія є неповною або непослідовною. Так, М. Дю Монт визначає наступні елементи стратегії національної безпеки будь якої держави, які мають бути враховані в процесі її розробки та реалізації [11]:

1. Для того, щоб стратегія національної безпеки мала істотну вагу для її реалізації, вона повинна мати схвалення високопоставленого урядовця, який має формальні повноваження щодо нагляду за питаннями національної безпеки, зазвичай глави уряду. Пряма участь президента також має на меті його постійний намір відстоювати і сприяти виділенню необхідної кількості ресурсів для забезпечення реалізації стратегії.

2. Стратегія національної безпеки має враховувати та зміцнювати цінності нації, щоб належним чином визначати пріоритети загроз та інтересів. Часто це відображення цінностей здійснюється неявно чи опосередковано у вигляді формулювання цілей, оскільки мета документа — не оприлюднити вичерпний і явний список національних цінностей, а, швидше, сформулювати план дій у підтримку цих цінностей. Національні цінності, як правило, концептуальні і не зазнають істотних змін, крім довгострокової перспективи; вони — сутність характеру нації, що повільно розвивається.

3. В ієрархії елементів стратегії національної безпеки від широкого до більш вузького, національні інтереси лежать нижче за національні цінності і вище за цілі національної безпеки. Національні інтереси — це конкретні ідеї, які впливають із загальних концепцій, які у національних цінностях, і підтримують їх. Потім вони перетворюються на кінцевий список цілей, які можуть бути розумно досягнуті протягом певного періоду часу. У той час як національні цінності залишаються в цілому незмінними, національні інтереси можуть змінюватися від однієї адміністрації до

іншої залежно від внутрішньополітичних пріоритетів та проблем, що виникають у всьому світі.

4. У стратегії національної безпеки немає потреби чи можливості виявляти всі ризики, з якими країна зіткнеться у довгостроковій перспективі. Справді, стратегії національної безпеки, які намагаються зробити це, розвивають власне значення, перетворюючи стратегію на докладний список проблем, а не на чіткий план дій. Щоб стратегія забезпечувала належне керівництво для уряду, вона повинна визначати пріоритети ризиків на основі ймовірності та серйозності їхнього ймовірного впливу на національні інтереси. Необхідно враховувати катастрофічний ризик для батьківщини, яким би мало ймовірним він не був, незалежно від того, чи є результатом антропогенних чи природних явищ.

5. Суттєві зміни у безпеці, які впливають на національні інтереси і, таким чином, призводять до перегляду стратегічного бачення та цілей, повинні викликати розробку нової стратегії і зазвичай не відбуваються щороку. Добре продумана стратегія національної безпеки має бути досить гнучкою, щоб протистояти менш ніж суттєвим змінам середовища безпеки, що відбуваються щодня [11].

Таким чином, стратегії національної безпеки за своєю природою є перспективними документами, призначеними для того, щоб уряди могли підготуватися до вирішення проблем, які можуть виникнути у майбутньому. Дослідження в галузі прогнозування та прогнозування показали, що досить точні прогнози оцінки, у тому числі з питань національної безпеки, можливі лише у дуже короткостроковій перспективі — зазвичай менш ніж за рік. Ці короткі часові рамки роблять прогнозування нездійсненним підходом для використання у стратегії національної безпеки, яка має бути життєздатною після одного року. Передбачити довгострокове майбутнє з будь-яким значним ступенем точності неможливо, і спроби зробити це — безглузда витрата ресурсів. Швидше, уряди можуть використовувати передбачення, щоб визначити коло майбутніх проблем, з якими вони можуть зіткнутися, та перевірити, наскільки вони готові до їх вирішення. Деякі уряди — зокрема Фінляндія, Сінгапур та Республіка Корея — визнали проблеми прогнозування, але при цьому високо оцінили зростаючу область передбачення. Ці уряди віддали пріоритет розвитку можливостей передбачення та централізували ці можливості, щоб весь уряд був залучений та керувався активним далекоглядним стратегічним підходом, який пов'язує виявлення та оцінку майбутніх викликів зі стратегіями, необхідними для їх підготовки.

Біла книга про національну безпеку Австралії є гарним прикладом цілей національної безпеки сучасної національної держави, в якій традиційні

місії безпеки поєднуються із захистом національного суверенітету та новою парадигмою, спрямованою на забезпечення національної стійкості. У стратегії йдеться, що цілі національної безпеки Австралії: «... забезпечити безпечне та стає населення; захищати та зміцнювати наш суверенітет; для захисту наших активів, інфраструктури та інститутів; та сприяти створенню сприятливого міжнародного середовища. Ці цілі визначають процес прийняття рішень та планування для спільноти національної безпеки» [12].

Стратегія національної безпеки Великобританії заявляє, що Великобританія є більш вразливою для глобальних загроз, «бо є одним з найвідкритіших суспільств, одним словом, яке більш взаємопов'язане, ніж будь-коли раніше». Це також стосується багатьох нових загроз, включаючи загрози, що походять від недержавних суб'єктів, наприклад тероризм, безпека національної енергетики, продовольства та води та зміна клімату, як джерела загрози національній безпеці Великобританії [13].

Наслідуючи аналогічну логіку, політика національної безпеки Канади визначає, що для уряду не може бути більшої ролі, важливішого зобов'язання, ніж захист та безпека своїх громадян. Канада ухвалила всеосяжну стратегію міжнародної безпеки, щоб реагувати на великомасштабні та швидкі зміни у глобальній системі, будь то економічні, політичні чи пов'язані з безпекою за своїм характером зміни. Стратегія підкреслює невизначеність та складність розрізнення внутрішньої та зовнішньої безпеки у цій новій реальності [14].

У Стратегії національної безпеки України «Безпека людини — безпека країни» з урахуванням фундаментальних національних інтересів, визначених Конституцією України [15] і Законом України «Про національну безпеку України» [16], пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки визначено: відстоювання незалежності і державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська і євроатлантична інтеграція. Реалізація цих пріоритетів забезпечуватиметься за такими напрямками: відновлення миру, територіальної цілісності та державного суверенітету; здійснення міжнародно-правових, політико-дипломатичних, безпекових, гуманітарних та економічних заходів; продовження реалізації заходів з оборони та стримування, активного використання переговорних форматів; посилення спроможностей Збройних Сил України, інших органів сектору безпеки і оборони; сталий розвиток національної економіки та її інтеграція в європейський економічний простір; захист особи, суспільства та держави від правопорушень, зокрема

корупційних, забезпечення відновлення порушених прав, відшкодування заподіяної шкоди; забезпечення екологічної безпеки, створення безпечних умов життєдіяльності людини, зокрема на територіях, що постраждали внаслідок бойових дій, розбудова ефективної системи цивільного захисту; посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для ефективної протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі; розвиток державно-приватного партнерства і т.д. [17].

Таким чином, політика та стратегії національної безпеки окреслюють ролі та межі різних акторів безпеки країни, відповідні механізми координації їх діяльності та правила міжвідомчої підтримки. В умовах глобалізації стратегії національної безпеки також повинні включати реалістичну оцінку витрат і стійкості інститутів безпеки та відповідно планувати їх розвиток. Крім того,

стратегії та політики національної безпеки не є статичними і вимагають періодичного оновлення, чому сприятиме постійний процес моніторингу та оцінювання

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, глобалізоване або світове співтовариство досить добре розуміє виміри глобалізації та характеристики пов'язаної з цим національних загроз і безпеки. Через безліч загроз, передбачуваної невизначеності та складності глобальних взаємозалежностей, більшість стратегій національної безпеки, схоже, тепер прийняли заснований на оцінці ризиків підхід «усі небезпеки» та «все суспільство» як нову безпекову парадигму. Очевидно, що додаткові дослідження можуть покращити наше розуміння поточної практики політики національної безпеки та стратегії її реалізації як на національному, так і на наднаціональному рівнях.

Література

1. Дзьобань О. П. Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (методологія дослідження та забезпечення): монографія. Харків: Константа, 2006. 440 с.
2. Ripsman N. M., Paul T. V. Globalization and the national security state. Oxford University Press on Demand. 2010. URL: [https://www.tvpaul.com/files/Paul\(2005b\).pdf](https://www.tvpaul.com/files/Paul(2005b).pdf) (Дата звернення 14.12.2021)
3. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Pod kierownictwem d-ra hab. inż. Bogdana Zdrowskiego. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej. Wydział Strategiczno-Obronny, 2008. 182 s. URL: <https://docplayer.pl/1120197-Akademia-obrony-narodowej-wydzial-strategicznoobronny-slownik-terminow-z-zakresu-bezpieczenstwa-narodowego.html> (Дата звернення 20.12.2021)
4. Barry Buzan. What is National Security in the Age of Globalization? Refleks, Department of Foreign Affairs, Oslo. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/refleks/inns spill/sikkerhet/buzan.html?id=493187> (Дата звернення 28.12.2021).
5. Keith Krause. National Security in the Age of Globalization: A Brainstorming Note, Refleks, Department of Foreign Affairs, Oslo. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/refleks/inns spill/sikkerhet/krause.html?id=493206> (Дата звернення 20.12.2021).
6. Vardan Atoyán. Main Issues of National Security Protection in the Age of Globalization. International Conference on Education, Economics and Humanities (ICEEH'2014), Jan 2014, Kuala Lumpur, Malaysia. P. 50–53. (hal-03278129) (Дата звернення 25.12.2021)
7. Kitler W. Bezpieczeństwo narodowe RP: podstawowe kategorie, uwarunkowania, system. Warszawa, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 2011. 411 s.
8. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки: підручник. К.: КНТ, 2009. 576 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-154.html> (Дата звернення 28.12.2021)
9. Wryblewski R. Wprowadzenie do nauk o bezpieczeństwie, Siedlce, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, 2017. 120 s.
10. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія / за наук. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с.
11. Malia DuMont. Elements of national security strategy. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/strategy-consortium/elements-of-national-security-strategy/> (Дата звернення 28.12.2021)
12. National Security Strategy: Australian Government. Canberra. URL: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lmg=en&id=167267> (Дата звернення 26.12.2021).
13. A Strong Britain in the Age of Uncertainty: The National Security Strategy. HM Government, URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf (Дата звернення 28.12.2021).
14. Securing an Open Society: Canada's National Security Policy Government of Canada — Public Safety Canada. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrpt/scrng-eng.aspx> (Дата звернення 26.12.2021).
15. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. № 30. ст. 141 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення 26.12.2021).

16. Про національну безпеку України: Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Дата звернення 26.12.2021).

17. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України № 392/2020 від 14.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (Дата звернення 23.12.2021).

References

1. Dzjobanj O. P. Nacionaljna bezpeka v umovakh socialjnykh transformacij (metodologhija doslidzhennja ta zabezpechennja): monohrafija. Kharkiv: Konstanta, 2006. 440 s. [In Ukrainian]

2. Ripsman, N. M., & Paul, T. V. (2010). Globalization and the national security state. Oxford University Press on Demand. URL: [https://www.tvpaul.com/files/Paul\(2005b\).pdf](https://www.tvpaul.com/files/Paul(2005b).pdf) (Accessed December 14, 2021)

3. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Pod kierownictwem d-ra hab. inż. Bogdana Zdrodowskiego. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej. Wydział Strategiczno-Obronny, 2008. 182 s. URL: <https://docplayer.pl/1120197-Akademia-obrony-narodowej-wydzial-strategicznoobronny-slownik-terminow-z-zakresu-bezpieczenstwa-narodowego.html> (Accessed December 20, 2021)

4. Barry Buzan. What is National Security in the Age of Globalization? Refleks, Department of Foreign Affairs, Oslo, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/refleks/innsjill/sikkerhet/buzan.html?id=493187> (Accessed December 28, 2021).

5. Keith Krause. National Security in the Age of Globalization: A Brainstorming Note, Refleks, Department of Foreign Affairs, Oslo. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/refleks/innsjill/sikkerhet/krause.html?id=493206> (Accessed December 20, 2021).

6. Vardan Atoyán. Main Issues of National Security Protection in the Age of Globalization. International Conference on Education, Economics and Humanities (ICEEH'2014), Jan 2014, Kuala Lumpur, Malaysia. pp.50–53. (hal-032787.129) (Accessed December 25, 2021)

7. Kitler W. Bezpieczeństwo narodowe RP: podstawowe kategorie, uwarunkowania, system. Warszawa, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 2011. 411 s.

8. Lipkan V. A. Teorija nacionaljnoji bezpeky: pidručnyk. K.: KNT, 2009. 576 s. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-154.html> (Accessed December 28, 2021) [In Ukrainian]

9. Wryblewski R. Wprowadzenie do nauk o bezpieczeństwie, Siedlce, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, 2017. 120 s.

10. Antonov V. O. Konstytucijno-pravovi zasady nacionaljnoji bezpeky Ukrajinny: monohrafija / za nauk. red. Ju. S. Shemshuchenko. Kyjiv: TALKOM, 2017. 576 s. [In Ukrainian]

11. Malia DuMont. Elements of national security strategy. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/strategy-consortium/elements-of-national-security-strategy/> (Accessed December 28, 2021)

12. National Security Strategy: Australian Government. Canberra. URL: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=167267> (Accessed December 28, 2021)

13. A Strong Britain in the Age of Uncertainty: The National Security Strategy. HM Government, URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf (Accessed December 28, 2021).

14. Securing an Open Society: Canada's National Security Policy Government of Canada — Public Safety Canada. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrnt/scrng-eng.aspx> (Accessed December 26, 2021).

15. Konstytucija Ukrajinny. Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinny (VVR), 1996. # 30. st. 141 (zi zminamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed December 26, 2021). [In Ukrainian]

16. Pro nacionaljnu bezpeku Ukrajinny: Zakon Ukrajinny # 2469-VIII vid 21.06.2018 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed December 26, 2021). [In Ukrainian]

17. Pro rishennja Rady nacionaljnoji bezpeky i oborony Ukrajinny vid 14 veresnja 2020 roku «Pro Strateghiju nacionaljnoji bezpeky Ukrajinny»: Ukaz Prezydenta Ukrajinny # 392/2020 vid 14.09.2020 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (Accessed December 23, 2021). [In Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 06.01.2022

UDC 005:621.311.1:369.032

Diegtiar Oleg

*Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor,
Professor of the Department of Management and Business Administration
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

Дегтяр Олег Андрійович

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри управління та бізнес-адміністрування
Інститут післядипломної освіти та довузівської підготовки
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

Дегтяр Олег Андреевич

*доктор наук по государственному управлению, доцент,
професор кафедры управления и бизнес-администрирования
Институт последипломного образования и довузовской подготовки
Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника
ORCID: 0000-0001-6413-3580*

Uhodnikova Olena

*PhD, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Tourism and Hospitality
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

Угоднікова Олена Ігорівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельного господарства
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова*

Угодникова Елена Игоревна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства
Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова*

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-7852

**MECHANISMS OF PUBLIC MARKETING AND
THEIR INFLUENCE ON THE PRICING PROCESSES
OF NATURAL MONOPOLIES**

**МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО МАРКЕТИНГУ
ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕСИ ЦІНОУТВОРЕННЯ
ПРИРОДНИХ МОНОПОЛІЙ**

**МЕХАНИЗМЫ ПУБЛИЧНОГО МАРКЕТИНГА
И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ПРОЦЕССЫ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ
ПРИРОДНЫХ МОНОПОЛИЙ**

Summary. At the present stage, the enterprises of housing and communal services are in a state of crisis. Enterprises of housing and communal services operate as natural monopolies. About a third of the water supply and sewerage networks are in emergency condition. Needs replacement of 40% of pumping equipment. More than half of the cities with a population of more than 100 thousand people are supplied with drinking water not around the clock, but on schedule. In some regions,

non-compliance of drinking water samples with the requirements of the state standard for chemical and bacteriological indicators was recorded. The unsatisfactory technical condition of water supply networks leads to secondary contamination of drinking water and the threat of infectious diseases. The total cost of energy resources for the provision of public services is 2–3 times higher than in the EU countries. The main reason for the industry's problems is the imperfect system of setting tariffs for services. It is necessary to consider the possibility of increasing the efficiency of the provision of housing and communal services and reducing their cost. In the conditions of operation of natural monopolies, in particular, railways, public utilities, highways, etc., the principles of pricing change. The influence of public marketing systems on the formation of the price of natural monopolies is the only effective mechanism for ensuring effective pricing in Ukraine today, which has both an important socio-economic significance and an impact on ensuring the national security of the country. The article analyzed the marketing mechanisms used in the pricing system for natural monopolies. It is noted that the regulation of natural monopolies is one of the priorities of public administration. Accordingly, given the relevance of the issue of using public marketing mechanisms in the pricing system of natural monopolies on the example of water supply companies, the need to find effective ways to rationalize the processes of regulating the activities of natural monopolies is determined, which will be the subject of further research.

Key words: public administration, public marketing, pricing, natural monopoly.

Анотація. На сучасному етапі підприємства житлово-комунального господарства перебувають у кризовому стані. Підприємства житлово-комунального господарства здійснюють свою діяльність як природні монополії. В аварійному стані знаходяться майже третина водопровідно-каналізаційних мереж. Потребують заміни 40% насосного обладнання. Більше половини міст з населенням понад 100 тисяч чоловік забезпечується питною водою не цілодобово, а за графіком. У деяких областях зафіксовано невідповідність проб питної води до вимог державного стандарту за хімічними та бактеріологічними показниками. Незадовільний технічний стан водопровідних мереж призводить до вторинного забруднення питної води і загрози виникнення інфекційних захворювань. Сукупні витрати енергетичних ресурсів на виробництво ресурсів та надання комунальних послуг у 2–3 рази вищі, ніж у країнах Євросоюзу. Основною причиною проблем галузі є недосконала система формування тарифів на послуги, яка призводить, по-перше, до невідповідності встановлених тарифів собівартості послуги та не сприяє підвищенню ефективності надання житлово-комунальних послуг та зниження їх собівартості. В умовах роботи природних монополій, зокрема, залізничних шляхів, комунальних підприємств, автомобільних доріг тощо, принципи ціноутворення змінюються. Вплив систем публічного маркетингу на формування ціни природних монополій є єдиним на сьогодні в Україні дієвим механізмом забезпечення ефективного ціноутворення, що має як важливе соціально-економічне значення, так і вплив на забезпечення національної безпеки країни. У статті були проаналізовані маркетингові механізми, що використовуються у системі формування ціни природних монополій. Зазначається, що регулювання природних монополій є одним із пріоритетних завдань публічного управління. Відповідно, враховуючи актуальність питання використання механізмів публічного маркетингу у системі ціноутворення природних монополій на прикладі підприємств водопостачання, визначено необхідність пошуку ефективних шляхів раціоналізації процесів регулювання діяльності природних монополій, що стане питанням наступних досліджень.

Ключові слова: публічне управління, публічний маркетинг, ціноутворення, природні монополії.

Аннотация. На современном этапе предприятия жилищно-коммунального хозяйства находятся в кризисном состоянии. Предприятия жилищно-коммунального хозяйства осуществляют свою деятельность как естественные монополии. В аварийном состоянии находятся около трети водопроводно-канализационных сетей. Нуждается в замене 40% насосного оборудования. Более половины городов с населением более 100 тысяч человек снабжается питьевой водой не круглосуточно, а по графику. В некоторых областях зафиксировано несоответствие проб питьевой воды требованиям государственного стандарта по химическим и бактериологическим показателям. Неудовлетворительное техническое состояние водопроводных сетей приводит к вторичному загрязнению питьевой воды и угрозе возникновения инфекционных заболеваний. Совокупные расходы энергетических ресурсов на предоставление коммунальных услуг в 2–3 раза выше, чем в странах Евросоюза. Основной причиной проблем отрасли является несовершенная система формирования тарифов на услуги. Необходимо рассмотреть возможность повышения эффективности предоставления жилищно-коммунальных услуг и снижению их себестоимости. В условиях работы естественных монополий, в частности железнодорожных путей, коммунальных предприятий, автомобильных дорог и т.п., принципы ценообразования изменяются. Влияние систем публичного маркетинга на формирование цены естественных монополий является единственным на сегодняшний день в Украине действенным механизмом обеспечения эффективного ценообразования, имеющим как важное социально-экономическое значение, так и влияние на обеспечение национальной безопасности страны. В статье были проанализированы маркетинговые механизмы, используемые в системе формирования цен на естественные монополии. Отмечается, что регулирование естественных монополий является одной из приоритетных задач общественного управления. Соответственно, учитывая актуальность вопроса использования механизмов публичного маркетинга в системе ценообразования естественных монополий на примере предприятий водоснабжения, определена необходимость поиска эффективных путей рационализации процессов регулирования деятельности естественных монополий, что станет вопросом последующих исследований.

Ключевые слова: публичное управление, публичный маркетинг, ценообразование, естественная монополия.

Formulation of the problem. Under the conditions of natural monopolies, in particular, railways, utilities, highways, etc., the principles of pricing are changing. The influence of public marketing systems on the pricing of natural monopolies is currently the only effective mechanism in Ukraine to ensure effective pricing, which has both important socio-economic significance and impact on national security. Thus, the topic is highly relevant and practical.

Analysis of recent research and publications. The study was conducted on the basis of the work of such scientists as Petlenko Y. V., Rozhko O. D. [1], Chizh V. [2], Povazhny O. S., Dorofienko V. V., Osipenko I. M. [3], Wenger W. W. [4], Fedorenko O. [5] and others.

Formulation of the goals of the article (task statement). The article purpose is to identify public marketing mechanisms that can be used to ensure effective pricing of natural monopolies.

The objectives of the research are:

- theoretically substantiate the specifics of natural monopolies;
- identify the features of the pricing of natural monopolies;
- identify public marketing mechanisms that can be used to regulate the pricing of natural monopolies.

Presenting main material. Housing and communal services, including water supply and sewerage, operate as natural monopolies. Scientists give different definitions of natural monopolies. For example, “natural monopoly is an industry in which long-term average costs reach a minimum only when one firm serves the entire market. In such an industry, the minimum effective scale of production of goods is close to (or exceeds) the amount for which the market offers demand at any price sufficient to cover production costs. In this case, the distribution of output between two or more firms will lead to the fact that the scale of each will be inefficiently small” [1].

According to the author [2], a natural monopoly is an economic phenomenon for which there are no real alternatives, no close substitutes, when an increase in the number of firms in the industry leads to an increase in average costs.

According to the Law “On Natural Monopolies” [8, section 1, Art. 1], a natural monopoly — a state of the commodity market in which the satisfaction of demand in this market is more efficient in the absence of competition due to technological features of production (due to a significant reduction in production costs per unit as production increases), and goods (services) produced by natural monopolies cannot be replaced in consumption by other goods (services), and therefore demand in this commodity market is less dependent on changes in prices for these goods (services) than demand for other goods (services).

At the present stage, housing and communal services enterprises are in a state of crisis. Centralized water supply and sewerage companies are no exception. Almost a third of water supply and sewerage networks are in an emergency situation. 40% of pumping equipment needs to be replaced. More than half of cities with a population of over 100,000 people are provided with drinking water not around the clock, but on schedule. In some oblasts, non-compliance of drinking water samples with the requirements of the state standard in terms of chemical and bacteriological indicators has been recorded. Unsatisfactory technical condition of water supply networks leads to secondary contamination of drinking water and the risk of infectious diseases. The total cost of energy resources for the production of resources and the provision of public services is 2–3 times higher than in the European Union [3].

The crisis situation at public utilities requires radical solutions, changes in the approach to the activities of these enterprises. The main reason for the problems of the industry is the imperfect system of tariffs for services, which leads, firstly, to the inconsistency of established tariffs for the cost of services and does not improve the efficiency of housing and communal services and reduce their cost.

The main document regulating the procedure for setting tariffs for water supply and sewerage services is the Order of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing of Ukraine (now the Ministry of Community and Territorial Development) “On Approval of the Procedure, transportation and supply, as well as calculations of utility tariffs submitted for their installation” [6].

Formation of basic tariffs by water supply and sewerage enterprises according to the Order “On approval of the Procedure for consideration by local governments of calculations of tariffs for heat, its production, transportation and supply, as well as calculations of utility tariffs submitted for their installation” is based on the production program for the planned year, planned costs determined on the basis of regulatory costs, state statistical reporting and calculations of water supply and sewerage enterprises [6]. The production program for the planned year of centralized water supply and sewerage enterprises should take into account depreciation deductions, costs of implementing a system of accounting for used resources, analysis of actual and projected consumption, and should be focused on modernization of production equipment to reduce production costs and provide services.

Planned expenses are carried out for certain types of expenses: operating expenses, financial expenses, income tax expenses. The leading item of operating expenses is the cost of production costs, which include two cost items, which, in turn, include a number of subsections [6]:

Direct material costs:

- costs of raw materials and materials that form the basis of products;
- fuel and electricity costs, as well as technological needs;
- costs of purchased components, semi-finished products, works and services of a production nature of third-party enterprises and organizations;
- costs of material resources used for support, which are used to support technological processes;
- Direct labor costs:
- labor costs of production workers;
- costs of additional wages of producers;
- other incentive and compensatory costs of production workers and others.

In addition, operating expenses include:

Administrative costs are general expenses related to the maintenance and management of the enterprise, they include the following costs: maintenance of the enterprise management staff, business trips, organizational, entertainment and other costs, maintenance of fixed assets, professional fees services, communication costs, depreciation of fixed assets, taxes and fees, except those included in production costs and others [8, Article 4].

Sales costs (maintenance of sales service) — operating costs that are directly related to the implementation of works on the provision of services. They consist of the following types [8, Article 4]:

- remuneration and contributions to social activities of staff;
- costs of advertising and information services;
- depreciation and repair of fixed assets;
- maintenance and inspection of technological meters and others.

Financial expenses include interest expenses (for the use of loans obtained on bonds issued under financial leases, etc.) and expenses of enterprises related to borrowing capital.

The calculation of basic tariffs includes determining the amount of planned costs of the enterprise per unit of service, taking into account the need for resources in kind. The calculation of the base rate can be represented by the following formula:

$$T_{base} = C_{base} + C_{ki},$$

where C_{base} — basic planned costs,

C_{ki} — the cost of capital investment.

One of the sources of financing of water supply and sewerage enterprises is payment for services consumed by consumers in accordance with the established tariffs for services. Another source of funding is government subsidies, which must be spent on the reconstruction and development of the production process. Such a funding system has proved ineffective. The state cannot provide repairs,

reconstruction of equipment and networks, modernize production in order to reduce costs and improve the quality of services.

In this aspect, the role of the tariff formation mechanism becomes decisive, which is an element of public marketing in the system of public administration, because the company can operate effectively only under economically reasonable tariffs, it can't operate at a loss. Since water supply and sewerage companies provide services of exclusively social importance, the process of tariff formation for these services balances between economic feasibility (coverage of production costs and possible profits) and the ability of certain segments of the population to pay for this service in existing economic circumstances. That is, government agencies control the pricing process for water supply and sewerage services.

It should be noted that under the condition of a fixed tariff for water supply services, the company is deprived of the ability to respond quickly to changes in the price of resources, the involvement of which is necessary for the production of services. A significant share in the cost of drinking water is electricity, the tariffs for consumption of which the company can change significantly. There are changes in the tax system. Water supply and sewerage companies must respond quickly to these changes, as they may lead to a redistribution of funds received for services rendered. In addition, it is necessary to take into account the cost of capital investments to finance the acquisition, construction, reconstruction, modernization and other improvements of fixed assets, the cost of interest on loans, the cost of salaries and maintenance, environmental security and other production costs. All these costs the company must cover from the funds it receives from the sale of products. Changing any factor that affects the formation of costs and changes in the costs of the enterprise requires prompt response to changes in tariffs for products lagging behind the growth rate of water costs and tariffs for water supply services.

The efficiency of responding to changes in cost factors can ensure or the existence of a tariff that would not require adjustment in the medium term. But this tariff should contain a high level of profit to ensure the profitability of the enterprise, throughout the term of this tariff. However, this is not possible due to the social significance of the industry. Or the process of changing the tariff should be removed from bureaucratic obstacles [4].

Tariffs calculated by the water supply and sewerage company in the legal order are set and regulated by the authorized bodies in accordance with their competence in the manner prescribed by the Laws of Ukraine “On Local Self-Government in Ukraine”, “On Natural Monopolies” [7]. Note that according to

current legislation, the Authorized Bodies today are the executive committees of local governments (for communal enterprises) and regional state administrations (for public, private, joint and other forms of ownership) [5].

The body authorized to approve tariffs in accordance with existing legislation must set a new tariff for services (if the company provides all necessary materials to consider the issue) or send the company a written reasoned refusal no later than 20 calendar days after the company submits the necessary materials [6]. . It should be noted that the procedure for setting utility tariffs in Ukraine has not been established and approved. There are only recommendations for regulating the process of reviewing and setting tariffs through a service agreement (for utilities) or a service contract (for other forms of ownership) [6].

According to the Regulations on the procedure for setting tariffs for water supply and sewerage in Kharkiv [6, p. III, IV] enterprises and organizations of communal property of the territorial community of Kharkiv send for consideration and approval of settlement materials for setting prices (tariffs) for works (services) to departments of the Kharkiv City Council, under whose operational subordination they are.

After processing the above materials, the departments of the Kharkiv City Council send them for approval.

After approval of prices (tariffs) for works (services) provided by enterprises and organizations of communal property of the territorial community of Kharkiv, they are sent for consideration and approval by the Executive Committee of the Kharkiv City Council.

Prices (tariffs), if necessary, may be adjusted to take into account changes in circumstances affecting their value. Of course, after going through all the bureaucratic steps that take a long time, it is impossible to talk about the compliance of the new tariff with the ever-changing economic realities.

Conclusions from this study and prospects for further exploration in this direction. Thus, the article analyzes the marketing mechanisms used in the system of pricing natural monopolies. It is noted that the regulation of natural monopolies is one of the priorities of public administration. Accordingly, given the relevance of the use of public marketing mechanisms in the pricing of natural monopolies on the example of water supply companies, identified the need to find effective ways to streamline regulatory processes of natural monopolies, which will be the subject of further research.

Literature

1. Петленко Ю. В., Рожко О. Д. Місцеві фінанси. К.: Кондор, 2019. 282 с.
2. Чиж В. Формування економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги. Економіст. 2017. № 8. С. 49–51.
3. Поважний О. С., Дорофійенко В. В., Осипенко І. М. та ін. Наукові засади реформування і розвитку житлово-комунального господарства: монографія. Черкаси: Брама-України, ЧДТУ, 2017. 331 с.
4. Венгер В. В. Державне регулювання природних монополій в Україні: напрями вдосконалення. Економіка і прогнозування. 2006. № 3. С. 65–79. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19818/04-Venger.pdf>
5. Федоренко О. Напрямки державного регулювання та підтримки управління потенціалу телекомунікаційного підприємства. Scientific Notes of Lviv University of Business and Law. 2021. 28. P. 258–264. URL: <https://nzbup.org.ua/index.php/journal/article/view/413>
6. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій. URL: <https://www.minregion.gov.ua/about/>
7. Офіційний сайт Міського інформаційного центру Харківської міської ради “Положення по встановленню цін (тарифів) щодо оплати побутових, комунальних, транспортних та інших послуг, які надаються підприємствами та організаціями комунальної власності територіальної громади м. Харкова”. URL: <http://www.citynet.kharkov.ua/>
8. Офіційний сайт Верховної Ради України. Закон України Про природні монополії. Закон України від 20.04.2000 р. № 1682-III // Відомості Верховної ради України. 2000. № 30. Ст. 238. 8. Про ціни і ціноутворення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text>

References

1. Petlenko Yu.V., Rozhko O. D. Mistsevi finansy. K.: Kondor, 2019. 282 s.
2. Chyzh V. Formuvannia ekonomichno obhruntovanykh taryfiv na zhytlovo-komunalni posluhy. Ekonomist. 2017. № 8. S. 49–51.
3. Povazhnyi O.S., Dorofiienko V. V., Osypenko I. M. ta in. Naukovi zasady reformuvannia i rozvytku zhytlovo-komunalnoho hospodarstva: monohrafiia. Cherkasy: Brahma-Ukrainy, ChDTU, 2017. 331 s.

4. Venher V. V. Derzhavne rehuliuvannia pryrodnykh monopolii v Ukraini: napriamy vdoskonalennia. *Ekonomika i prohnozuvannia*. 2006. №3. S. 65–79. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19818/04-Venger.pdf>
5. Fedorenko O. Napriamky derzhavnoho rehuliuvannia ta pidtrymky upravlinnia potentsialu telekomunikatsiinoho pidpriemstva. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2021. 28. P. 258–264. URL: <https://nzlulp.org.ua/index.php/journal/article/view/413>
6. Ofitsiinyi sait Ministerstva rozvytku hromad ta terytorii. URL: <https://www.minregion.gov.ua/about/>
7. Ofitsiinyi sait Miskoho informatsiinoho tsentru Kharkivskoi miskoi rady “Polozhennia po vstanovlenniu tsin (taryfiv) shchodo opłaty pobutovykh, komunalnykh, transportnykh ta inshykh posluh, yaki nadaiutsia pidpriemstvamy ta orhanizatsiiamy komunalnoi vlasnosti terytorialnoi hromady m. Kharkova”. URL: <http://www.citynet.kharkov.ua/>
8. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Zakon Ukrainy Pro pryrodni monopolii. Zakon Ukrainy vid 20.04.2000 r. № 1682-III // Vidomosti Verkhovnoi rady Ukrainy. 2000. № 30. St. 238. 8. Pro tsiny i tsinoutvorennia. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text>

Стаття надійшла до редакції 22.01.2022

УДК 330.356

Вдовенко Наталія Михайлівна

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри глобальної економіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Vdovenko Nataliia

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,

Head of the Department of Global Economy

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Горяня Лариса Григорівна

доктор філософії, кандидат педагогічних наук, доцент,

Президент Міжнародної академії культури безпеки, екології та здоров'я

Horianana Larysa

Doctor of Philosophy, Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor, President

International Academy of Culture of Safety, Ecology and Health

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-8187

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

ENSURING COMPETITIVENESS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT MECHANISMS SYSTEM OF THE HEALTH CARE SPACE OF EDUCATION IN UKRAINE

Анотація. У статті здійснено аналіз рівня розвитку системи механізмів управління здоров'язбережувального простору освіти, інноваційної активності в економіці та суспільстві. Встановлено, чинники впливу на місце країни в конкурентній динаміці світової ієрархії, швидкість проходження через щаблі технологічних укладів до суспільства знань. Акцентовано увагу на агрегованих індикаторах для побудови загального індексу людського розвитку з позицій фахівця з безпеки життєдіяльності. Для кількісного представлення трьох базових вимірів людського розвитку використовуються такі індикатори: середня очікувана тривалість життя при народженні, показник довголіття, де провідну роль відіграють аспекти здоров'язбереження; частка грамотних серед населення 15 років і старшого та сукупна частка здобувачів освіти серед населення відповідного віку, показники освіченості; скорегований реальний ВВП на одну особу, показник матеріального добробуту. Розглянуто ідеї запровадження програми-медіум, яку потрібно впроваджувати і здійснювати разом з програмою-мінімум через підготовку суспільства до поступу вперед, інституціалізації під визначену мету на ідеях сталого розвитку системи механізмів управління здоров'язбережувального простору освіти. Запропоновано інтегрувати різні підходи та погляди на одну цілісну, складну проблему, впровадження міждисциплінарної термінології, оприлюднення узагальнюючих висновків прискорить можливість нинішнім і майбутнім управлінцям реалізувати оптимальні стратегії з метою зміни вектору нестабільності на шлях до сталого екологічно безпечного розвитку. Зроблено висновок, що наукове забезпечення інноваційного шляху розвитку України зі сторони вчених економістів, соціологів, екологів, психологів тощо може бути здійснено при умові реформування системи механізмів управління освітою і наукою через формування потужної мотиваційної системи здоров'язбереження. Здійснено пошук оптимальних можливостей переходу на інноваційну стратегію, або стратегію сталого, збалансованого, стійкого екологічно безпечного, гармонійного, розвитку здоров'язбережувального простору освіти через формування екологічної культури та конкурентоспроможності.

Ключові слова: механізми, здоров'язбережувальний простір, освіта, управління, здоров'язбереження, національна інноваційна система, розвиток.

Summary. The article analyzes the level of developing the system of management mechanisms of the health-saving space of education, innovative activity in the economy and society. The factors affecting the country's place in the competitive dynamics of the world hierarchy, the speed of passing through the steps of technological structures to the knowledge society have been established. Attention is focused on aggregated indicators for building a general index of human development from the perspective of a life safety specialist. The following indicators are used to quantitatively represent the three basic dimensions of human development: average life expectancy at birth, longevity index, where aspects of health care play a leading role; the share of literates among the population aged 15 years and older and the total share of education seekers among the population of the corresponding age, indicators of education; adjusted real GDP per person, an indicator of material well-being. The idea of introducing a medium program, which must be implemented and carried out together with the minimum program through the preparation of society for progress, institutionalization for a specific purpose based on the ideas of sustainable development of the system management mechanisms of the health-preserving space of education, is considered. It is proposed to integrate different approaches and views on one integral, complex problem, the introduction of interdisciplinary terminology, the publication of general conclusions will accelerate the opportunity for current and future managers to implement optimal strategies in order to change the vector of instability on the way to sustainable ecologically safe development. It was concluded that the scientific support of the innovative development path of Ukraine from the side of economists, sociologists, ecologists, psychologists, can be carried out under the condition of reforming the system of education and science management mechanisms through the formation of a powerful motivational health care system. The search for optimal opportunities for the transition to an innovative strategy, or a strategy of sustainable, balanced, sustainable ecologically safe, harmonious, health-preserving education space development through the formation of environmental culture and competitiveness, was carried out.

Key words: mechanisms, health care space, education, management, health care, national innovation system, development.

Постановка проблеми. Світове суспільство вступає в стадію постіндустріального, інформаційно-інтелектуального розвитку, в якому рівень розвитку системи механізмів управління здоров'язбережувального простору освіти, інноваційної активності в економіці та суспільстві, загалом визначає поступ країни до прогресу, місце країни в конкурентній динаміці світової ієрархії, швидкість проходження через шаблі технологічних укладів до справжнього суспільства знань. Для України, яка задекларувала інноваційний шлях поступу на цьому шляху, надзвичайно важливо знайти способи активізації інноваційних процесів у соціально-економічній, здоров'язбережувальній, екологічній сфері. Базовим завданням, яке спонукає вчених до подальших досліджень, є пошук оптимальних можливостей переходу на інноваційну стратегію, або стратегію сталого, збалансованого, стійкого екологічно безпечного, гармонійного, розвитку.

Аналіз публікацій. Питаннями забезпечення сталого розвитку конкурентоспроможності та системи механізмів управління, економічних інновацій, займається багато дослідників, зокрема Жаліло Я. [1], Бондаренко М. [2], Шевчук В. [3], Каракай Ю. [5], Гражевська Н. [6], Білорус О. [8], Грибанов В. [9]. Вченими аналізуються конкретні шляхи активізації інтелектуально-інноваційного потенціалу, проводяться наукові конференції з проблем інноваційного розвитку економіки, видаються аналітичні доповіді. Значно менше узагальнюючих робіт, в яких би проблеми активізації інноваційного розвитку розглядалися одночасно з позицій економіста, соціолога, фахівця з безпеки життєдіяльності та екологічної безпеки суспільства. Інтеграція різних підходів і поглядів на одну цілісну, навіть дуже складну проблему,

впровадження зрозумілої всім міждисциплінарної термінології, оприлюднення узагальнюючих висновків прискорить можливість нинішнім і майбутнім управлінцям реалізувати оптимальні стратегії з метою зміни вектору нестабільності на шлях до сталого екологічно безпечного розвитку, використавши ноосферну ідею академіка В. І. Вернадського [10–14].

Метою статті є висловлення бачення на основі багаторічних досліджень та практичного досвіду шляхів активізації інтелектуально-інноваційного потенціалу й переходу на засади сталого розвитку здоров'язбережувального простору освіти через формування екологічної культури та конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині в руслі нової парадигми розвитку планетарної цивілізації в ХХІ столітті відбувається переоцінка основних цінностей соціо-еколого-економічного і здоров'язбережувального розвитку. Від економічної спрямованості суспільство переходить до інноваційно-економічної; від нагромадження матеріального багатства (що стало «хворобою споживацтва» у розвинутих країн Заходу) як основи особистого добробуту, аж до опрацювання інформації як основи суспільного прогресу; від прибутку і конкуренції як основних рушіїв кількісного економічного зростання, до співпраці та солідарності задля виживання та поліпшення якості життя; від використання природи як джерела ресурсів та комфорту до надання їй якості самоцінності; від безвідповідального «підкорення» природи — до формування і реалізації принципів мудрості екологічного імперативу.

Світове співтовариство як і українське суспільство починає усвідомлювати, що не так володіння

матеріальними благами, як володіння інформацією та інтелектуальним потенціалом визначають місце людини в сучасному суспільстві, місце країни в сучасному світі. Інвестиції в людський, соціальний потенціал і формування на цій основі інтелектуального капіталу суспільства перетворюються на пріоритетний загальнонаціональний інтерес України [8; 11; 13; 14] і є справою національної безпеки, стратегічним фактором конкурентоспроможності країни. зрозуміти основну ідею й логіку концепції людського розвитку, з'ясувати способи оптимізації між економічним зростанням, зайнятістю, рівнем життя та людським розвитком, навчитися розраховувати індекс людського розвитку та його складові за методологією ПРООН, а також аналізувати динаміку показників людського розвитку в Україні.

Для кількісного представлення трьох базових вимірів людського розвитку використовуються такі індикатори: середня очікувана тривалість життя при народженні, показник довголіття, де провідну роль відіграють аспекти здоров'язбереження; частка грамотних серед населення 15 років і старшого та сукупна частка здобувачів освіти серед населення відповідного віку, показники освіченості; скорегований реальний ВВП на одну особу, показник матеріального добробуту. Ці індикатори вимірюються різними одиницями, змінюються вони нерівномірно та нерідко різноспрямовано. Тому для побудови загального індексу людського розвитку (ІЛР) потрібне агрегування цих індикаторів, тобто зведення їх воедино.

$$I_{лр} = \frac{I_{\partial} + I_o + I_{р.ж}}{3}.$$

Також здійснюється ранжування країн світу за показником ІЛР наступним чином: країни з дуже високим рівнем людського розвитку — для яких $I_{лр} \geq 0,8$; країни з високим рівнем людського розвитку — $0,7 \leq I_{лр} < 0,8$; країни з середнім рівнем людського розвитку — $0,55 \leq I_{лр} < 0,7$; країни з низьким рівнем людського розвитку — для яких $I_{лр} < 0,55$.

Безперечно, будь-які кроки на шляху впровадження інновацій в суспільстві вимагають глибокого розуміння тенденцій розвитку, творчого підходу і здатності приймати раціональні рішення в умовах невизначеності [3]. Так, потрібно сформулювати саме такий кадровий менеджмент, який має відповідні якості та здатний сприйняти принцип екологічного імперативу, реалізувати систему інтегрального екологічного управління [4]. Інноваційна діяльність є видом діяльності, що пов'язаний з трансформацією ідей, результатів наукових досліджень і розробок чи інших науково-технічних досягнень, в новий продукт, що впроваджується на ринку; в удосконалений технологічний процес, що використовується

в практичній діяльності; в підхід до здійснення соціальних послуг, використання нових соціальних технологій, що ведуть до прискорення суспільного розвитку. Хочемо звернути увагу саме на соціальні технології, які при вмілому застосуванні в соціальному аспекті та раціональному управлінні можуть дати значний якісний поштовх для переходу України до нової якості життя, забезпечення економічної ефективності та екологічної безпеки, справедливого розподілу природних благ в межах одного покоління та між поколіннями, поліпшення здоров'я людей, тобто переходу на інноваційний шлях розвитку — прийняту світовим співтовариством стратегію сталого розвитку.

Активізація інноваційної діяльності в аспекті здоров'язбереження, веде до інновацій, передбачає цілісну систему наукових, технологічних, організаційно-управлінських, фінансових, комерційних, а також соціально-психологічних і стратегічних педагогічних заходів. Відбувається процес реалізації нововведення. В широкому розумінні «інновація» є синонімом успішного розвитку економічної, соціально-екологічної, управлінської, освітньої, інтелектуально-духовної та інших сфер на базі різноманітних нововведень. Вчені виокремлюють п'ять типів інновацій: впровадження нового продукту; нового методу виробництва; створення ринку; освоєння нового джерела доставки сировини; реорганізація структури управління. Переносючи цю схему в макро-масштаб всієї країни, можна сказати: саме реорганізація системи управління є в Україні однією з тих слабких ланок, зміцнивши яку, можна змінити вектор руху від нестабільності, енерго- та ресурсовитратності до сталого екологічного і безпечного розвитку. Вказане слід терміново здійснювати і реалізовувати на практиці, оскільки не потребує великих матеріальних витрат, а лише колективних соціальних зусиль. Програмою-медіум, яку потрібно задіяти негайно і здійснювати разом з програмою-мінімум є підготовка суспільства до поступу вперед, інституціалізація під визначену мету, формування концептуальної влади на ідеях сталого розвитку системи механізмів управління здоров'язбережувального простору освіти, інноваційної активності в економіці та суспільстві. Багато використувати наукові розробки та напрацювання соціологів, психологів, залучаючи до роботи громадських активістів. Після «векторизації» відповідно до загальної стратегії, для надання динаміки суспільному поступу важливо вміло задіяти метод соціальної мобілізації, разом з представниками ЗМІ, педагогами, психологами та громадськими активістами. Джерелами нашого досвіду є участь в реалізації проектів: «Пошук соціальних технологій активізації вітчизняного виробництва (погляд з регіону)» (1998–2001 рр.), «АФ-1987» (Аграрні реформи і розвиток фермерства, Незалежний

інтелектуальний центр, 1987), «Екомен-К» (Підготовка кадрового екологічного менеджменту для реалізації стратегії сталого розвитку (СР) України) (2000–2006 рр.), «Технологія активізації наукових досліджень молодих вчених з проблем СР України» (2000–2004 рр.), «Розробка проекту концепції СР Вишгородського району» (2006 р.), «Аналіз досвіду розробки системи моніторингу в муніципальній програмі врядування та СР» (спільно з Програмою розвитку ООН в Україні МПВСР), (2006–2007 рр.), «Концептуальні засади освіти для сталого розвитку» (з 2004 р.), в руслі цього проекту — річний підпроект «Моніторинг системи ліцензування МОНУ і її вплив на інтелектуально-інноваційний потенціал України» (2007–2008 рр.), ряд проектів з проблем забезпечення безпеки життєдіяльності різних професійних груп (контингентів). Реалізація програми-максимум пов'язана з перебудовою системи освіти і науки (реорганізація системи центрального управління освітою і наукою здійснюється вже на першому етапі, тобто на етапі програми-мінімум), що формує інтелектуальний потенціал, мотивує його до активної діяльності, тобто трансформує в інтелектуально-інноваційний капітал), впроваджуючи ідеї, закладені в програмі Президента України, а на міжнародному рівні в Доповіді Римському клубу «Немає меж навчанню» [4], в Програмі ООН «Десятиліття освіти для сталого розвитку (2005–2014)».

Нині вчені говорять про такий інтегральний суспільний феномен як інноваційна культура суспільства (ІКС). «Історія розвитку світової економіки показує, що стійкий розвиток виробництва в довгостроковому періоді залежить не стільки від ресурсних можливостей, скільки від інноваційної діяльності і її результатів у конкретній сфері. З одного боку, сама по собі інноваційна діяльність є особливим фактором виробництва, що об'єднує всі інші фактори в єдину економічну систему задля отримання прибутку. З другого боку — залучені сьогодні у виробництво праця і капітал змінюють свою якість і продуктивність не лише на базі нових технологій, що дозволяють різко підвищити рівень господарювання, а в контексті світових цивілізаційних процесів — розвиток сучасної культури, взаємозбагачення національних культур, досягнення відповідного конкурентоспроможного рівня здоров'язбереження. Наявні всі підстави говорити про формування нової «якості» культури, що має в своїй основі інноваційність» [7, с. 7]. Збагачуючи класичну теорію менеджменту принципом відповідальності та впроваджуючи нову етику розвитку здоров'язбережувального простору освіти через формування екологічної культури, стимулюючи розвиток креативності як засобу навчання, в світовому суспільстві зароджується інноваційна культура екологічного спрямування задля гармонійного його розвитку у XXI столітті.

Для формування конкурентоспроможної інноваційної культури суспільства необхідно задіяти державну програму формування ІКС, розробивши та реалізуючи послідовну й ефективну державну інноваційну політику як одного з ключових факторів формування ІКС. При реалізації цих програм обов'язковим є створення надійної та інформативної системи моніторингу. Без принципу зворотного зв'язку система управління не зможе ефективно працювати.

Маємо можливість звернути увагу на те, щоб ефективно запрацювала національна інноваційна система (НІС) потрібно не лише прийняти концепцію її формування, а й зняти гальмівні чинники й подолати спротив. Процес формування інноваційно сприйнятливих середовища в суспільстві, особливо українському, дуже складний, про що говориться в багатьох приведених у списку використаної літератури роботах. Сучасні тенденції становлення та розвитку НІС в Україні мало відповідають постіндустріальному вектору глобальних перетворень. До ключових проблем, які гальмують розвиток НІС, слід віднести такі [7, 8]: а) відсутність чіткої концепції інноваційних національних пріоритетів, цілеспрямованого послідовного та системного управління інноваційними процесами з боку держави, незадовільне інституційне забезпечення інноваційних зрушень, нестабільність, фрагментарність та суперечливість нормативно-правової бази інноваційної діяльності; б) існування системних проблем у розвитку наукової та науково-технічної сфери, деградація інтелектоємних секторів національної економіки, нехтування інноваційним потенціалом української науки та освіти; в) незадовільне фінансування наукової та науково-технічної діяльності, наслідком чого стало формування моделі економіки, яка за своїми базовими характеристиками не потребує інновацій, не формує внутрішній платоспроможний попит на інноваційну продукцію та не має стимулів для інвестицій у людський капітал, методики управління здоров'язбереженням в закладах освіти в сучасних умовах.

Нерозвиненість та функціональна неповнота інфраструктури інноваційної діяльності, представленої лише окремими типами інноваційних структур. Низька інноваційна активність вітчизняного бізнесу. За даними Світового економічного форуму, індекс готовності суспільства до функціонування в глобальних мережах в Україні в 2003–2004 р. становив 2,96, в той час, як у США цей показник досягнув 5,50; Сінгапурі — 5,40; Фінляндії — 5,23; Німеччині — 4,85; Франції — 4,60; Естонії — 4,25; Словенії — 3,99; Чехії — 3,80; Польщі — 3,81; Китаї — 3,38; Росії — 3,19; Болгарії — 3,15; Сербії — 2,98 при мінімальному показнику 2,09 (Чад). Отже, є нагальна потреба в активізації діяльності української держави з метою подолання спротиву інноваційним процесам,

у стимулюванні інноваційно-інвестиційних зрушень в економіці та інших сферах, що впливають на НІС, в планомірному формуванні інноваційної культури суспільства. Адже, саме рівнем ІКС визначається місце держави у світовій геополітичній та гео економічній системі. Зараз в глобальній світовій системі виділилося три «кола країн»: перше коло — 30 країн, технологічних лідерів, які генерують вищі технології; друге коло — 20 країн, які здатні використовувати високі технології; третє коло — це понад 150 держав, які «не здатні» до саморозвитку й прогресу і приречені на бідність [9]. Саме ІКС забезпечує сприйнятливості людьми, а на вищому рівні — державою, нових ідей, готовність і здатність до підтримки та реалізації нововведень у всіх сферах життя. Підвищуючи рівень ІКС можна реально добитися в сфері конкретної економіки — прискорення і підвищення ефективності впровадження нових технологій і винаходів; в сфері управління — реальної протидії бюрократичним тенденціям та просування ідеї «екологізації» в промисловості, агросфері, суспільній свідомості тощо; в сфері освіти — сприянню розкриттю інноваційного потенціалу особистості, соціальної групи, суспільства; в сфері науки — задіяння творчої колективної евристичної діяльності наукових груп для поступу до соціального прогресу; у сфері культури — оптимізації співвідношення між традиціями та оновленням, різними типами та видами культур. ІКС є інтегральним параметром і відображає ціннісну орієнтацію людей, закріплену в мотивах, знаннях, вміннях, навиках творчої діяльності, в компетентності людей, тобто здатності їх творчо вирішувати складні проблеми, а також в нормах поведінки, толерантності до інакшості, до творчих людей. При цьому важливо поступово змінювати несприятливі для виживання нації ментальні риси, доповнюючи їх «новими» цінностями (солідарності, колективізму, здатності надійно працювати в групі, в команді, пріоритетності духовних начал над матеріальним [11–13]. При реалізації проєктів такої спрямованості необхідно задіяти як рушійні сили громадські організації, просвітницькі центри, інтелектуальні осередки, «фабрики думки», використовуючи інтерактивні методи та «тонкі» інтелектуальні технології, а також вже відомі методи «мозкового штурму», синектики, метаплану. ІКС

показує рівень діяльності відповідних соціальних інституцій (сім'ї, школи, церкви, науки, системи управління на всіх рівнях), а також ступінь задоволення людей соціально-психологічним кліматом в кожному мікросоціумі, задоволення своєю діяльністю, її результатами.

Інноваційна здоров'язбережувальна культура суспільства починається із розуміння поняття творчість, креативність. Водночас це не просто формулювання нових ідей чи теорій, а ще й практичне втілення ідей в кінцевому продукті — інновації, яка доводить на практиці свою ефективність, зокрема економічні інновації — на ринку, соціальні інновації в соціальному прогресі народу, держави. На ментальному рівні механізм уповільнення впровадження інновацій в систему управління здоров'язбережувального простору освіти, опирається на традиційні структури колективної пам'яті (архетип), етносу (народу) або політичної нації [10]. Саме вони активізують сукупність різнорідних факторів гальмування: економічних, соціальних, психологічних, політичних, культурно-цивілізаційних, здоров'язбережувальних. Ці фактори безпосередньо впливають на осіб, які приймають рішення.

Висновок. Підсумовуючи приведені вище, можна зробити висновки: 1) рушійною силою соціального прогресу нині стає «сукупний інтелект нації» (інтелігенція); 2) наукове забезпечення інноваційного шляху розвитку України зі сторони вчених економістів, соціологів, екологів, психологів тощо може бути здійснено при умові реформування системи механізмів управління освітою і наукою через формування потужної мотиваційної системи здоров'язбереження; 3) система управління державою повинна бути сприйнятливою до наукових інновацій, вміти їх інтегрувати в цілісну структуру, здійснити консолідацію наявного кадрового інтелектуально-інноваційного потенціалу як рушійної сили соціального прогресу. а громадянсько-державне партнерство дозволить провести соціальну мобілізацію широких верств населення та реалізувати програму ноосферного розвитку задля підвищення якості життя через забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку системи механізмів управління здоров'язбережувального простору освіти в Україні.

Література

1. Жаліло Я. А. Перспективи інноваційного розвитку України (аналітична доповідь). URL: <https://cutt.ly/LZHmJi5>
2. Бондаренко М. Ф. Информационному обществу — гуманистично-инновационное образование. Університети: Наука і просвітництво. URL: http://www.universitates.kharkov.ua/arhiv/2003_3/indeks2003_3.html
3. Шевчук В. Я. та ін. Екологічне управління. К.: Либідь, 2004. 432 с.
4. Botkin J. Elmandjra M., Malitza M. No limits to learning. A Report to the Club of Romi. Oxford. ets., 1979. 432 p.
5. Каракай Ю. В. Инновационная деятельность как составляющая инновационной культуры. Развитие инновационной культуры общества. Матер. II наук.-практ. конф. Сімферополь. Азгол-Пресс. 2007. С. 5–8.

6. Гражевська Н. І. Глобалізаційний контекст формування національної інноваційної системи. Інноваційний розвиток економіки і фінансів Зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф. Хмельницький: Гонта. 2008. С. 29–31.
7. Горяна Л., Вдовенко Н., Дмитришин Р., Коробова Н. Механізми управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору для забезпечення конкурентоспроможності та розвитку самоврядування. Економічний аналіз. 2022. Т. 32. № 1. С. 14–22.
8. Білорус О. Г. Глобальна перспектива: конкурентоспроможність і сталий розвиток. Конкурентоспроможність і сталий розвиток у глобальній перспективі. За ред. Білоруса О. Г., Ворони В. М. К.: 2005. С. 3–7.
9. Грибанов В. В. Теория и практика формирования механизмов управления инновационными процессами в системе регионального планирования и управления. Развитие инновационной культуры общества. Матер. II наук.-практ. конф. Симферополь. Азгол-Пресс. 2007. С. 23–32.
10. Український соціум: інтеграція інтелектуального потенціалу. Врублевський В. К та ін. К.: Ін-т соціології НАН України. 2005. 396 с.
11. Вовканич С. Інформація, інтелект, нація. Львів. 1999. 224 с.
12. Мороз О., Саєнко Ю. Час інтелекту: сукупний український розум. Л.: Панорама. 2002. 96 с.
13. Ложачевська О. М., Вдовенко Н. М., Родченко С. С., Ігнатюк В. В. Управління системою адаптивного стратегічного планування інноваційно орієнтованого конкурентоспроможного підприємства в умовах глобалізації та COVID-19. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 1 (248). С. 53–60.
14. Горяна Л., Вдовенко Н. Система механізмів підготовки кадрів до управління навчальним закладом через парадигму розвитку галузей національної економіки й впровадження здоров'язбережувального простору. Modernn aspektu vědy: XIX. Сучасні аспекти науки: [колективна монографія]. Česká republika. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. 2022. 264 с. С. 30–40.
15. Семенець-Орлова І. Альтернативні класифікації освітніх змін. Актуальні проблеми державного управління. 2015. № 3. С. 26–31.

References

1. Zhalilo Ya. A. Perspektivy innovatsionnoho rozvytku Ukrayiny (analychna dopovid'). URL: <https://cutt.ly/LZHmJi5>
2. Bondarenko M. F. Informatsionnomu obschestvu — gumanistichno-innovatsionnoe obrazovanie. Universytety: Nauka i prosvitnytstvo. URL: http://www.universitates.kharkov.ua/arhiv/2003_3/indeks2003_3.html
3. Shevchuk V. Ya. ta in. Ekolohichne upravlinnya. K.: Lybid'. 2004. 432 s.
4. Botkin J. Elmandjra M., Malitza M. No limits to learning. A Report to the Club of Romi. Oxford. ets., 1979. 432 r.
5. Karakay Yu. V. Innovatsionnaya deyatel'nost kak sostavlyayuschaya innovatsionnoy kulturyi. Razvitee innovatsionnoy kulturyi obschestva. Mater. II nauk.-prakt.konf. Simferopol'. Az'hol-Press. 2007. S. 5–8.
6. Hrazhevs'ka N. I. Hlobalizatsiynny kontekst formuvannya natsional'noyi innovatsiynoyi systemy. Innovatsiynny rozvytok ekonomiky i finansiv Zb. nauk. pr. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Khmel'nyts'kyu: Honta. 2008. S. 29–31.
7. Horyana L., Vdovenko N., Dmytryshyn R., Korobova N. Mekhanizmy upravlinnya stvorenniam zdorov'yazberezhuval'noho osvith'oho prostoru dlya zabezpechennya konkurentospromozhnosti ta rozvytku samovryaduvannya. Ekonomichnyy analiz. 2022. T. 32. № 1. S. 14–22.
8. Bilorus O. H. Hlobal'na perspektyva: konkurentospromozhnist' i stalyy rozvytok. Konkurentospromozhnist' i stalyy rozvytok u hlobal'niy perspektyvi. Za red. Bilorusa O. H., Vorony V. M. K.: 2005. S. 3–7.
9. Hrybanov V. V. eoriya i praktika formirovaniya mehanizmov upravleniya innovatsionnyimi protsessami v sisteme regionalnogo planirovaniya i upravleniya. Razvitee innovatsionnoy kulturyi obschestva. Mater. II nauk.-prakt. konf. Simferopol'. Az'hol-Press. 2007. S. 23–32.
10. Ukrayins'kyu sotsium: intehtratsiya intelektual'noho potentsialu. Vrublevs'kyu V. K ta in. K.: In-t sotsiolihiyi NAN Ukrayiny. 2005. 396 s.
11. Vovkanych S. Informatsiya, intelekt, natsiya. L'viv. 1999. 224 s.
12. Moroz O., Sayenko Yu. Chas intelektu: sukupnyy ukrayins'kyu rozum. L.: Panorama. 2002. 96 s.
13. Lozhachevs'ka O. M., Vdovenko N. M., Rodchenko S. S., Ihnatyuk V. V. Upravlinnya systemoyu adaptivnoho stratehichnoho planuvannya innovatsiyno oriyentovanoho konkurentospromozhnoho pidpryyemstva v umovakh hlobalizatsiyi ta COVID-19. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini. 2022. № 1 (248). S. 53–60.
14. Horyana L., Vdovenko N. Systema mekhanizmiv pidhotovky kadriv do upravlinnya navchal'nym zakladom cherez paradyhmu rozvytku haluzey natsional'noyi ekonomiky u vprovadzheniya zdorov'yazberezhuval'noho prostoru. Modernn aspektu vědy: XIX. Suchasni aspektu nauky: [kolektyvna monohrafiya]. Česká republika. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. 2022. 264 s. (S. 30–40).
15. Semenets'-Orlova I. Al'ternatyvni klasyfikatsiyi osvithnikh zmin. Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya. 2015. № 3. S. 26–31.

УДК 339.138; 351.127

Дегтяр Олег Андрійович

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри управління та бізнес-адміністрування
Інститут післядипломної освіти та довузівської підготовки
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

Дегтяр Олег Андреевич

*доктор наук по государственному управлению, доцент,
профессор кафедры управления и бизнес-администрирования
Институт последипломного образования и довузовской подготовки
Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника*

Diegtiar Oleg

*Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor,
Professor of the Department of Management and Business Administration
Vasyl Stefanyuk Precarpathian National University
ORCID: 0000-0001-6413-3580*

П'ятничук Ірина Дмитрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри управління та бізнес-адміністрування
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

Пьятничук Ирина Дмитриевна

*кандидат экономических наук, доцент,
заведующая кафедрой управления и бизнес-администрирования
Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника*

Piatnychuk Iryna

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Management and Business Administration
Vasyl Stefanyuk Precarpathian National University
ORCID: 0000-0003-2876-6422*

Горник Володимир Гнатович

*доктор наук з державного управління, доцент, директор
Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування
Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*

Горник Владимир Игнатьевич

*доктор наук по государственному управлению, доцент, директор
Учебно-научный институт управления, экономики и природопользования
Таврического национального университета имени В.И. Вернадского*

Hornyk Volodymyr

*Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor, Director Educational and
Research Institute of Management, Economy and Ecology of V.I. Vernadsky
Taurida National University
ORCID: 0000-0002-9723-3956*

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-7852

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ:
КРАЩІ СВІТОВІ ПРАКТИКИ**

ПУБЛИЧНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ И СПОРТОМ: ЛУЧШИЕ МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ

PUBLIC GOVERNANCE OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT: THE WORLD BEST PRACTICES

Анотація. Однією із найбільш розвинених систем публічного управління вважається Американська модель. США є однією з найбільш розвинених демократій світу. Варто зазначити, що країни-лідери соціально-економічного розвитку мають високі спортивні результати. Взагалі взаємодія різних органів публічного управління є основою ефективної системи публічного управління Штатів, що зокрема, відображається і у взаємозв'язках між органами публічної влади, приватним сектором, органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями. США є одним із лідерів у світовому спорті. Обсяги фінансування спортивної сфери у США є одними із найбільших у світі. Важливо зазначити, що специфіка системи публічного управління спортом у США полягає у його взаємодії із приватним сектором. Кожен штат має свою специфіку формування політики у галузі спорту, проте всі вони базуються на комерціалізації процесів розвитку спорту. У статті визначено пріоритети розвитку фізичної культури та спорту, результативності такого розвитку, провідних країн, проведено аналіз класичних підходів до побудови систем публічного управління, проведено ретроспективний аналіз, на основі якого визначено ефективні моделі публічного управління фізичною культурою та спортом.

Отже, у США спорт є галуззю мультиплікатором, яка впливає на розвиток інших галузей економіки: торгівлі, готельно-ресторанного господарства, туризму, інфраструктурного будівництва тощо. В країні розвивається в першу чергу професійний спорт, націлений на результати. Професійний спорт є прибутковим бізнесом, який функціонує за законами відкритого ринку. Це дозволяє залучати додаткові інвестиції та збільшувати досягнення спортсменів. Було визначено, що для Американської моделі характерним є розвиток спорту як бізнес структури, що визначає підвищення відповідності результатів тим витратам, які вносяться для розвитку фізичної культури та спорту.

Ключові слова: публічне управління, фізична культура та спорт, світовий досвід

Аннотация. Одной из наиболее развитых систем публичного управления считается американская модель. США являются одной из наиболее развитых демократий мира. Следует отметить, что страны-лидеры социально-экономического развития имеют высокие спортивные результаты. Вообще взаимодействие различных органов публичного управления является основой эффективной системы публичного управления Штатов, что в частности отражается и во взаимосвязях между органами публичной власти, частным сектором, органами местного самоуправления и общественными объединениями. США – один из лидеров в мировом спорте. Объемы финансирования спортивной сферы в США являются одними из самых больших в мире. Важно отметить, что специфика системы публичного управления спортом в США состоит в его взаимодействии с частным сектором. Каждый штат имеет свою специфику формирования политики в области спорта, но все они базируются на коммерциализации развития спорта. В статье определены приоритеты развития физической культуры и спорта, результативности такого развития, ведущих стран, проведен анализ классических подходов к построению систем публичного управления, проведен ретроспективный анализ, на основе которого определены эффективные модели публичного управления физической культурой и спортом.

Итак, в США спорт является отраслью мультипликатором, влияющей на развитие других отраслей экономики: торговли, гостинично-ресторанного хозяйства, туризма, инфраструктурного строительства и т.д. В стране развивается в первую очередь профессиональный спорт, нацеленный на результаты. Профессиональный спорт является прибыльным бизнесом, функционирующим по законам открытого рынка. Это позволяет привлекать дополнительные инвестиции и увеличивать достижения спортсменов. Было определено, что для Американской модели характерно развитие спорта как бизнес структуры, что определяет повышение соответствия результатов тем затратам, которые вносятся для развития физической культуры и спорта.

Ключевые слова: публичное управление, физическая культура и спорт, мировой опыт.

Summary. The American model is considered to be one of the most developed systems of public administration. The United States is one of the most developed democracies in the world. It should be noted that the leading countries of socio-economic development have high sports results. In general, the interaction of different public administrations is the basis of an effective system of public administration in the United States, which is reflected in the relationship between public authorities, the private sector, local governments and public associations. The United States is one of the leaders in world sports. The amount of funding for sports in the United States is one of the largest in the world. It is important to note that the specifics of the public sports management system in the United States is its interaction with the private sector. Each state has its own specifics of sports policy-making, but they are all based on the commercialization of sports development processes. The article identifies

priorities for the development of physical culture and sports, the effectiveness of such development, leading countries, analyzes the classical approaches to building public administration systems, conducted a retrospective analysis, which identified effective models of public management of physical culture and sports.

Thus, in the United States, sport is a multiplier industry that affects the development of other sectors of the economy: trade, hotels and restaurants, tourism, infrastructure construction and more. The country is developing primarily professional sports, focused on results. Professional sports are a profitable business that operates under the laws of the open market. This allows you to attract additional investment and increase the achievements of athletes. It was determined that the American model is characterized by the development of sports as a business structure, which determines the increase in compliance of the results with the costs involved in the development of physical culture and sports.

Key words: public administration, physical culture and sports, world experience.

Постановка проблеми. Розвиток спорту є важливим соціальним завданням держави. Формування системи публічного управління фізичною культурою та спортом, в першу чергу, визначає соціальні пріоритети держави. Проте, важливо зазначити, що розвиток спорту в умовах відкритих ринків має і важливу бізнес-складову. Перемоги провідних країн світу у міжнародних змаганнях найвищого рівня підтверджують, що ефективний розвиток спорту неможливий без формування умов для залучення сторонніх інвестицій, в першу чергу створення підприємницької активності у самому спортивному середовищі. Отже, у статті проаналізовано провідний світовий досвід щодо створення бізнес-моделей розвитку фізичної культури та спорту шляхом запровадження механізмів публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку фізичної культури та спорту шляхом впровадження механізмів публічного управління розглядаються у наукових доробках вітчизняних та зарубіжних науковців. У статті використовуються матеріали наукових робіт В. Б. Авер'янов, В. М. Шаповал, Н. Р. Нижник [1], Robert Taylor [2], Т. В. Новаченко, Е. А. Афоніна [3], Обушна Н. [4], Дегтяр А. О. [5], Mary P. Follett [6] та інші.

Проте, розвиток систем публічного управління та їх трансформації відповідно до змін суспільства вимагає пошуку нових форм для підвищення ефективності управління фізичною культурою та спортом.

Метою статті є визначення механізмів побудови ефективних моделей публічного управління фізичною культурою та спортом шляхом аналізу провідного світового досвіду.

Відповідно до поставної мети реалізуються наступні завдання:

- визначення пріоритетів розвитку фізичної культури та спорту, результативності такого розвитку, провідних країн, що мають високі спортивні показники;
- аналіз класичних підходів до побудови систем публічного управління, проведення ретроспективного аналізу;
- визначення ефективних моделей публічного управління фізичною культурою та спортом.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що країни-лідери соціально-економічного розвитку мають високі спортивні результати. Зокрема, спортсмени, що представляють США завоювали найбільшу кількість олімпійських медалей за всю історію ігор (понад 2, 5 тисячі) [1].

Однією із найбільш розвинених систем публічного управління вважається Американська модель. США є однією з найбільш розвинених демократій світу. Демократичні устої сформовані у основному Законі Сполучених Штатів Америки — Конституції, та Конституції кожного штату (адже США є федеративною державною), ще у 1787 році. Цей процес був доволі складний, і пов'язаний із протистоянням північних та південних штатів у боротьбі за свободу населення, демократичні права, та, в першу чергу, відміну рабства, що було розповсюджене на промислово нерозвиненому сільськогосподарському півдні країни. Результатом боротьби, громадянської війни штатів було сформовано також Біль про права (1791 рік) — основні поправки до Конституції, що визначали права та свободи людини і громадянина. Саме формування цих нормативних документів є основною сучасною системою публічного управління США, що орієнтована на людину, її потреби та запити. Оцінка системи публічного управління у США відбувається шляхом аналізу результативності її діяльності (чіткі, вимірні, прозорі критерії, що можуть бути оцінені безпосередньо самим суспільством), проте, з прагматичної точки зору результати повинні виправдовувати ті витрати, які були зроблені для їх досягнення. Для того, щоб можна було працювати у системі «постановка завдань — результати — витрати на досягнення результатів», для публічного управління Штатів характерною є активна взаємодія між реалізацією адміністративних функцій та бюджетними процесами, що є ще однією унікальною характеристикою системи публічного управління в США. Взагалі взаємодія різних органів публічного управління є основою ефективної системи публічного управління Штатів, що зокрема, відображається і у взаємозв'язках між органами публічної влади, приватним сектором, органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями [2–3].

Таблиця 1

Класичні концепції розвитку систем публічного управління фізичною культурою та спортом [5–6]

Концепція	Автори	Сутність концепції	Вплив на розвиток фізичної культури та спорту
Американська модель	Ф. Тейлор	Концепція спрямована виключно на результативність. Показником ефективності публічного управління є чіткий та вимірний результат впливів системи на об'єкти та суб'єкти трансформації.	В країні розвивається в першу чергу професійний спорт, націлений на результати.
	А. Шик	Концепція визначає необхідність мінімізувати витрати на досягнення результатів. Взаємозв'язок адміністративних та бюджетних процесів.	Професійний спорт є прибутковим бізнесом, який функціонує за законами відкритого ринку.
	С. Кауфман	Чітко налагоджена взаємодія різних органів публічного управління, їх співпраці із приватним сектором, визначення місця та ролі органів місцевого самоврядування у державній політиці через співпрацю із публічним сектором, активна взаємодія із представниками громадськості.	Бізнес-підхід дозволяє залучати додаткові інвестиції та збільшувати досягнення спортсменів.

Незважаючи на те, що територія США протягом довгого історичного періоду була колонією Англії, системи публічного управління двох нині незалежних держав мають значні відмінності. Це можна пояснити, в першу чергу, методикою побудови управління самою колонією ще в колоніальний період. США стала однією із небагатьох колоній світу, корінне населення якої мало права та свободи, зокрема, що стосувалися можливості здійснювати будь-яку трудову діяльність, вести торгівлю, отримувати права приватної власності. Англійські поселенці, що висадилися на узбережжя Північної Америки, працювали на рівні із місцевим населенням, єдиною вигодою яких було отримання різних податків та можливість використання місцевих ресурсів. Це сформувало відносно незалежну державницьку систему у США від впливу класичних концепцій побудови публічного управління Великобританії [4].

США є одним із лідерів у світовому спорті. Обсяги фінансування спортивної сфери у США є одними із найбільших у світі. Проте, варто зазначити, що більшу увагу у Штатах приділяють саме професійному спорту, формування здорового способу життя населення лише починає входити до пріоритетів національної політики в умовах катастрофічних показників ожиріння серед населення, що практично не займаються любительським спортом. Важливо зазначити, що специфіка системи публічного управління спортом у США полягає у його взаємодії із приватним сектором. Спорт розглядається як форма бізнесу та можливість наповнювати місцеві бюджети. Кожен штат має свою специфіку формування політики у галузі

спорту, проте всі вони базуються на комерціалізації процесів розвитку спорту. Розвитком спорту, в основному займаються професійні спортивні організації, які виступають організаторами змагань, знаходять інвесторів та повертають вкладені кошти від проведення заходів із великим прибутком. Спортивні події позиціонуються як масштабні шоу, на які продаються квитки для глядачів. На прикладі громади невеликого містечка Шарлота у США визначено, що майже третина доходів його бюджету формують заходи, що проводяться двома професійними командами — баскетбольною та футбольною. Розвитком команд та організацією спортивних заходів займаються Національні профільні спортивні асоціації [1]. Отже, розвиток спорту у США є формою бізнесу, який заснований на таких видах діяльності:

- організація масових спортивних заходів,
- реалізація іміджевої спортивної продукції,
- реалізації фото- та відеоматеріалів, продаж прав на трансляції спортивних заходів,
- реклама під час проведення спортивних заходів,
- надання додаткових послуг: торгівля, громадське харчування,

Отже, у США спорт є галуззю мультиплікатором, яка впливає на розвиток інших галузей економіки: торгівлі, готельно-ресторанного господарства, туризму, інфраструктурного будівництва тощо.

Висновки. Було визначено, що для Американської моделі характерним є розвиток спорту як бізнес структури, що визначає підвищення відповідності результатів тим витратам, які вносяться для розвитку фізичної культури та спорту.

Література

1. Державне управління: теорія і практика: монографія / В. Б. Авер'янов, В. М. Шаповал, Н. Р. Нижник [та ін.]; заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Юрінком-Інтер, 1998. 431 с
2. Robert Taylor, Innovator Who Shaped Modern Computing, Dies at 85 (англ.) / D. Baquet — Manhattan, NYC: The New York Times Company, A. G. Sulzberger, 2017. URL: <https://www.nytimes.com/2017/04/14/technology/robert-taylor-innovator-who-shaped-modern-computing-dies-at-85.html>
3. Архетипова парадигма керівника в державному управлінні: монографія / Т. В. Новаченко; за наук. ред. Е. А. Афоніна; Національна академія державного управління при Президентові України, Українське товариство сприяння соціальним інноваціям. Ніжин-Київ: Видавець Лисенко М. М., 2013. 320 с.
4. Обушна Н. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 44. С. 53–63.
5. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення: монографія. Харків: Магістр, 2004. 224 с.
6. Mary P. Follett. Creating Democracy, Transforming Management, Tonn, Joan C., New Haven: Yale University Press, 2013. 366 p.

References

1. Derzhavne upravlinnia: teoriia i praktyka: monohrafiia / V. B. Averianov, V. M. Shapoval, N. R. Nyzhnyk [ta in.]; zah. red. V. B. Averianova. Kyiv: Yurinkom-Inter, 1998. 431 s
2. Robert Taylor, Innovator Who Shaped Modern Computing, Dies at 85 (anhl.) / D. Baquet — Manhattan, NYC: The New York Times Company, A. G. Sulzberger, 2017. URL: <https://www.nytimes.com/2017/04/14/technology/robert-taylor-innovator-who-shaped-modern-computing-dies-at-85.html>
3. Arkhetyпова paradyhma kerivnyka v derzhavnomu upravlinni: monohrafiia / T. V. Novachenko; za nauk. red. E. A. Afonina; Natsionalna akademiia derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy, Ukrainske tovarystvo spriyannia sotsialnym innovatsiiam. Nizhyn-Kyiv: Vydavets Lysenko M. M., 2013. 320 s.
4. Obushna N. Publichne upravlinnia yak nova model orhanizatsii derzhavnoho upravlinnia v Ukraini: teoretychnyi aspekt. Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia. 2015. Vyp. 44. S. 53–63. 12
5. Diehtiar A. O. Derzhavno-upravlinski rishennia: informatsiino-analitychne ta orhanizatsiine zabezpechennia: monohrafiia. Kharkiv: Mahistr, 2004. 224 s.
6. Mary P. Follett. Creating Democracy, Transforming Management, Tonn, Joan C., New Haven: Yale University Press, 2013. 366 p.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2022

УДК 351

Дмитренко Геннадій Анатолійович
*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

Dmytrenko Hennadii
*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head at the Department of Personnel Management and Labor Economics
Interregional Academy of Personnel Management*
ORCID: 0000-0002-8211-5690

Головач Наталія Василівна
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

Holovach Nataliia
*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
Personnel Management and Labor Economics
Interregional Academy of Personnel Management*
ORCID: 0000-0002-6215-6575

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-8184

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕЖЕНИЯ ПЕРСОНАЛА В СИСТЕМЕ ПУБЛИЧНОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ

RESEARCH OF PERSONNEL HEALTH PROTECTION TECHNOLOGIES IN THE PUBLIC SERVICE SYSTEM OF UKRAINE

Анотація. Визначено, що на сьогоднішній день значення здоров'я в системі цінностей сучасного публічного службовця визначається декларативно. Нажаль більшість службовців усвідомлюють цінність свого здоров'я, тільки тоді коли воно під серйозною загрозою. З'ясовано, що здоров'я персоналу в галузі публічної служби залежить насамперед від способу життя. Здоровий спосіб життя є передумовою для розвитку різних сторін життєдіяльності службовця публічної служби, досягнення ним активного довголіття та повноцінного виконання соціальних функцій, для активної участі у трудовій, громадській, сімейно-побутовій, дозвільній формах життєдіяльності. Констатовано, що нажалі найчастіше у службовців відсутня зацікавленість у заняттях оздоровчого характеру, вони не готові до обмежень, які несе здоровий спосіб життя. Виконання необхідних правил здорового життя вимагає від персоналу публічної служби значних вольових зусиль. Тому наголошено на тому, що суспільство і держава повинні формувати культуру здорового способу життя і здоров'язберігаючу поведінку службовців за допомогою цілеспрямованих впливів, які можна віднести до здоров'язберігальних технологій.

Виявлено, що здоров'язберігаючі технології у галузі публічного управління – це система заходів щодо охорони та зміцнення здоров'я персоналу публічної служби, що враховує найважливіші характеристики робочого середовища та умови життя службовця і вплив на його здоров'я. Зауважено, що одна з основних цілей застосування здоров'язберігальних технологій в публічному управлінні – це формування культури здорового способу життя і здоров'язберігальної поведінки персоналу. Підкреслено, що до цієї системи входять: проведення моніторингу стану здоров'я службовців публічної служби, який проводиться медичними працівниками; облік особливостей вікового розвитку персоналу; створення оптимального психологічного клімату у процесі реалізації здоров'язберігальної технології; використання різноманітних

видів здоров'язберігаючої діяльності службовців, спрямованих на збереження та підвищення резервів здоров'я, працездатності.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, персонал публічної служби, здоров'язберігаючі технології, заходи, механізми управління персоналом.

Анотація. Установлено, що на сьогоднішній день значення здоров'я в системі цінностей сучасного публічного служачого визначається декларативно. К сожалению, большинство служащих осознают ценность своего здоровья только тогда, когда оно под серьезной угрозой. Выявлено, что здоровье персонала в области публичной службы зависит прежде всего от образа жизни. Здоровый образ жизни является предпосылкой для развития разных сторон жизнедеятельности служащего публичной службы, достижения им активного долголетия и полноценного выполнения социальных функций, для активного участия в трудовой, общественной, семейно-бытовой, разрешительной форме жизнедеятельности. Констатируется, что, к сожалению, чаще всего у служащих отсутствует заинтересованность в занятиях оздоровительного характера, они не готовы к ограничениям, которые несет здоровый образ жизни. Соблюдение необходимых правил здоровой жизни требует от персонала публичной службы значительных волевых усилий. Поэтому отмечено, что общество и государство должны формировать культуру здорового образа жизни и здоровьесберегающее поведение служащих с помощью целенаправленных воздействий, которые можно отнести к здоровьесберегающим технологиям.

Выявлено, что здоровьесберегающие технологии в области публичного управления – это система мер по охране и укреплению здоровья персонала публичной службы, учитывающая важнейшие характеристики рабочей среды и условия жизни служащего и влияние на его здоровье. Замечено, что одна из основных целей применения здоровьесберегающих технологий в публичном управлении – это формирование культуры здорового образа жизни и здоровьесберегающего поведения персонала. Подчеркнуто, что в эту систему входят: проведение мониторинга состояния здоровья служащих публичной службы, проводимого медицинскими работниками; учет особенностей возрастного развития персонала; создание оптимального психологического климата в процессе реализации здоровьесберегающей технологии; использование различных видов здоровьесберегающей деятельности служащих, направленных на сохранение и повышение резервов здоровья, трудоспособности.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, персонал публичной службы, здоровьесберегающие технологии, мероприятия, механизмы управления персоналом.

Summary. It was determined that today the value of health in the value system of a modern public servant is determined declaratively. Unfortunately, most employees realize the value of their health only when it is under serious threat. It was found that the health of the personnel in the field of public service depends primarily on the way of life. A healthy lifestyle is a prerequisite for the development of various aspects of the life of a public service employee, his achievement of active longevity and full performance of social functions, for active participation in work, public, family and leisure forms of life. It was found that, unfortunately, most of the time, employees lack interest in health-related activities, they are not ready for the limitations that a healthy lifestyle entails. Fulfillment of the necessary rules of a healthy life requires considerable willpower from the personnel of the public service. Therefore, it is emphasized that society and the state should form a culture of a healthy lifestyle and health-preserving behavior of employees with the help of targeted influences that can be attributed to health-preserving technologies.

It was found that health-preserving technologies in the field of public administration are a system of measures to protect and strengthen the health of public service personnel, which takes into account the most important characteristics of the working environment and living conditions of the employee and the impact on his health. It was noted that one of the main goals of using health-preserving technologies in public administration is the formation of a culture of healthy lifestyle and health-preserving behavior of personnel. It is emphasized that this system includes: monitoring of the state of health of public service employees, which is carried out by medical workers; accounting for the characteristics of the age development of personnel; creation of an optimal psychological climate in the process of implementing health-preserving technology; the use of various types of health-preserving activities of employees, aimed at preserving and increasing reserves of health and working capacity.

Key words: healthy lifestyle, public service personnel, health-saving technologies, events, mechanisms of personnel management.

Постановка проблеми. Здоров'я — це безцінна спадщина не тільки кожної людини, але і всього суспільства. Останнім часом катастрофічне погіршення здоров'я персоналу в галузі публічної служби стало все більш очевидним. Аналіз причин «захворювань публічного персоналу» привів лікарів до висновку про незадовільну організацію робочого процесу, що призводить до порушень охорони здоров'я. Ці недоліки роботи включають: недостатнє освітлення

робочих кабінетів, погана вентиляція приміщень, не відповідність з елементарними гігієнічними вимогами до організації робочого процесу та інше.

Таким чином, традиційна організація робочого процесу створює постійні стресові перевантаження у службовців публічного управління, що призводить до розбиття механізмів саморегуляції фізіологічних функцій та сприяє розвитку хронічних захворювань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад проблем зміцнення здоров'я у системі публічної служби України внесли: В. Борщ, Г. Бондар, Є. Бородін, Т. Желюк, В. Карлаш, В. Костюк, О. Краснова, Л. Ленартович, І. Парубчак, Н. Пастухова, Т. Плужнікова, С. Серьогін, Н. Радух, В. Стеблівський, І. Шупта та інші. Проте можна сказати, що зазначене питання на сьогоднішній день розкрито не вповній мірі.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад здоров'язберігаючих технологій в системі публічної служби України.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день значення здоров'я в системі цінностей сучасного публічного службовця визначається декларативно. Нажаль більшість службовців усвідомлюють цінність свого здоров'я, тільки тоді коли воно під серйозною загрозою [3, с. 98]. Ця ситуація пов'язана з кількістю наступних причин, а саме: у службовців не сформовані мотиваційні та ціннісні установки на здоровий спосіб життя; низький рівень організації заходів для власної економії здоров'я персоналу публічної служби.

Доцільно наголосити, що здоров'я по праву одна із основних цінностей кожного службовця. Здоров'я персоналу становить невід'ємну умову ефективної діяльності, через яку персонал досягає успіхів у роботі, в інших сферах життя [4]. Слід додати, що збереження здоров'я залежить не тільки від генетики службовця, а й від соціально-економічних, екологічних, педагогічних чинників, від життя, харчування, наявності чи відсутності шкідливих звичок. Здоров'я персоналу в галузі публічної служби залежить насамперед від способу життя [6, с. 46]. Здоровий спосіб життя є передумовою для розвитку різних сторін життєдіяльності службовця публічної служби, досягнення ним активного довголіття та повноцінного виконання соціальних функцій, для активної участі у трудовій, громадській, сімейно-побутовій, дозвільній формах життєдіяльності.

Варто відмітити, що актуальність здорового способу життя викликана зростанням та зміною характеру навантажень на організм службовця у зв'язку з ускладненням суспільного життя, збільшенням ризиків техногенного, екологічного, психологічного, політичного та військового характеру, що провокують негативні зрушення у стані здоров'я [10, с. 101]. Здоровий спосіб життя поєднує все, що сприяє виконанню персоналом професійних, суспільних, сімейних та побутових функцій в оптимальних для здоров'я умовах. Здоровий спосіб життя і визначає спрямованість зусиль особистості у збереженні та зміцненні індивідуального та громадського здоров'я.

Нажаль найчастіше у службовців відсутня зацікавленість у заняттях оздоровчого характеру,

вони не готові до обмежень, які несе здоровий спосіб життя. Виконання необхідних правил здорового життя вимагає від персоналу публічної служби значних вольових зусиль [1, с. 115]. Тому суспільство і держава повинні формувати культуру здорового способу життя і здоров'язберігаючу поведінку службовців за допомогою цілеспрямованих впливів, які можна віднести до здоров'язберігальних технологій.

Під здоров'язберігаючими технологіями в широкому значенні слова слід розуміти всі ті технології, використання яких йде на користь здоров'я. Здоров'язберігаючі технології пов'язані з різними формами діяльності людей (у сфері освіти, охорони здоров'я, у правовій, соціально-економічній, культурній та публічній сферах), які спрямовані на формування здорового способу життя людини та мінімізацію факторів, що завдають шкоди його здоров'ю [8].

Дослідниця здоров'язберігаючих технологій у системі публічного управління Г. Бондар вважає, що здоров'язберігаючі технології — це система заходів щодо охорони та зміцнення здоров'я персоналу публічної служби, що враховує найважливіші характеристики робочого середовища та умови життя службовця і вплив на його здоров'я [7, с. 49]. Так, на думку вченої Н. Липовської одна з основних цілей застосування здоров'язберігаючих технологій в публічному управлінні — це формування культури здорового способу життя і здоров'язберігаючої поведінки персоналу [9, с. 117].

В свою чергу вчена Н. Пастухова вважає, що здоров'язберігаючі технології в галузі публічного управління — це комплексна, побудована на єдиній методологічній основі, система організаційних та психологічних прийомів, методів, технологій, спрямованих на охорону та зміцнення здоров'я службовців, формування у них культури здоров'я. До цієї системи на думку вченої входять: проведення моніторингу стану здоров'я службовців публічної служби, який проводиться медичними працівниками; облік особливостей вікового розвитку персоналу; створення оптимального психологічного клімату у процесі реалізації здоров'язберігаючої технології; використання різноманітних видів здоров'язберігаючої діяльності службовців, спрямованих на збереження та підвищення резервів здоров'я, працездатності [8].

Розглянувши сутність здоров'язберігаючих технологій в галузі публічного управління. Далі необхідно приділити увагу функціям зазначених технологій, а саме:

– формуюча: здійснюється на основі біологічних і соціальних закономірностей становлення особистості публічних службовців. В основі формування особистості лежать спадкові якості, які спричиняють індивідуальні фізичні і психічні властивості. Доповнюють формує вплив на

- особистість соціальні чинники, обстановка в сім'ї, робочому колективі, природному середовищу;
- інформативно-комунікативна: забезпечує трансляцію досвіду ведення здорового способу життя, наступність традицій, ціннісних орієнтацій, що формують дбайливе ставлення до індивідуального здоров'я, цінності життя кожного службовця;
- діагностична — полягає в моніторингу розвитку персоналу на основі прогностичного контролю, що дозволяє порівняти зусилля і спрямованість дій керівника публічної служби відповідно до природних можливостей службовця;
- адаптивна — виховання персоналу, спрямованості на здоров'я, здоровий спосіб життя, оптимізацію стану власного організму і підвищення стійкості до різного роду стресогенних чинників природного і соціального середовища. Вона забезпечує адаптацію персоналу до соціально значущої діяльності;
- рефлексивна — полягає в переосмисленні попереднього особистісного досвіду, збереження і примноження здоров'я, що дозволяє порівняти реально досягнуті результати з перспективами;
- інтеграційна — об'єднує народний досвід, різні наукові концепції і системи керування, направляючи їх по шляху збереження здоров'я персоналу [2, с. 49].

Розглянувши функції здоров'язберігаючих технологій далі варто розглянути типи зазначених технологій, а саме:

- здоров'язберігаючі (профілактичні щеплення, забезпечення рухової активності, вітамінізація, організація здорового харчування)
- оздоровчі (фізична підготовка персоналу публічної служби, фізіотерапія, ароматерапія, загартовування, гімнастика, масаж, фітотерапія, арттерапія

- технології навчання здоров'ю (гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (управління емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами);
- виховання культури здоров'я (виховання особистісних якостей, сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінності, посилення мотивації на ведення здорового способу життя, підвищення відповідальності за власне здоров'я, здоров'я сім'ї публічного персоналу) [5, с. 31].

Отож, аналізуючи вищезазначене можна сказати, що здоров'язберігаючі технології виступають як сукупність управлінських, організаційних, оздоровчих умов, спрямованих на розвиток та зміцнення здоров'я персоналу публічної служби. Можна сказати, що використання здоров'язкаючих технологій у робочому процесі в установах публічної служби дозволяє персоналу успішніше адаптуватися в робочому та соціальному просторі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумок вище сказаного, слід сказати, що вирішення проблеми здоров'я публічних службовців потребує пильної уваги всіх зацікавлених у цьому, зокрема керівників та медиків установи публічної служби. Але особливе місце та відповідальність в оздоровчій діяльності належить системі публічного управління, яка повинна і має усі можливості для того, щоб зробити робочий процес в цій галузі здоров'язбережувальним.

Варто констатувати, що з позицій сьогодення здоров'язбережувальні технології сприяють підвищенню якості робочого процесу, його модифікації, гнучкості і толерантності до різних видів і організаційних форм діяльності службовців.

Література

1. Борщ В.І. Ринок охорони здоров'я України: аналіз сучасного стану та тенденції розвитку. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2020. Том 19. Вип. 1 (44). С. 140. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/198360/201446>
2. Желюк Т.Л. Сучасні підходи до реалізації публічної політики в сфері охорони здоров'я. Вісник ТНЕУ. 2019. № 1. С. 37–50.
3. Карлаш В.В. Державне регулювання сучасним станом охорони здоров'я України. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 1. С. 161. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2020/28.pdf
4. Князевич В.М., Васюк Н.О., Савіна Т.В. Публічна служба у сфері охорони здоров'я в Україні та світі: нормативно-правовий аспект. Державне управління. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 14.
5. Костюк В.С. Реформування охорони здоров'я в Україні в умовах європейської орієнтації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 24 (2). С. 40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24%282%29__11
6. Краснова О.І., Плужнікова Т.В. Особливості механізму державного регулювання сфери охорони здоров'я. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 7. С. 46–48.
7. Ленартович Н.А., Бондар Г.А. Здоров'язбережувальні технології в системі роботи класного керівника як один із методів реалізації виховання ціннісного ставлення до себе. Методичний посібник. Вінниця: 2015. 63 с.
8. Пастухова Н.Л., Садовниченко Ю.О., М'ясоєдов В.В. Здоров'язбережувальні аспекти педагогічних технологій. Монографія за загальною редакцією проф. Ю.Д. Бойчука. Харків. 2018.

9. Управління персоналом в органах публічної влади: навч. посіб. С. М. Серьогін, Є. І. Бородин, К. В. Комарова, Н. А. Липовська, Т. М. Тарасенко. Дніпро.: ДРІДУ НАДУ, 2019. 200 с.
10. Шупта І. М., Стеблівський В. О. Психологічне здоров'я державного службовця як морально-етична складова частина професійної діяльності. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2019. Вип. 13. С. 99–104.

References

1. Borshch V. I. Rynok okhorony zdorov'ia Ukrainy: analiz suchasnoho stanu ta tendentsii rozvytku. Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia. 2020. Tom 19. Vyp. 1 (44). S. 140. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/198360/201446>
2. Zheliuk T. L. Suchasni pidkhody do realizatsii publichnoi polityky v sferi okhorony zdorovia. Visnyk TNEU. 2019. № 1. S. 37–50.
3. Karlash V. V. Derzhavne rehuliuвання suchasnym stanom okhorony zdorov'ia Ukrainy. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2020. № 1. S. 161. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2020/28.pdf
4. Kniazevych V. M., Vasiuk N. O., Savina T. V. Publichna sluzhba u sferi okhorony zdorovia v Ukraini ta sviti: normatyvno-pravovyi aspekt. Derzhavne upravlinnia. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2017. № 14.
5. Kostyuk V. S. Reformuvannya okhorony zdorov'ia v Ukraini v umovakh yevropeiskoi oriientsatsii. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment. 2017. Vyp. 24 (2). S. 40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24%282%29__11
6. Krasnova O. I., Pluzhnikova T. V. Osoblyvosti mekhanizmu derzhavnogo rehuliuвання sfery okhorony zdorovia. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2018. № 7. S. 46–48.
7. Lenartovych N. A., Bondar H. A. Zdoroviazberezhuvanni tekhnolohii v systemi roboty klasnoho kerivnyka yak odyz iz metodiv realizatsii vykhovannya tsinnisnoho stavlennia do sebe. Metodychnyi posibnyk. Vinnytsia: 2015. 63 s.
8. Pastukhova N. L., Sadovnychenko Yu. O., Miasoiedov V. V. Zdoroviazberezhuvanni aspekty pedahohichnykh tekhnolohii. Monohrafiia za zahalnoi redaktsiieiu prof. Yu. D. Boichuka. Kharkiv. 2018.
9. Upravlinnia personalom v orhanakh publichnoi vlady: navch. posib. S. M. Serohin, Ye. I. Borodin, K. V. Komarova, N. A. Lypovska, T. M. Tarasenko. Dnipro.: DRIDU NADU, 2019. 200 s.
10. Shupta I. M., Steblivskiy V. O. Psykholohichne zdorovia derzhavnogo sluzhbovtisia yak moralno-etychna skladova chastyna profesiinoi diialnosti. Publichne upravlinnia i administruvannya v Ukraini. 2019. Vyp. 13. S. 99–104.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2022

Мельников Александр Федорович

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри цифрових технологій та електронного урядування
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

Мельников Александр Федорович

*доктор наук по государственному управлению, профессор,
профессор кафедры цифровых технологий и электронного правительства
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина*

Melnykov Oleksandr

*Doctor of Public Administration, Professor,
Professor of the Department of Digital Technologies and e-Government
V.N. Karazina Kharkiv National University*

ORCID: 0000-0001-6856-8362

Петров Костянтин Едуардович

*доктор технічних наук, професор,
завідувач кафедри інформаційних управляючих систем
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Петров Константин Эдуардович

*доктор технических наук, профессор,
заведующий кафедрой информационных управляющих систем
Харьковский национальный университет радиоэлектроники*

Petrov Konstantin

*Doctor of Technical Sciences, Professor,
Head of the Information Control System Department
Kharkiv National University of Radioelectronics*

ORCID: 0000-0003-1973-711X

Кобзев Ігор Володимирович

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри цифрових технологій та електронного урядування
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

Кобзев Игорь Владимирович

*кандидат технических наук, доцент,
доцент кафедры цифровых технологий и электронного правительства
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина*

Kobzev Igor

*PhD, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Digital Technologies and e-Government
V.N. Karazina Kharkiv National University*

ORCID: 0000-0002-7182-5814

Косенко Віктор Вікторович

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри економічної політики та менеджменту
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

Косенко Виктор Викторович

*кандидат наук по государственному управлению, доцент,
доцент кафедры экономической политики и менеджмента
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина*

Kosenko Viktor

*PhD, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Economic Policy and Management
V.N. Karazina Kharkiv National University
ORCID: 0000-0002-9932-6478*

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-7842

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБЛАЧНЫХ СЕРВИСОВ

GOVERNMENT REGULATIONS OF THE USING CLOUD SERVICES

Анотація. У статті розглянуто розвиток та впровадження хмарних сервісів в роботу державних органів. Запропонована класифікація вибору провайдерів хмарних послуг, яка може слугувати як основа прийняття рішень. Проаналізовані основи технології хмарних обчислень. Пандемія COVID-19 визначила переваги хмарних послуг у ситуації віддаленої роботи. Державні установи всіх рівнів потребують перехід на хмарні інфраструктури. Це необхідно для швидкого надання населенню якісних послуг, гнучку, масштабну та економічну технологічну базу. Перенесення електронної інформаційної взаємодії у хмару дає змогу залучати до неї широке коло користувачів з відносно невеликими матеріальними затратами. Автоматизація процесів та їхнє перенесення у хмарне середовище дають можливість максимально прискорити процедуру надання послуг, а також забезпечити громадянам мінімальні витрати часу на отримання тієї чи іншої інформації. Також в статті наведені ризики, які існують при переході до хмарних сервісів та недоліки, які можуть виникнути в процесі користування ними.

Ключові слова: державне регулювання, хмарні технології, хмарні послуги, онлайн-сервіс, інформаційні технології, моделі обслуговування.

Аннотация. В статье рассмотрено развитие и внедрение облачных услуг в работу государственных органов. Предложена классификация выбора провайдеров облачных услуг, которая может служить основой принятия решений. Проанализированы основы технологии облачных вычислений. Пандемия COVID-19 определила преимущества облачных услуг в ситуации удаленной работы. Государственные учреждения всех уровней нуждаются в переходе на облачные инфраструктуры. Это необходимо для быстрого предоставления населению качественных услуг, гибкой, масштабной и экономической технологической базы. Перенос электронного информационного взаимодействия в облако позволяет привлекать к нему широкий круг пользователей с небольшими материальными затратами. Автоматизация процессов и их перенос в облачную среду позволяют максимально ускорить процедуру предоставления услуг, а также обеспечить гражданам минимальные затраты времени на получение той или иной информации. Также в статье приведены риски, существующие при переходе к облачным сервисам и недостатки, которые могут возникнуть в процессе использования.

Ключевые слова: государственное регулирование, облачные технологии, облачные услуги, онлайн-сервис, информационные технологии, модели обслуживания.

Summary. The article considers the development and implementation of cloud services in the work of government agencies. The classification of the choice of cloud service providers is offered, which can serve as a basis for decision making. The basics of cloud computing technology are analyzed. The COVID-19 pandemic has identified the benefits of cloud services in remote work. Government agencies at all levels need to move to cloud infrastructure. Analyze the prospects of cloud computing in Ukraine as the basis of e-governance in development. This is necessary for the rapid provision of quality services, flexible, large-scale and economical technological base. The transfer of electronic information interaction in the cloud makes it possible to attract a wide range of users with relatively low material costs. Automation of processes and their transfer to the cloud environment make it possible to speed up the process of providing services, as well as provide citizens with minimal time to obtain certain information. The article also lists the risks that exist in the transition to cloud services and the shortcomings that may arise in the process of using them.

Key words: government regulation, cloud technology, cloud services, online service, information technology, service models.

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах постквідної економіки у всьому світі з'явився різкий зростання запитів на хмарні технології. COVID-19, перехід на видалену роботу, необхідність швидкого та гнучкого зміни операційних моделей компаній тільки активізували цю тенденцію, створив хмарні рішення невід'ємною частиною роботи великого бізнесу компаній світової економіки. При цьому приватні та державні українські організації продовжують віддавати перевагу класичним ІТ-рішенням. Щоб у повній мірі використовувати можливості хмар, потрібні гнучкість та економічні технології.

Державні установи всіх рівнів потребують переходу на хмарні інфраструктури. Це необхідно для швидкого надання населенню якісних послуг, гнучку, масштабно та економічну технологічну базу. У більшості випадків краща стратегія хмарних обчислень є використанням гібридної мультихмарної архітектури. Для цього потрібні інструменти та технології для управління робочими задачами в приватних і публічних хмарах різних постачальників хмарних послуг. Інфраструктура має вирішальне значення для реалізації переваг хмарних обчислень. З відповідними рішеннями державні установи також можуть вирішувати задачі штучного інтелекту, які потребують великі обчислювальних потужностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури засвідчив, що, за всієї значущості, проблему використання хмарних технологій у державних структурах висвітлено ще не достатньо. Запровадженню «хмарних» обчислень в публічному управлінні та адмініструванні присвячені праці відомих закордонних: О. Баранова, М. Демкова, С. Дубова, А. В. Єфанова, І. Б. Жилиєва, І. Кліменко, К. Ліньова, Й. Масуди, М. Микитюк, М. Раскладкіної, А. Серенка, С. Чукута та інших.

Ці роботи закладають теоретичні засади для вивчення питань використання хмарних технологій для державних установ, але на наш погляд в них відсутні єдині погляди щодо пріоритетів розвитку державних механізмів використання «хмар» в державному секторі.

В роботі [6] доведено, що необхідність оптимізації державного апарату й економії бюджетних коштів, актуалізована через кризові явища в економіці багатьох країн світу, спричинила пошук нових, більш ефективних і ощадливих, моделей комунікації у системах публічного адміністрування, забезпечення дієвих зв'язків із громадськістю.

Перенесення електронної інформаційної взаємодії у хмару дає змогу залучати до неї широке коло користувачів з відносно невеликими матеріальними затратами. При цьому відсутність контакту з чиновником підвищує ефективність і прозорість взаємодії держави з громадянами, знижує ймовірність корупції, а Інтернет-технології забезпечують вищу ефективність і оперативність відповідного документообігу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Нині державні структури багатьох країн зіткнулися з необхідністю реформування традиційних моделей управління, які виявилися неадекватними політичним, економічним, інформаційним, соціальним і технологічним викликам.

У зв'язку із реалізацією «хмарних» проектів на рівні регіональних і центральних органів влади, актуалізується питання впровадження «хмарних» обчислень у систему державного регулювання, що є метою цієї статті. Для її досягнення необхідно розглянути приклади практичного застосування «хмарного» підходу та зробити висновки щодо стану й перспектив розвитку цього напрямку.

Виклад основного матеріалу. Ідея масового впровадження хмарних технологій в сферу державного управління свій перший потужний прояв отримала в США. Зачатки цієї ідеї почали з'являтися ще в 2002 році, коли стартував національний проект E-Government, одним з елементів якого стали хмарні технології.

20 жовтня 2011 року Національний інститут стандартів та технологій США (National Institute of Standards and Technology) виклав на своєму сайті остаточну редакцію спеціальної публікації SP 800-145 «Визначення NIST поняття «хмарні обчислення»» (NIST Definition of Cloud Computing) [8]. Згідно з визначенням Національного інституту стандартизації та технологій США хмарні технології розглядаються як модель надання зручного мережевого доступу в режимі «на вимогу» до колективно використовуваного набору обчислювальних ресурсів, що конфігуруються (наприклад, мереж, серверів, сховищ даних, додатків або сервісів), які можуть бути оперативно використані при мінімальній взаємодії з постачальником послуги [8].

Її суть зводилася до проведення масової міграції державних ІТ-інфраструктур і сервісів в хмару — приватні, публічні (комерційні), гібридні. Однією з особливостей Cloud First стало те, що вона описувала лише загальні принципи побудови та експлуатації інфраструктур, а вибір технологій, сервісів і операторів залишався правом тих, хто буде замовником хмари — державних структур різного рівня [7].

«Хмарні технології» — це, по суті, не технології, а технологічна та організаційна модель, відповідно до якої замість якогось фізичного ресурсу надається його віртуальна модель. Переваги такої моделі щодо традиційної полягають у можливості досягнення близької до 100% ефективності використання ресурсів. Споживач ресурсу отримує можливість споживати його саме стільки і з такими характеристиками, які потрібні йому на даний момент часу, та оплачувати його за фактом споживання. А «виробник» (постачальник ресурсу) — об'єднувати розрізнені ресурси у віртуальні пули, а також із близьким до 100% їх завантаженням.

суттєво підвищити ефективність роботи установ за одночасного зниження вартості обслуговування інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Еластичність, масштабованість, керованість — ось ті переваги, які дають хмари будь-якої організації.

Наприкінці червня цього року Верховна Рада України ухвалила на розгляд законопроект під порядковим номером 2655. Цей законопроект націлений на врегулювання правових аспектів обробки та захисту даних при використанні хмарних сервісів та технологій. Окремими пунктами виділено нормативну базу про використання хмарних технологій органами державної влади, військовими формуваннями та всіма організаціями, які перебувають на державному забезпеченні [5].

Раніше використання хмарних технологій і сервісів практично не розглядалося держструктурами, що, своєю чергою, провокувало непрозорість у закупівлях програмних сервісів і пов'язувало руки багатьом вендорам та постачальникам сучасних сервісів. Цей законопроект передбачає запровадження використання хмарних технологій на новий, більш сучасний рівень, особливо в державних органах та на підприємствах, завдяки змінам у наступних законах України: «Про захист персональних даних», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про публічні закупівлі».

В проекті закону слід визначити наступне:

- визначення понять на державному рівні, таких як центр обробки даних (ЦОД), хмарні послуги, постачальник/провайдер хмарних послуг, користувач хмарних послуг;
- ухвалення правових аспектів надання хмарних послуг та сервісів;
- визначення норм та вимог щодо надання хмарних послуг державним структурам, органам влади, включаючи органи місцевого самоврядування, а також військові формування та підприємства;
- вимоги щодо захисту інформації та обробки персональних даних при наданні хмарних послуг та сервісів [2].

Передбачалось, що цей законопроект набуде чинності через шість місяців після його публікації, оскільки його прийняття та, найголовніше, реалізація передбачають додаткову розробку низки нормативно-правових актів. «Розвиток хмарних технологій в Україні — пріоритет для державних органів влади. Це дозволить знизити ризики корупції на закупівлях обладнання, суттєво зменшити витрати з бюджету та пришвидшити впровадження інновацій у державі [4]. На жаль на даний час законопроект не прийнято.

Крім того, документ передбачає європейський принцип Cloud First, за яким державні органи при здійсненні закупівель повинні ставити в пріоритет хмарні сервіси. Цей принцип дозволить збалансувати умови постачальників хмарних сервісів та

традиційних фізичних серверів, значно зекономити бюджетні витрати у цьому напрямку та зробить процес закупівель більш прозорим та менш корупційним — за рахунок доступності повної інформації стосовно цін онлайн, відсутності залежності від одних і тих самих постачальників, тощо [4].

Державні структури зобов'язані забезпечувати взаємодію та надавати послуги колосальній кількості громадян. Ручне оброблення даних та живе спілкування з кожним користувачем державних сервісів призводить до істотного збільшення часу надання послуги. Крім того, такий підхід часто не дозволяє вирішити питання за одне відвідування тієї чи іншої установи. Автоматизація процесів та їхнє перенесення у хмарне середовище дають можливість максимально прискорити процедуру надання послуг, а також забезпечити громадянам мінімальні витрати часу на отримання тієї чи іншої інформації. Першочергова загроза використання хмарних технологій у держсекторі — безпека зберігання даних. За кордоном із цією проблемою вирішили боротися шляхом використання приватних хмар, коли обладнання установи знаходиться безпосередньо всередині мережі держструктури. Традиційною проблемою використання публічних хмарних платформ державними структурами є специфічні вимоги до безпеки. Враховуючи, що держсектор є одним із найбільших ІТ-замовників у нашій країні, найлогічніше припустити, що він піде шляхом побудови «громадської хмари» — хмарної платформи, яка використовуватиметься іншими держструктурами зі схожими вимогами до безпеки.

У державних хмарах треба насамперед вирішувати питання взаємодії та інтеграції ресурсів та форматів даних, що надаються населенню різними відомствами, міністерствами та муніципальними органами управління. Якщо їх не вирішити, то для отримання послуги звичайному користувачеві доведеться неодноразово надавати ті самі дані, які вже знаходяться в системі, або існує ризик отримання відмови в наданні того чи іншого сервісу, тому що для нього необхідна інформація, власником якої є інші відомства. .

Основною перевагою (і стимулом) запровадження хмарних технологій у держорганах є підвищення ефективності за рахунок поетапного переходу до централізованої моделі надання типових ІТ-сервісів та єдиної державної ІКТ-інфраструктури.

Особливо актуальним є законодавче регулювання хмарних сервісів в час діджиталізації та електронізації послуг і сервісів, аби посилити захист інформації в цьому напрямку. Крім того, оптимізувати державні витрати в контексті ІТ закупівель. Хмарні ж рішення допоможуть оптимізувати витрати. Адже придбання послуг хмарних сервісів не потребує постійного оновлення обладнання, придбання нового, дуже дорогого «заліза» в разі необхідності підвищення потужностей та

витрати коштів на його обслуговування. Крім того, при використанні «хмари» держава сплачуватиме лише фактично спожитий обсяг послуг, а не придбані із запасом на майбутнє.

В 2020 держсектор підтвердив статус найбільш динамічного сегмента в споживанні хмарних сервісів — не менше 60% в доларовому еквіваленті, а обсяг продажів повинен скласти 2,7–2,8 млн. дол [1].

В Україні, за підсумками 2020 року, сумарний обсяг продажу хмарних сервісів усіх типів склав \$55,9 млн. З цієї суми більша частина — \$33,8 млн. — припала на сегмент IaaS. Незважаючи на наслідки пандемії, український хмарний ринок у цілому виріс на 24%. Приріст показників був відзначений у більшості операторів, що працюють у нашій країні.

Найбільш затребувані хмарні програмні сервіси, пов'язані із виконанням базових бізнес-функцій: системи корпоративної електронної пошти, пакети офісних додатків, системи безпаперового документообігу (SaaS). За останній рік-півтора помітно зріс інтерес до хмарних уніфікованих комунікацій та платформ для спільної віддаленої роботи.

Обсяг сегменту PaaS все ще вкрай малий, але за останні пару років попит на подібні сервіси активно зростає.

До ТОП-5 хмарних провайдерів, які працюють на українському ринку, за підсумками 2020 року увійшли Microsoft Azure, De Novo, AWS, GigaCloud та Tet. При цьому компанія De Novo залишається найбільшим українським IaaS-оператором.

Один з найдинамічніших сегментів українського ринку IaaS-сервісів формують державні організації, які з року в рік споживають все більше хмарних послуг. У 2020-му сумарний обсяг контрактів виріс більше ніж вдвічі — до 91 млн. грн. Усі проекти в держсекторі, що пов'язані з орендою комерційних IaaS-ресурсів, у 2020 році були реалізовані в основному чотирма операторами: De Novo, GigaCloud, UCloud і «Парковий» [3].

Сьогодні забезпечення інформаційної безпеки у рамках використання хмарних технологій є однією з найважливіших умов для їх успішного впровадження у держструктурах. Сьогодні значна частина критично важливої інформації перетворюється на цифровий вигляд за межі контрольованої зони. У зв'язку з цим ЦОД, який надає хмарні послуги, повинен взяти на себе цю роль і забезпечувати захист інформації шляхом запровадження внутрішніх сервісів, що обмежують доступ до інформації неавторизованим особам. Як правило, це багаторівневий захист, що включає: мережеве екранування, управління доступом, криптозахист і багато іншого.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. З метою підвищення ефективності інформатизації в теперішній час необхідно збільшити кількість сучасних державних стандартів, пов'язаних із розробкою та впровадженням рішень у сфері інформаційних технологій, актуалізувати наявні застарілі стандарти, розробити та впровадити необхідні нові стандарти з урахуванням позитивних зарубіжних практик. По перше необхідно прийняти Законопроект 2655 «Про хмарні сервіси».

Для органів державної влади та державних організацій найбільш популярні послуги масового споживання слід розмістити у національному хмарному середовищі, подбавши про вживання достатніх заходів безпеки за збереження ергономіки використання. Інформатизація діяльності органів державної влади та державних організацій має вестись ними самостійно. При цьому оцінка доцільності та ефективності її проведення повинна здійснюватися Міністерством цифрової трансформації України. Поряд із вирішенням завдань інформатизації державних органів влади держава має подбати про створення інфраструктури соціально орієнтованих галузей, необхідних для успішного функціонування в інформаційному суспільстві, зокрема, систем дистанційної освіти, медичної та інших систем.

Література

1. Агеев М. Ринок хмарних сервісів в Україні в 2020 році // Інтерфакс-Україна. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/708733.html>
2. Дерлюк О. Прийнято за основу законопроект про хмарні послуги // Юридична Газета. 2020. URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/priynyato-za-osnovu-zakonoproekt-pro-hmarni-poslugi.html>
3. Дослідження хмарного ринку України 2020 — СИБ // De Novo (Де Ново). 2021. URL: <https://denovo.ua/blog/yak-viyglyadae-khmarnyi-rynok-ukrainy-2020>
4. Мінцифри співпрацюватиме з Amazon // Економічна правда. 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/07/16/675993/>
5. Проект Закону про хмарні послуги // Офіційний портал Верховної Ради України. 2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67744
6. Федонюк С. В. «Хмарні» технології в електронному врядуванні // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. 2011. № 20. С. 13–19.

7. Як розвивається стратегія cloud first в різних країнах світу // De Novo. 2020. URL: <https://denovo.ua/blog/cloud-first-v-mire>
8. Cloud Service Models: SaaS, PaaS, IaaS — Which Is Better for Your Business // Digital Skynet CORP. URL: <https://digitalskynet.com/blog/cloud-service-models-saas-paas-iaas-which-is-better-for-your-business>
9. The NIST Definition of Cloud Computing // Computer Security Resource Center. URL: <http://csrc.nist.gov/publications/nistpubs/800-145/SP800-145.pdf>

References

1. Aghjejev M. Rynok khmarnykh servisiv v Ukraini v 2020 roci // Interfaks-Ukraina. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/708733.html>
2. Derljuk O. Pryjnjato za osnovu zakonoproekt pro khmarni poslughy // Jurydychna Ghazeta. 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/priynyato-za-osnovu-zakonoproekt-pro-hmarni-poslugi.html>
3. Doslidzhennja khmarnogho rynku Ukrainy 2020 — SYB // De Novo (De Novo). 2021. URL: <https://denovo.ua/blog/yak-viyglyadae-khmarnyi-rynok-ukrainy-2020>
4. Mincyfry spivpracjuvatyme z Amazon // Ekonomichna pravda. 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/07/16/675993/>
5. Proekt Zakonu pro khmarni poslughy // Oficijnyj portal Verkhovnoji Rady Ukrainy. 2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67744
6. Fedonjuk S. V. «Khmarni» tekhnologhiji v elektronnomu vrjaduvanni // Naukovyj visnyk Volynsjkogho nacionaljnogho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Mizhnarodni vidnosyny. 2011. # 20. S. 13–19.
7. Jak rozvyvajetsja strateghija cloud first v riznykh krajinakh svitu // De Novo. 2020. URL: [https://denovo.ua/blog/cloud-first-v-mire.work situation](https://denovo.ua/blog/cloud-first-v-mire.work%20situation)
8. Cloud Service Models: SaaS, PaaS, IaaS — Which Is Better for Your Business // Digital Skynet CORP. URL: <https://digitalskynet.com/blog/cloud-service-models-saas-paas-iaas-which-is-better-for-your-business>
9. The NIST Definition of Cloud Computing // Computer Security Resource Center. URL: <http://csrc.nist.gov/publications/nistpubs/800-145/SP800-145.pdf>

Стаття надійшла до редакції 10.01.2022

УДК 351

Непомнящий Олександр Михайлович

*доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений будівельник України, президент Громадської спілки
«Міждержавна гільдія інженерів-консультантів»,
професор кафедри комп'ютерних технологій будівництва та реконструкції аеропортів
Національний авіаційний університет*

Непомнящий Александр Михайлович

*доктор наук по государственному управлению, профессор,
Заслуженный строитель Украины, президент Общественного союза
«Межгосударственная гильдия инженеров-консультантов»,
професор кафедры компьютерных технологий строительства и реконструкции аэропортов
Национальный авиационный университет*

Непомняшчы Alexander

*Doctor of Science in Public Administration, Professor,
Honored Builder of Ukraine,
President of the Public Union «Interstate Guild of Consulting Engineers»,
Professor of Computer Technology, Construction and Reconstruction of Airports
National Aviation University*

Хараїм Ірина Володимирівна

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Хараим Ирина Владимировна

*кандидат наук по государственному управлению,
доцент кафедры публичного администрирования
Межрегиональная Академия управление персоналом*

Kharaim Iryna

*Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor of the Department of Public Administration
Interregional Academy of Personal Management*

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-7851

**ПРИКЛАДНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК СКЛАДОВА
ІНЖИНІРИНГОВИХ ПОСЛУГ У БУДІВНИЦТВІ**

**ПРИКЛАДНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ
ИНЖИНИРИНГОВЫХ УСЛУГ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ**

**APPLIED SCIENTIFIC RESEARCH AS A COMPONENT
OF ENGINEERING SERVICES IN CONSTRUCTION**

Анотація. Зроблено аналіз поняття «інжинірингу» з точки зору вітчизняної та міжнародної нормативно-правової доктрини. Пропонується здійснювати дослідження розглянутого питання із відсилкою до права інтелектуальної власності, що захищає права творця (автора, винахідника) будь-якої будівельної розробки.

Окремо виділено основні елементи «інжинірингових послуг» як предметного визначника прикладних наукових досліджень у галузі будівництва. На підставі норм Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 848-VIII

від 26.11.2015 р. (редакція від 18.04.2021 р.) здійснено компаративний аналіз між прикладними та фундаментальними науковими дослідженнями з дефінітивної та практично-прикладної точок зору.

Задля повноцінного та обґрунтованого визначення характеру, генезису та основ здійснення наукових досліджень у сфері будівельного інжинірингу, досліджено поняття «проекткування». На доготок пропонується доведено, що, Закон України «Про архітектурну діяльність» № 687-XIV від 20.05.1999 р. (редакція від 24.07.2021 р.) виступає догатовим елементом комплексного аналізу поняття «інжиніринг» як розробницького феномену.

Задля більш повноцінного дослідження окресленої тематики, було використано низку субсидіарних актів нормотворення, як-от: наказ МОН № 1326 від 14.11.2014 р. «Про включення до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави», наказ МОН № 767 від 27.11.2001 р. «Про затвердження Порядку включення до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави» та інші.

Крім цього, у статті проаналізовано інформативні визначення із розділу «Науково-технічна політика» офіційного веб-сайту Мінрегіону, а саме – зі сфери «Науково-дослідні розробки» та «Науково-технічні публічні заходи». Зокрема, дійдено висновку щодо важливості визначення нормативних положень Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку» № 850-IX (прийнятий 02.09.2020 р., вступить в силу від 01.01.2023 р.) задля визначення курсу України у галузі інжинірингу та архітектурного розвитку.

Ключові слова: інжиніринг, інжинірингові послуги, будівельні розробки, наукові дослідження, нормотворче регулювання архітектурної діяльності.

Анотація. Произведен анализ понятия «инжиниринга» с точки зрения отечественной и международной нормативно-правовой доктрины. Предлагается проводить исследования рассматриваемого вопроса с отсылкой к праву интеллектуальной собственности, защищающей права создателя (автора, изобретателя) любой строительной разработки.

Отдельно выделены основные элементы инжиниринговых услуг как предметного определителя прикладных научных исследований в области строительства. На основании норм Закона Украины «О научной и научно-технической деятельности» № 848-VIII от 26.11.2015 г. (редакция от 18.04.2021 г.) осуществлен компаративный анализ между прикладными и фундаментальными научными исследованиями с дефинитивной и практически-прикладной точек зрения.

Для полноценного и обоснованного определения характера, генезиса и основ научных исследований в сфере строительного инжиниринга, исследовано понятие «проектирование». В дополнение доказано, что Закон Украины «Об архитектурной деятельности» № 687-XIV от 20.05.1999 г. (редакция от 24.07.2021 г.) выступает дополнительным элементом комплексного анализа понятия «инжиниринг» как разработочного феномена.

Для более полноценного исследования очерченной тематики был использован ряд субсидиарных актов нормообразования, таких как: приказ МОН № 1326 от 14.11.2014 г. «О включении в Государственный реестр научных учреждений, которым предоставляется поддержка государства», приказ МОН № 717 от 2001 г. «Об утверждении Порядка включения в Государственный реестр научных учреждений, которым оказывается поддержка государства» и другие.

Кроме этого, в статье проанализированы информативные определения из раздела «Научно-техническая политика» официального веб-сайта Минрегиона, а именно из сферы «Научно-исследовательские разработки» и «Научно-технические публичные мероприятия». В частности, сделан вывод о важности определения нормативных положений Закона Украины «О предоставлении строительной продукции на рынке» № 850-IX (принят 02.09.2020 г., вступит в силу от 01.01.2023 г.) для определения курса Украины в области инжиниринга и архитектурного развития.

Ключевые слова: инжиниринг, инжиниринговые услуги, строительные разработки, научные исследования, нормотворческое регулирование архитектурной деятельности.

Summary. An analysis of the concept of «engineering» in terms of domestic and international legal doctrine. It is proposed to carry out research on this issue with reference to intellectual property law, which protects the rights of the creator (author, inventor) of any construction project.

Separately, the main elements of engineering services as a subject determinant of applied scientific research in the field of construction are highlighted. Based on the norms of the Law of Ukraine «On Scientific and Scientific and Technical Activities» No. 848-VIII dated November 26, 2015 (as amended on April 18, 2021), a comparative analysis was carried out between applied and fundamental scientific research from the definitive and practical-applied points of view.

For a full and reasonable definition of the nature, genesis and foundations of scientific research in the field of construction engineering, the concept of «design» has been investigated. In addition, it is proved that the Law of Ukraine «On Architectural Activities» No. 687-XIV dated May 20, 1999 (as amended on July 24, 2021) is an additional element of a comprehensive analysis of the concept of «engineering» as a development phenomenon.

For a more complete study of the outlined topics, a number of subsidiary normative acts were used, such as: order of the Ministry of Education and Science No. 1326 of November 14, 2014 «On inclusion in the State Register of scientific institutions that are provided with state support», order of the Ministry of Education and Science No. 717 of 2001 «On Approval of the Procedure for Inclusion in the State Register of Scientific Institutions Supported by the State» and others.

In addition, the article analyzes informative definitions from the section «Scientific and technical policy» of the official website of the Ministry of Regional Development, namely from the sphere «Research developments» and «Scientific and technical

public events». In particular, it was concluded that it is important to determine the normative provisions of the Law of Ukraine «On Provision of Construction Products on the Market» № 850-IX (adopted on 02.09.2020, will come into force on 01.01.2023) to determine Ukraine's course in engineering and architecture. development.

Key words: engineering, engineering services, construction developments, scientific research, rule-making regulation of architectural activity.

Постановка проблеми. Прикладні наукові дослідження як складова інжинірингових послуг у будівництві — комплексне питання, що включає елементи розробки, проектування та будівництва окремих елементів (об'єктів) будівництва та архітектури відповідно до раніше зазначених специфічних законів України та Наказів МОН, а також — загального Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 (редакція від 14.08.2021 р.), що захищає проектування, наукові дослідження та інжиніринг як процес надання послуг під час будівництва — в першу чергу, з точки зору охорони інтелектуальних здобутків автора такого твору [1].

Крім цього, поняття «інжинірингові послуги» широко і активно використовується в міжнародній практиці, але є доволі новим для України, тому для цілей статті важливим стало визначення та аналіз місця України в сфері інжинірингових послуг. Для цього важливо побічно дослідити роль та позиціонування наукових досліджень у будівництві США та Європейського Союзу як провідних експортних центрів у відповідній галузі.

Задля ефективного контекстного виокремлення статусу покращення темпів проектування об'єкта архітектури необхідно було дослідити проблеми та перспективи аутсорсингових рішень у сфері інжинірингу на прикладах України, Європи та США.

Для більш повного розуміння поняття «інжиніринг» та «інжинірингові послуги» доцільно було звернутися до положень WTO (World Trade Organization), де надаються визначення даних явищ з точки зору дотичності до інноваційного менеджменту, інтелектуального капіталу та нематеріальних активів [2].

Поміж тим, для дослідження було важливим виокремлення понять «інжинірингова логістика», «інжинірингова компанія», «світовий ринок інжинірингових послуг» тощо. У цьому контексті варто відмітити роль та місце України в процесах інтернаціонального обміну з питань інженерно-технічного інноваційного розвитку.

Також у статті виокремлено перспективи впровадження та застосування комп'ютерного інжинірингу у сфері будівництва в Україні із урахуванням іноземного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання прикладних наукових досліджень як складової інжинірингових послуг у будівництві — предмет дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, застосовним є науковий

додаток І. Балабанова, К. Дорофеева, О. Кузьміна, Ю. Чубатюк, А. Ярощука, Р. Гаррінгтона, М. Чемпі, М. Робсона та інших.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) — дослідити та визначити особливості впровадження прикладних наукових досліджень як складової інжинірингових послуг на прикладі України, а також — із виокремленням євроатлантичних підходів, запроваджених ЄС та США.

Виклад основного матеріалу. Для початку, необхідно надати визначення поняттю «інжиніринг», що застосовується у вітчизняній та зарубіжній доктринах.

Так, на думку І. Балабанова, інжиніринг як явище доцільно розглядати через призму «технологічного знання» як його рушійної сили. Отже, це — роботи і послуги, що прямо пов'язані із науково-дослідними та дослідно-конструкторськими (НДР / ДКТР) роботами як першоосновою інженерного будівництва (проектування об'єктів) [3].

Продовженням даної позиції є думка А. Румянцева, що визначає інжиніринг як певний набір знань та навичок із створення, розробки та впровадження інженерно-консалтингових послуг щодо будівництва. Окрім того, за переконанням автора, необхідною є наявність «управлінського хисту» як передумови успішної комерціалізації об'єкта інтелектуальної діяльності архітектора (кінцевий результат — проект / розробка / план / нарис / ескіз об'єкта будівництва) [4].

Загалом, прямим аспектом розбудови інжинірингу виступають глобалізаційні та інформатизаційні перетворення. З огляду на стійку тенденцію зростання обсягу інжинірингових послуг на глобальному ринку, при чому 95% експорту інжинірингових послуг припадає на фірми високорозвинених країн, особливо важливо для України — вміла рецепція нормативно-правових, звичаєвих та ділових підходів щодо вдосконалення науково-інжинірингових досліджень у будівництві із доктринально-теоретичних та практичних позицій ЄС та США виступає вимогою та потребою часу [5].

Законодавче визначення поняття «інжиніринг» у сфері будівництва наведено у Законі України «Про архітектурну діяльність» № 687-ХІV від 20.05.1999 р. (редакція від 24.07.2021 р.). По-перше, такі послуги мають інженерно-технічний характер; по-друге, подібна діяльність здійснюється виключно у сфері будівництва; по-третє, інжинірингова діяльність складається з економічних, розробницьких, виробничих та документальних

етапів: під час них здійснюється різногалузевий консалтинг, координація безпосереднього будівельного процесу та технічний нагляд за архітектурним забезпечення об'єкта, що проектується [6].

Говорячи про інжиніринг, одразу доцільно звернути увагу на поняття «проектування», адже це — передумова результату у сфері інжинірингових послуг будівництва. Зокрема, у п. 27 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 848-VIII від 26.11. 2015 р. (редакція від 18. 04. 2021 р.) визначається поняття науково-технічного результату як моделювання, під час якого використовуються ескізи та будь-які проекти. Проектування передбачає використання науково-методичного, матеріально-процесного, технологічного базису [7].

Крім того, додатковим елементом проектування може виступати експериментальна розробка. Подібний підхід передбачений у п. 28 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Де-факто, це — трамплін між науково-теоретичним вченням та аспектом практичного здійснення будь-якої процедури. Норма статті вказує на те, що результат такої діяльності — створення принципово нового об'єкта інтелектуальної власності. Як зазначалося раніше, процес створення твору архітектури ототожнюється із положеннями Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Окрім архітектурних розробок, фундаментальні та прикладні наукові дослідження також є основними формами наукової діяльності. При цьому прикладні дослідження можна розглядати як пошук шляхів практичного використання результатів фундаментальних наукових досліджень у різних галузях економіки, прямим наслідком яких є створення інновацій. Дослідження (дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові, проектно-пошукові та ін. роботи), пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до їх практичного використання, є основними формами науково-технічної діяльності. Визначення основних термінів, що використовуються в дефініціях, наведено на рис. 1.

Наступний аспект, на який варто звернути увагу — державна підтримка виробничо-орієнтованих наукових установ, в тому числі — у галузі будівництва. На загальному рівні вона забезпечується ст. 12 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», де виділено науковий, виробничий та економічний підтексти створення Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави. Максимальний строк включення до реєстру складає 5 років. Окрім цього, для таких наукових установ надаються податкові пільги, але із застереженням щодо неможливості зміни галузевого виду наукової та науково-технічної діяльності. На додаток, для таких установ

діяльність	• Застосування своєї праці до чого-небудь
дослідження	• дія за значенням досліджувати, дослідити • наукова праця, в якій досліджується яке-небудь питання
розробка	• результат всебічного вивчення, дослідження якого-небудь питання, якоїсь проблеми
прикладний	• який має практичне значення, не теоретичний
фундаментальний	• ґрунтовний, глибокий, капітальний
науковий	• який займається розробкою питань науки
проектування	• комплекс робіт який складається з пошуку, досліджень, розрахунків та розрахування з метою отримання опису достатнього для створення нового об'єкту або виробу, його реконструкції, модернізації, що відповідає заданим вимогам
інжиніринг	• інженерно-консультативні послуги, пов'язані з підготовкою виробничого процесу, або послуги із забезпечення нормального перебігу процесу виробництва та реалізації продукції

Рис. 1. Визначення основних термінів
Джерело: удосконалено авторами

існує зобов'язання: 50% від доходу спрямовува-ти на матеріально-технічні, науково-прикладні та теоретико-методологічні дослідження.

До набуття Україною незалежності діяла система базових галузевих наукових інститутів, що проводили фундаментальні та прикладні дослідження, але з розпадом радянської системи обсяги державної підтримки зменшувалися, що призводило до ліквідації значної кількості інститутів, а сам галузевий підхід втратив свою значимість. Наразі актуальним є функціональний підхід і популярності набуває створення інжинірингових організацій за зразком європейської практики.

Відповідно до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави, стосовно будівельної галузі виділяємо такі заклади: Державне підприємство «Науково-дослідний інститут будівельного виробництва» Міністерства розвитку громад та територій України, Державна наукова установа «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» Міністерства освіти і науки України, Київський національний університет будівництва і архітектури тощо [8]. Як було зазначено раніше, науково-технічна політика у сфері будівництва провадиться Мінрегіоном. У першу чергу, це стосується впровадження проєвропейських підходів (Регламент ЄС 305/2011) у Закон України «Про надання будівельної продукції на ринку».

Відповідно, у листопаді 2021 року Мінрегіоном було проведено круглий стіл щодо процесу імплементації даних положень у вітчизняне законодавство. Серед питань, що обговорювалися, були: вдосконалення, гармонізація вітчизняної нормативної бази задля повноцінного та ефективного функціонування Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку»; процедура техніко-технологічного розвитку будівництва шляхом надання більш чітких стандартів — за прикладом Європи; контроль та нагляд за станом ринку будівництва, та головне — готовність відповідних осіб до імплементації Регламенту ЄС 305/2011 [9].

Додатково, Закон України «Про надання будівельної продукції на ринку» зробить обов'язковими такі вимоги ринку, як «якість» та «безпечність». Відтак, процедура надання та продажу такої продукції набуде ознак, притаманних ЄС [10].

Окрім того, на факультативному рівні запроваджено Перелік національних стандартів (дотичний та доповнює Закон України «Про надання будівельної продукції на ринку»). Перелік включає види діяльності у сфері будівництва та інжинірингу, що мають здійснюватися відповідно до ДСТУ. Наприклад, мова йде про застосування відповідних матеріалів, скла, світлових елементів (опор, систем освітлення), систем пожежної сигналізації у процесі архітектурного проектування. При цьому,

здійснено посилання на ст. 11-2 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» 124-VIII від 15.01.2015 р. (редакція від 03.07.2020 р.) та статті 17 Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку» [11].

У свою чергу, на основі ст. 11–2 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», а також — ст. 18 Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку» Мінрегіон впровадив Перелік документів, що визначає застосовність та реальність впровадження Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку» — в першу чергу, в контексті процесів євроінтеграції. Перелік вичерпний та містить 270 пунктів таких критеріїв (документів) [12].

У той самий час, нещодавно Мінрегіоном здійснено наукову розробку, що стосувалася безпосередньо алгоритмів складання національних стандартів відповідно до імперативних нормативів Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку». Даний фаховий процес було виконано ТОВ «Національний атестаційно-навчальний центр» (2021 р.). Загальна мета — приведення вищезазначеного галузевого ЗУ до стандартів, що встановлюються у праві ЄС — зокрема, із врахуванням вищезгаданого Регламенту ЄС 305/2011 [13].

Крім того, здійснено посилання на наказ Мінрегіону «Про затвердження Переліків прикладних науково-технічних розробок, щодо яких здійснюватиметься фінансування у 2021 році за бюджетною програмою КПКВК 2751030» № 89 від 09.04.2021 р. та Перелік категорій будівельної продукції (ПКМУ від 28.04.2021 р. № 426). Окрім цього, існує Перелік гармонізованих європейських стандартів, що публікуються в Офіційному Журналі ЄС (Official Journal of the European Union), який дозволяє виокремити віхові елементи здійснення ринково-проектувальних та архітектурно-будівельних ітерацій в Україні із виокремленням тенденцій Європи — в руслі безпеки та прозорості [14].

Оскільки концептуальною основою відповідних державотворчих перетворень в Україні є саме Регламент ЄС 305/2011, варто зупинитися на тих ідеях, що впроваджені даним нормативним документом та мають бути застосовані в Україні [15].

Регламент ЄС 305/2011 (Construction Products Regulation, CPR) — це нормативний акт Європарламенту та Європейської Ради, прийнятий з метою спрощення та роз'яснення існуючих правил розміщення продукції на ринку будівельних виробів. Основна мета — гарантувати, що будівельне обладнання та матеріали, котрі знаходяться в обігу на території ЄС, відповідають стандартам, а також виготовлені таким чином, що гарантують безпеку та захист життя та здоров'я людей, майна та навколишнього середовища. Те саме стосується і процесу прикладних наукових досліджень як субскладової даного процесу.

Крім того, матеріали, що використовуються у будівельних роботах на території Європейської економічної зони (ЄЕЗ), зобов'язані відповідати вимогам Регламенту ЄС 305/2011 щодо будівельних матеріалів. Якщо за певним товаром або категорією товарів існує гармонізований стандарт (Harmonized Product Standard), то товар повинен отримати маркування CE, а наукові розробки не мають порушувати його принципових положень. Маркування CE означає, що продукт відповідає вимогам Регламенту, а також склав Декларацію експлуатаційних характеристик (Declaration of Performance — DoP) у належному вигляді (рис. 2).

Щодо правових основ Регламенту 305/2011, зазначимо наступне. Він вводить в дію такі положення: маркування продукції знаком CE; гармонізовані технічні стандарти (EN) проектно-розробницьких характеристик виробу (продукту); загальну систему перевірки якості для кожної категорії продукції та процесу її створення (виробництва); ієрархію компетентних органів перевірки щодо дотримання законодавства Союзу.

Регламентом ЄС 305/2011 надається дуже своєрідне, проте містке визначення «будівельної продукції». Відтак, це — будь-який товар або комплект товарів, вироблений та розміщений на ринку

для постійного використання в будівельних цілях, який впливає на якість будівельних робіт.

Зasadничі елементи Регламенту ЄС 305/2011 надаються також щодо Декларації експлуатаційних характеристик ((Declaration of Performance, DoP). Таким чином, Декларацію має бути подано у паперовому чи електронному вигляді, опубліковано онлайн відповідно до Делегованого Регламенту Єврокомісії № 157/2014 (Про умови забезпечення доступу до декларації про експлуатаційні характеристики будівельної продукції на веб-сайті). Мінімальний зміст Декларації повинен включати: тип продукту; систему оцінки готового продукту та способів (засобів, методик, характеристик) виконання НДР та ДКТР (науково-дослідних / дослідно-конструкторських та технологічних робіт); номер та дату гармонізованого стандарту; призначення; перелік основних характеристик; опис хоча б однієї з основних характеристик. Для складання Декларації відповідності та отримання маркування необхідно пройти перевірку за декількома системами залежно від виду продукції.

Наступним важливим елементом Регламенту ЄС 305/2011 є системи атестації, що, відповідно до ініціативи уряду України, повинні бути поступово впроваджені на вітчизняному рівні. Існує

Рис. 2. Елементи Регламенту 305/2011
Джерело: удосконалено авторами

шість Систем: Система 1 — Атестація продукції без проведення контрольних тестів; Система 1+ — Атестація продукції за допомогою контрольних тестів; Система 2 — Атестація контролю виробничих процесів (КПП) без подальшого моніторингу; Система 2+ — Атестація контролю виробничих процесів (КПП) з подальшим моніторингом; Система 3 — Первинне тестування (Initial type testing); Система 4 — Контроль виробником, без залучення компетентних органів.

Відзначимо, що саме подібні підходи та їх застосування в Україні дозволили б вивести процес прикладних наукових досліджень та інжинірингових послуг будівництва на принципово новий рівень. Таким чином, видається можливим створити ієрархічну структуру будівництва, основними елементами котрої буде контроль, моніторинг та перевірка не лише кінцевого результату архітектурних ітерацій, але й проміжних (процесних) елементів їх досягнення.

Окремо, варто згадати про специфічний вид інжинірингових послуг, що, знову-таки, є дотичним до процесу будівництва — науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи. Дані види робіт передбачає ст. 892–900 (Глава 62) Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. (редакція від 28.10.2021 р.). Відповідно, за договорами НДР/ДКТР допустиме виконання певних досліджень, розробок, ескізів, зразків чи технічної документації підрядником (виконавцем) на вимогу замовника. При цьому, зберігаються класичні вимоги до правочинів, встановлені ст. 208 ЦК — щодо письмової форми, а також — щодо прав, обов'язків та відповідальності сторін договору (ст. 897–900 ЦК). Окремо варто згадати про факультативну вимогу щодо конфіденційності договорів (ст. 895 ЦК), котра забороняє замовникові або виконавцю розголошувати певні дані статистичного, дослідницького, розробницького чи виконавчого характеру. Це, звісно, застосовно і до об'єктів архітектури (будівництва) [16].

Як зазначалося вище, оскільки науково-технічна діяльність та будівельний інжиніринг — результат (наслідок) праці певної особи (осіб), він є об'єктом права інтелектуальної власності. (далі — ІВ). Якщо розглядати архітектурні споруди з точки зору права ІВ (службовий винахід — інжиніринг), він має відповідати таким аспектам:

новизна, промислова придатність, винахідницький рівень — інакше називаються умовами патентоздатності (норми Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 р. (редакція від 14.10.2020 р.) [16; 18].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Детальний та комплексний аналіз тематики інжинірингу у сфері будівництва дозволяє виокремити наступні висновки. По-перше, інжинірингові послуги — усталена практика у будівельній галузі технічно розвинених країн (будівельно-архітектурні ініціативи ЄС та їх впровадження Україною — яскравий приклад). Фактично, за своєю суттю інжиніринг — індикатор прикладних наукових досліджень як конгломерату (сукупності) певних його обов'язкових елементів (НДР та ДКТР як його складові) [19; 20].

По-друге, інжиніринг — це вид інтелектуальної діяльності, що забезпечує ефективність реалізації будівельних проектів та впровадження інноваційних технологій, у т.ч. за рахунок впровадження прикладних наукових досліджень. Останні — рушійна сила новацій, що спрямовується та координується в Україні із застосуванням організаційно-правових механізмів державного управління а кращих міжнародних практик.

Наостанок, позиції України у міжнародному інжинірингу наразі є слабкими, але спостерігається позитивна тенденція до трансформації існуючої усталеної системи та появи вітчизняних інжинірингових компаній. Тож питання державної підтримки розвитку прикладних наукових досліджень як складової інжинірингових послуг при будівництві потребує окремої уваги [21]. По мірі зростання питомої ваги інтелектуальних послуг у будівництві зростає потреба у вдосконаленні державного регулювання цього напрямку. У цьому контексті, знову-таки, доцільно згадати досвід Європи та Регламент ЄС 305/2011, а також — Делегований Регламент Єврокомісії № 157/2014 (Про умови забезпечення доступу до декларації про експлуатаційні характеристики будівельної продукції) як спосіб досягнення вимог Євроінтеграції, цифровізації, діджиталізації та інформатизації світової спільноти (розробницького, інженерно-технічного простору у сфері архітектурного проектування).

Література

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. World Trade Organization (WTO): official website. URL: <https://www.wto.org>
3. Балабанов І. Інноваційний менеджмент: Санкт-Петербург, 2000. 208 с.
4. Румянцев А., Коваленко О. Світовий ринок послуг. Київ, 2006. 456 с.

5. Кондратюк А. А., Манаєнко І. М. Розвиток міжнародного інжинірингу: світові тенденції та вітчизняні реалії / А. А. Кондратюк, І. М. Манаєнко // Актуальні проблеми економіки та управління. 2017. № 11. С. 1–8.
6. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20 трав. 1999 р. № 687-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14>
7. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 лист. 2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
8. МОН: Про Державний реєстр наукових установ, яким надається підтримка держави. URL: <http://rnib.rit.org.ua>
9. Мінрегіон: Круглий стіл щодо актуальних питань імплементації Регламенту ЄС 305/2011, 23.11.2021 р. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/tech-reg/naukovo-tehnichna-politika/naukovo-doslidni-rozrobki/informacziya-shhodo-naukovo-tehnichnyh-rozrobok-napravlenyh-na-implementacziyu-zakonu-ukrayiny-pro-nadannya-budivelnoyi-produkcziyi-na-rynku-reglamentu-yes-305/kruglyj-stil-shhodo-aktualnyh-pytan-implementacziyi-reglamentu-yes-305-2011/>
10. Про надання будівельної продукції на ринку: Закон України від 2 верес. 2020 р. № 850-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-20>
11. Мінрегіон: Проєкт наказу «Перелік національних стандартів для цілей застосування Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку». URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/tech-reg/naukovo-tehnichna-politika/naukovo-doslidni-rozrobki/informacziya-shhodo-naukovo-tehnichnyh-rozrobok-napravlenyh-na-implementacziyu-zakonu-ukrayiny-pro-nadannya-budivelnoyi-produkcziyi-na-rynku-reglamentu-yes-305/proyekt-nakazu-perelik-naczionalnyh-standartiv-dlya-czilej-zastosuvannya-zakonu-ukrayiny-pro-nadannya-budivelnoyi-produkcziyi-na-rynku/>
12. Перелік європейських документів з визначення прийнятності для цілей застосування Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку»: Проєкт наказу Мінрегіону. Режим доступу: URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/tech-reg/naukovo-tehnichna-politika/naukovo-doslidni-rozrobki/informacziya-shhodo-naukovo-tehnichnyh-rozrobok-napravlenyh-na-implementacziyu-zakonu-ukrayiny-pro-nadannya-budivelnoyi-produkcziyi-na-rynku-reglamentu-yes-305/proyekt-nakazu-perelik-yevropejskyh-dokumentiv-z-vyznachennya-pryjnyatnosti-dlya-czilej-zastosuvannya-zakonu-ukrayiny-pro-nadannya-budivelnoyi-produkcziyi-na-rynku/>
13. Мінрегіон: Інформація про завершену наукову розробку «Проведення аналізу та розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо складання переліку національних стандартів для цілей застосування Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку». URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/tech-reg/naukovo-tehnichna-politika/naukovo-tehnichni-publichni-zahodi-naukovo-tehnichna-politika/informacziya-pro-zavershenu-naukovu-rozrobku-provedennya-analizu-ta-rozroblennya-naukovo-obgruntovanyh-propozycij-shhodo-skladannya-pereliku-naczionalnyh-standartiv-dlya-czilej-zastosuvannya-za/>
14. Мінрегіон: Додаток 1 (Перелік Гармонізованих Європейських Стандартів, опублікованих в Official journal of the European Union (OJEU)). 40 с.
15. Регламент ЄС 305/2011 Європарламенту та Ради Європи про встановлення гармонізованих умов для розповсюдження на ринку будівельної продукції та відміни Директиви 89/106/ЄС. URL: <http://www.icqc.eu/userfiles/File/REGULATION%20EC%20305.pdf>
16. Цивільний кодекс України: Закон України від 16. 01. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
17. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 груд. 1993 р. № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
18. Непомнящий О. М. Державне регулювання інжинірингової діяльності: міжнародний досвід / О. М. Непомнящий // Експерт: парадигми юридичних наук та державного управління. 2021. № 2(14). С. 254-263. DOI: 10.32689/2617-9660-2021-2(14)-254-263
19. Непомнящий О. М. Державне управління інжиніринговою діяльністю як об'єкт дослідження вітчизняної державно-управлінської науки / О. М. Непомнящий // Наукові перспективи: журнал. 2021. № 3(9). С. 136–146.
20. Хараїм І. В. Теоретичні аспекти публічного управління інжиніринговою діяльністю у будівництві із залученням інженера-консультанта / І. В. Хараїм // Вчені записки Таврійського національного університету. 2019. Т. 30 (69). № 2. С. 101–107.
21. Хараїм І. В. Співробітництво України з міжнародними організаціями для модернізації публічної політики управління ризиками в будівництві / І. В. Хараїм // Актуальні проблеми державного управління. 2018. Вип. 1 (53). С. 66–71.

References

1. Pro avtorske pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrainy vid 23 hrud. 1993 r. № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. World Trade Organization (WTO): official website. URL: <https://www.wto.org>
3. Balabanov I. Innovatsiinyi menedzhment: Sankt-Peterburh, 2000. 208 s.

4. Rumiantsev A., Kovalenko O. Svitovi rynek posluh. Kyiv, 2006. 456 s.
5. Kondratiuk A. A., Manaienko I. M. Rozvytok mizhnarodnoho inzhynirynhu: svitovi tendentsii ta vitchyzniani realii / A. A. Kondratiuk, I. M. Manaienko // Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia. 2017. № 11. S. 1–8.
6. Pro arkhitekturnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 20 trav. 1999 r. № 687-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14>
7. Pro naukovu i naukovo-tekhnicnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26 lyst. 2015 r. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
8. MON: Pro Derzhavnyi reiestr naukovykh ustanov, yakym nadaietsia pidtrymka derzhavy. URL: <http://rnib.riv.org.ua>
9. Minrehion: Kruhlyi stil shchodo aktualnykh pytan implementatsii Rehlamentu YeS 305/2011, 23.11.2021 r. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/tech-reg/naukovo-tehnichna-politika/naukovo-doslidni-rozrobki/informacziya-shhodo-naukovo-tehnichnyh-rozrobok-napravlenyh-na-implementacziyu-zakonu-ukrayiny-pro-nadannya-budivelnoyi-produkczii-na-rynku-reglamentu-yes-305/kruglyj-stil-shhodo-aktualnyh-pytan-implementacziyi-reglamentu-yes-305-2011/>
10. Pro nadання будівельної продукції на ринку: Zakon Ukrainy vid 2 veres. 2020 r. № 850-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-20>
11. Minrehion: Proiekt nakazu «Perelik natsionalnykh standartiv dlia tsilei zastosuvannia Zakonu Ukrainy «Pro nadання будівельної продукції на ринку». URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/tech-reg/naukovo-tehnichna-politika/naukovo-doslidni-rozrobki/informacziya-shhodo-naukovo-tehnichnyh-rozrobok-napravlenyh-na-implementacziyu-zakonu-ukrayiny-pro-nadannya-budivelnoyi-produkczii-na-rynku-reglamentu-yes-305/projekt-nakazu-perelik-naczionalnyh-standartiv-dlya-czilej-zastosuvannia-zakonu-ukrayiny-pro-nadannya-budivelnoyi-produkczii-na-rynku/>
12. Perelik yevropejskykh dokumentiv z vyznachennia pryiniatnosti dlia tsilei zastosuvannia Zakonu Ukrainy «Pro nadання будівельної продукції на ринку»: Proiekt nakazu Minrehionu. Rezhym dostupu: URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/tech-reg/naukovo-tehnichna-politika/naukovo-doslidni-rozrobki/informacziya-shhodo-naukovo-tehnichnyh-rozrobok-napravlenyh-na-implementacziyu-zakonu-ukrayiny-pro-nadannya-budivelnoyi-produkczii-na-rynku-reglamentu-yes-305/projekt-nakazu-perelik-yevropejskykh-dokumentiv-z-vyznachennia-pryjnyatnosti-dlya-czilej-zastosuvannia-zakonu-ukrayiny-pro-nadannya-budivelnoyi-produkczii-na-rynku/>
13. Minrehion: Informatsiia pro zavershenu naukovu rozrobku «Provedennia analizu ta rozroblennia naukovo obgruntovanykh propozycji shchodo skladannia pereliku natsionalnykh standartiv dlia tsilei zastosuvannia Zakonu Ukrainy «Pro nadання будівельної продукції на ринку». URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/tech-reg/naukovo-tehnichna-politika/naukovo-tehnichni-publichni-zahodi-naukovo-tehnichna-politika/informacziya-pro-zavershenu-naukovu-rozrobku-provedennia-analizu-ta-rozroblennia-naukovo-obgruntovanykh-propozycji-shhodo-skladannia-pereliku-naczionalnyh-standartiv-dlya-czilej-zastosuvannia-za/>
14. Minrehion: Dodatok 1 (Perelik Harmonizovanykh Yevropejskykh Standartiv, opublikovanykh v Official journal of the European Union (OJEU)). 40 s.
15. Rehlament YeS 305/2011 Yevroparlamentu ta Rady Yevropy pro vstanovlennia harmonizovanykh umov dlia rozpovsiudzhennia na rynku budivelnnoi produkczii ta vidminy Dyrektyvy 89/106/IeS. URL: <http://www.icqc.eu/userfiles/File/REGULATION%20EC%20305.pdf>
16. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16. 01. 2003 r. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
17. Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli: Zakon Ukrainy vid 15 hrud. 1993 r. № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
18. Nepomniashchyi O.M. Derzhavne rehuliuвання inzhynirynhovoї diialnosti: mizhnarodnyi dosvid / O.M. Nepomniashchyi // Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk ta derzhavnoho upravlinnia. 2021. № 2(14). S. 254-263. DOI: 10.32689/2617-9660-2021-2(14)-254-263
19. Nepomniashchyi O.M. Derzhavne upravlinnia inzhynirynhovoї diialnistiu yak obiekt doslidzhennia vitchyznianoї derzhavno-upravlinskoї nauky / O.M. Nepomniashchyi // Naukovi perspektyvy: zhurnal. 2021. № 3(9). S. 136–146.
20. Kharaim I. V. Teoretychni aspekty publichnoho upravlinnia inzhynirynhovoї diialnistiu u budivnytstvi iz zaluchenniam inzhenera-konsultanta / I. V. Kharaim // Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu. 2019. T. 30 (69). № 2. S. 101–107.
21. Kharaim I. V. Spivrobotnytstvo Ukrainy z mizhnarodnymy orhanizatsiiamy dlia modernizatsii publichnoi polityky upravlinnia ryzkamy v budivnytstvi / I. V. Kharaim // Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia. 2018. Vyp. 1 (53). S. 66–71.

УДК 351.82

Іванова Вікторія Миколаївна

кандидат економічних наук,

докторант кафедри глобальної та національної безпеки

Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Иванова Виктория Николаевна

кандидат экономических наук,

докторант кафедры глобальной и национальной безопасности

Учебно-научный институт публичного управления и государственной службы

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Ivanova Viktoriia

PhD in Economics,

Doctoral Student of Global and National Security Department

Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: 0000-0003-4980-0765

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-8074

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (1990–2022 рр.)

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ (1990–2022 гг.)

HISTORY OF ESTABLISHING AND DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF UKRAINE (1990–2022)

Анотація. Дослідження історичних передумови становлення та розвитку системи зовнішньоекономічної безпеки України потребує міждисциплінарного знання. Відповідно у статті розглядаються методологічні принципи дослідження проблем забезпечення економічної безпеки в умовах глобальних трансформацій такі, як принципи історизму, об'єктивності, причинності, системності та розвитку.

Акцентується увага на тому, що можна виділити наступні етапи розвитку системи економічної безпеки в Україні: I етап, що тривав до 1917 р., II етап – 1917–1930 рр., III етап – 1931–1940 рр., IV етап – 1941–1991 рр., V етап – з 1991 р. до теперішнього часу.

Зазначається, що на підставі історіографічного аналізу результатів історичних, економічних досліджень, а також виокремлюючи напрацювання в науці державне управління в новітній історії державного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки України можна виокремити шість основних підетапів: 1-й підетап (1990–1996 рр.) – це історичний період від прийняття Декларації про державний суверенітет України до прийняття Конституції України. 2-й підетап (1997–2002 рр.) – період, коли схвалена Концепція (основи державної політики) національної безпеки України. 3-й підетап (2003–2009 рр.) – прийняттям Закону України «Про основи національної безпеки України» (2003 р.). 4-й підетап (2010–2013 рр.) – початок зміни зовнішньополітичного статусу України, а саме поновленням позаблокового статусу. Це знайшло своє відображення у Законах України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про основи національної безпеки України», в нових редакціях Воєнної доктрини України (2012 р.) та Стратегії національної безпеки України (2012 р.). 5-й підетап (2014–2019 рр.) – кардинальні зміни воєнно-політичної та воєнно-стратегічної обстановки навколо України, що були спричинені російською агресією, керівництво Української держави відмовилося від позаблокового статусу та поновило зовнішньополітичний курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію. 6-й підетап (2019 р. – по

теперішній час) – в умовах складної воєнно-політичної та воєнно-стратегічної обстановки навколо України, що спричинені російською агресією, реалізуються завдання європейської та євроатлантичної інтеграції, а також удосконалюються правовий та інституційний механізми публічного управління у сфері національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, зовнішньоекономічна безпека, механізми публічного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки, національні інтереси.

Анотація. Изучение исторических предпосылок становления и развития системы внешнеэкономической безопасности требует междисциплинарных знаний. Соответственно, в статье рассмотрены такие методологические основы исследования проблем экономической безопасности в контексте глобальных трансформаций, как принципы историзма, объективности, причинности, системности и развития.

Акцентируется внимание на том, что можно выделить следующие этапы развития системы экономической безопасности в Украине: I этап, продолжавшийся до 1917 г., II этап – 1917–1930 гг., III этап – 1931–1940 гг. 1991 г., V этап – с 1991 г. по настоящее время.

Отмечается, что на основании историографического анализа результатов исторических, экономических исследований, а также выделяя наработки в науке государственное управление в новейшей истории государственного управления в сфере внешнеэкономической безопасности Украины можно выделить шесть основных подэтапов: 1-й подэтап (1990–1996 гг.) – это исторический период от принятия Декларации о государственном суверенитете Украины до принятия Конституции Украины. 2-й подэтап (1997–2002 гг.) – период, когда одобрена Концепция (основы государственной политики) национальной безопасности Украины. 3-й подэтап (2003–2009 гг.) – принятие Закона Украины «Об основах национальной безопасности Украины» (2003 г.). 4-й подэтап (2010–2013 гг.) – начало смены внешнеполитического статуса Украины, а именно восстановлением внеблокового статуса. Это нашло свое отражение в Законах Украины «Об основах внутренней и внешней политики», «Об основах национальной безопасности Украины», новых редакциях Военной доктрины Украины (2012 г.) и Стратегии национальной безопасности Украины (2012 г.). 5-й подэтап (2014–2019 гг.) – кардинальные изменения военно-политической и военно-стратегической обстановки вокруг Украины, вызванные российской агрессией, руководство Украинского государства отказалось от внеблокового статуса и возобновило внешнеполитический курс на европейскую и евроатлантическую интеграцию. 6-й подэтап (2019 г. – по настоящее время) – в условиях сложной военно-политической и военно-стратегической обстановки вокруг Украины, вызванные российской агрессией, реализуются задачи европейской и евроатлантической интеграции, а также совершенствуются правовой и институционный механизмы публичного управления в сфере национальной безопасности.

Ключевые слова: национальная безопасность, внешнеэкономическая безопасность, механизмы публичного управления в сфере внешнеэкономической безопасности, национальные интересы.

Summary. The study of historical preconditions for the formation and development of Ukraine's foreign economic security system requires interdisciplinary knowledge. Accordingly, the article considers the methodological principles of research on the problems of economic security in the context of global transformations, such as the principles of historicism, objectivity, causality, system and development.

Emphasis is placed on the following stages of development of the economic security system in Ukraine: Stage I, which lasted until 1917, Stage II – 1917–1930, Stage III – 1931–1940, Stage IV – 1941–1991, Stage V – from 1991 to the present.

It is noted that on the basis of historiographical analysis of the results of historical and economic research, as well as highlighting the achievements in science the public administration in the recent history of public administration in the field of foreign economic security of Ukraine can be divided into six main substages: 1st sub-stage (1990–1996) is a historical period from the adoption of the Declaration of State Sovereignty of Ukraine to the adoption of the Constitution of Ukraine. 2nd sub-stage (1997–2002) – the period when the Concept (basics of state policy) of national security of Ukraine was approved. 3rd sub-stage (2003–2009) – adoption of the Law of Ukraine «On the Fundamentals of National Security of Ukraine» (2003). The 4th sub-stage (2010–2013) is the beginning of a change in Ukraine's foreign policy status, namely the renewal of its non-aligned status. This is reflected in the Laws of Ukraine «On the Principles of Domestic and Foreign Policy», «On the Fundamentals of National Security of Ukraine», in the new versions of the Military Doctrine of Ukraine (2012) and the National Security Strategy of Ukraine (2012). 5th sub-stage (2014–2019) – radical changes in the military-political and military-strategic situation around Ukraine caused by Russian aggression, the leadership of the Ukrainian state renounced non-aligned status and renewed its foreign policy towards European and Euro-Atlantic integration. 6th sub-stage (2019 – present) – in the difficult military-political and military-strategic situation around Ukraine caused by Russian aggression, the tasks of European and Euro-Atlantic integration the tasks of European and Euro-Atlantic integration are being implemented, as well as the legal and institutional mechanisms of public administration in the field of national security are being improved.

Key words: national security, foreign economic security, mechanisms of public administration in the field of foreign economic security, national interests.

Постановка проблеми. Дослідження історичних передумов становлення та розвитку системи зовнішньоекономічної безпеки України потребує міждисциплінарного знання. Відповідно існує нагальна необхідність урахування таких методологічних принципів дослідження проблем забезпечення зовнішньоекономічної безпеки в умовах глобальних трансформацій як принципи історизму, об'єктивності, причинності, системності та розвитку [38, с. 18–19].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна безпека як важлива складова національної безпеки України займає одне з центральних місць в наукових публікаціях вітчизняних вчених. Зокрема, окремі аспекти забезпечення економічної безпеки досліджували такі видатні вітчизняні науковці, як О. Власюк, В. Геєць, Б. Губський, Р. Дацків, С. Коляда, В. Мунтіян, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Пирожков, А. Сухоруков, О. Шнипко та інші. В той же час, відзначимо, що більш детального дослідження потребує історичний контекст становлення економічної безпеки України, етапи її розвитку та нормативно-правового оформлення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження основних етапів становлення та розвитку системи економічної безпеки України протягом періоду незалежності (1990–2022 рр.).

Виклад основного матеріалу. Дослідження еволюції системи економічної безпеки України варто розпочати з виокремлення методологічних принципів наукового дослідження. Зокрема, принцип історизму є необхідним в розгляді еволюції самого предмету пізнання, а також в трактуванні його руху від абстрактного до конкретного, що зумовлено взаємодією і зв'язком фундаментальної науки зі сферою прикладних досліджень та практикою. Цей принцип — вихідне положення, що безпосередньо узгоджується із принципом об'єктивності. З огляду на це важливою є розробка періодизації новітньої історії становлення та розвитку системи економічної безпеки України.

В науковому дискурсі питання становлення і розвитку системи економічної безпеки розглядалися такими науковцями, як Є. Павліченко, О. Гузенко [10]; Л. Корчевська [8]. Зокрема, можна виокремити наступні етапи розвитку системи економічної безпеки в Україні [10]:

I етап тривав до 1917 р., характеризується формуванням систем економічної безпеки різних суб'єктів господарської діяльності, що зумовлено доцільністю і необхідністю дотримання економічного балансу підприємства і його прибутків;

II етап — 1917–1930 рр., характеризується переходом від політики військового комунізму до НЕПу, тобто формування системи економічної безпеки в умовах одержавлення засобів виробництва;

III етап — 1931–1940 рр., характеризується: переходом до командно-адміністративної

економіки — розвиток планової економіки, що передбачало всебічну оцінку господарської діяльності підприємства з точки зору визначення ступеня виконання ним плану.

IV етап — 1941–1991 рр., характеризується: становленням і розвитком галузевого та інших його напрямів економічної безпеки, удосконалення напрацювань попередніх періодів; за воєнних часів — на перше місце виходять питання воєнно-економічної безпеки, в післявоєнний період — питання виробничої безпеки;

V етап — з 1991 р. до теперішнього часу — це спроби пристосування напрацювань попередніх періодів до сучасних ринкових умов та умов економічної глобалізації.

На підставі історіографічного аналізу результатів історичних, економічних досліджень, а також виокремлюючи напрацювання в науці державне управління [37, 4, 3] пропонуємо в новітній історії державного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки України виокремити шість основних підетапів.

1-й підетап (1990–1996 рр.) — це історичний період від прийняття Декларації про державний суверенітет України [17] до прийняття Конституції України [6]. В Декларації про державний суверенітет було визначено такі види безпеки: екологічна, внутрішня та зовнішня безпеки. При цьому в документі було акцентовано увагу на економічній самостійності України, на питаннях повноцінного політичного, економічного, соціального, духовному розвитку Української держави [17].

3 серпня 1990 р. було прийнято Закон «Про економічну самостійність Української РСР», що слугував логічним продовженням правового закріплення державного суверенітету України [20]. Проте, в цьому ж році керівництвом Держплану України його було ліквідовано без обґрунтування такої необхідності [11, с. 382].

Прийняття Постанови Верховною Радою Української РСР «Про проголошення незалежності України» є черговим етапом створення інституту державного управління та початковим етапом започаткування інституту національної безпеки. Варто зазначити, що на цьому історичному етапі державного будівництва в Україні «партія влади» вела розбудову система державного управління на основі моделі адміністративно-державного управління [12, с. 151].

Історію підготовки та прийняття Концепції національної безпеки України та інших документів, що регулювали питання національної безпеки і оборони досить детально описано в багатьох працях. Це дозволяє констатувати, що в досліджуваний період питання національної безпеки розглядалися в рамках воєнної науки, державної безпеки та геополітики. Тобто, питання національної безпеки України в рамках геополітичного

та воєнно-політичних підходів ототожнювалися з воєнною, внутрішньою та зовнішньою безпекою. Прикладом зазначеного є те, що одними із перших законів у сфері національної безпеки і оборони були прийняті Закони України «Про Службу безпеки України» (1992 р.), «Про оборону України» (1992 р.) і «Про Збройні Сили України» (1992 р.), а першим програмним документом у цій сфері стала Воєнна доктрина (1993 р.), в якій був визначений позаблоковий статус України.

5 грудня 1994 року в Будапешті було підписано Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум) [2]. Згідно із Меморандумом, Росія, США та Велика Британія зобов'язалися бути гарантами безпеки й територіальної цілісності України, при цьому зобов'язалися утримуватися від економічного примусу тощо.

Визначальне значення для подальшого розвитку системи національної безпеки мало прийняття Конституції України (1996 р.), у якій було визначено конституційні засади політики у сфері національної безпеки і оборони Української держави.

Підбиваючи підсумки першого етапу становлення та розвитку системи національної безпеки України (1991–1996 рр.), слід зазначити, що в стислі терміни були розроблені та впроваджені в державно-управлінську практику конституційні та організаційно-правові засади забезпечення національної безпеки та нормативно-правова база в галузі національної безпеки й оборони України в цей період розроблялася в рамках геополітичного підходу, що давалося взнаки у визначенні національних інтересів України та методів їх відстоювання на міжнародній арені.

2-й підетап (1997–2002 рр.). 16 січня 1997 р. була схвалена Концепція (основи державної політики) національної безпеки України. У цій Концепції поняття «національна безпека» трактувалося «як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз є необхідною умовою збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей» [13]. Також в цьому документі було визначено пріоритетні національні інтереси, а також перелік загроз національній безпеці у таких сферах, як: політична, економічна, соціальна, воєнна, екологічна, науково-технічна та інформаційна.

У 1998 р. був прийнятий Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України», який визначав функції, компетенції, склад, структуру, порядок функціонування РНБО України [27], а в 2000 р. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України».

Після прийняття РНБО України «Стратегії інтеграції України в НАТО» (2002 р.), а також

підписання на Празькому саміті (2002 р.) Україною «Плану дій Україна — НАТО» лейтмотивом політики національної безпеки Української держави стала інтеграція в європейські та євроатлантичні структури безпеки.

Підбиваючи підсумки другого етапу розвитку системи національної безпеки України (1997–2002 рр.), слід зазначити, що за цей термін часу було змінено розуміння феномену «національної безпеки», внаслідок чого до традиційних вимірів національної безпеки були додані інформаційна, політична та інші види безпеки та удосконалено організаційно-правові засади забезпечення національної безпеки, визначено зовнішньополітичний курс України на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

3-й підетап (2003–2009 рр.). Початок цього етапу також ознаменувався прийняттям Закону України «Про основи національної безпеки України» (2003 р.), яким в офіційному дискурсі державного управління було закріплено зміну розуміння феномену «національної безпеки» та встановлено демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами Української держави. Так в ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» (2003 р.) термін «національна безпека» трактується «як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам ...» [9, с. 49–50].

Водночас, в цьому Законі України було визначено пріоритети національних інтересів та перелік загроз національній безпеці у зовнішньополітичній сфері, у сфері державної безпеки, у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України, у внутрішньополітичній сфері, в економічній сфері, у соціальній та гуманітарній сферах, у науково-технічній сфері, в екологічній та інформаційній сферах. Зокрема, в переліку загроз національній безпеці в економічній сфері наведено такі загрози, як [9, с. 53–54]:

- критична залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків;
- нераціональна структура експорту з переважно сировинним характером та низькою питомою вагою продукції з високою часткою доданої вартості;
- велика боргова залежність держави, критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів;
- небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки.

Зазначимо, що в офіційному дискурсі державного управління України перелік видів безпеки

було значно розширено шляхом долучення таких видів, як інформаційна, соціальна, гуманітарна та інші.

В цей період був прийнятий Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» (2003 р.), що разом із використанням інноваційних підходів у сфері державного управління сприяв впровадженню моделі «Нового державного управління у сфері безпеки» [5, с. 187].

У 2004 р. було прийнято нову редакцію Воєнної доктрини України в якій було визначено кінцеву мету євроатлантичної інтеграції — вступ до НАТО [16].

У 2007 р. було прийнято Стратегію національної безпеки України [32] в якій були визначені принципи забезпечення національної єдності та захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. В Стратегії акцентувалася увага на загрозах стратегічній стабільності, економічній, енергетичній, демографічній, екологічній, техногенній, інформаційній, воєнній, державній безпеці, а також на загрозах терористичного характеру. Окремо в Стратегії зазначається про актуальні проблеми функціонування системи забезпечення національної безпеки та шляхи їх вирішення.

У 2007 р. в «Методичці розрахунку рівня економічної безпеки України» було визначено основні складові економічної безпеки, а саме: виробничу, демографічну, енергетичну, зовнішньоекономічну, інвестиційно-інноваційну, макроекономічну, продовольчу, соціальну, фінансову безпеки [21]. В «Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», що затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. визначено сутність економічної безпеки держави та розраховано порогові значення індикаторів економічної безпеки [22]. Цей документ застосовується Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності. Інші органи виконавчої влади, наукові інститути та інші установи в межах своїх повноважень можуть використовувати «Методичні рекомендації» та визначати рівень складових економічної безпеки для прийняття управлінських рішень щодо аналізу, запобігання та попередження реальних і потенційних загроз національним інтересам у відповідній сфері. Проте, «Методичні рекомендації» мають інформаційний, рекомендаційний, роз'яснювальний характер та не є обов'язковими для використання.

У 2009 році Указом Президента України від 08.07.2009 р. № 514/2009 була затверджена Доктрина інформаційної безпеки країни [18]. В цьому документі визначено організаційно-правові засади

забезпечення інформаційної безпеки України, напрями державної політики у сфері інформаційної безпеки держави, а також реальні та потенційні загрози інформаційній безпеці у зовнішньополітичній сфері, у сфері державної безпеки, у воєнній, внутрішньополітичній, економічній, соціальній, гуманітарній, науково-технічній, екологічній сферах.

Загалом зазначимо, що в період 2003–2009 рр. було обґрунтовано організаційно-правові засади забезпечення національної безпеки в контексті реалізації завдань європейської та євроатлантичної інтеграції України.

4-й підетап (2010–2013 рр.). Початок цього етапу ознаменувався зміною зовнішньополітичного статусу України, а саме поновленням позаблокового статусу. Це знайшло своє відображення у Законах України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про основи національної безпеки України», в нових редакціях Воєнної доктрини України (2012 р.) та Стратегії національної безпеки України (2012 р.). Зокрема, в Стратегії визначено чинники, що загрожують глобальній міжнародній стабільності та негативно позначаються на регіональному безпековому середовищі України, а також загрози економічній, енергетичній, продовольчій, соціально-демографічній безпеці, екологічній та техногенній безпеці. В Стратегії також акцентовано увагу на актуальності загроз національній безпеці, які були визначені в Законі України «Про основи національної безпеки України», на актуальних проблемах функціонування системи забезпечення економічної безпеки та шляхах їх вирішення.

З 2012 р. в офіційному дискурсі державного управління для забезпечення фінансової безпеки використовують «Концепцію забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері» [7]. Крім того, у 2012 р. Постановою Кабінету Міністрів України була прийнята Концепція інституційної реформи у сфері виконання майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [39]. Загалом зазначимо, що протягом 2010–2013 рр. було обґрунтовано організаційно-правові засади забезпечення національної безпеки в контексті дотримання Україною позаблокового статусу.

5-й підетап (2014–2019 рр.). У 2014 р. в умовах різких і кардинальних змін воєнно-політичної та воєнно-стратегічної обстановки навколо України, що були спричинені російською агресією, керівництво Української держави відмовилося від позаблокового статусу та поновило зовнішньополітичний курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію [14, 1], а також Верховною Радою України та Європейським Парламентом було ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Ця Угода є найбільш масштабним пакетом домовленостей в історії незалежної України з ЄС. Економічна частина Угоди

окреслила завдання щодо співпраці в галузі економіки та суттєвого наближення економічної системи України до економічних стандартів ЄС. Передбачається, що це буде здійснено на основі взаємної лібералізації економіки, а також гармонізації підходів та принципів співпраці в економічній сфері. Угода про асоціацію також передбачає розвиток інтенсивного діалогу між Україною та ЄС, який охоплюватиме широке коло питань — від обговорення перспектив розвитку тих чи інших галузей до консультацій із питань регулювання тих чи інших сфер та вирішення суперечок.

Проголосивши курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, Україна, як невід’ємна частина Східної Європи, наразі докладає значних зусиль у співпраці з ЄС до розбудови загальноєвропейської системи безпеки.

В контексті зміни зовнішньополітичного курсу до Закону України «Про основи національної безпеки України» та інших законів були внесені відповідні зміни. Також були прийняті інші закони та нормативно-правові акти, що регулювали питання забезпечення національної безпеки в умовах гібридної війни, розв’язаної керівництвом Росії проти України, зокрема Закон України «Про санкції» [29]. У травні 2015 року була затверджена нова редакція Стратегії національної безпеки України [33], яка спрямована на формування ефективної системи забезпечення національної безпеки. В цій Стратегії наведено перелік актуальних загроз національній безпеці: агресивні дії Росії по відношенню до Української держави; неефективність системи забезпечення національної безпеки України; корупція та неефективність системи державного управління; економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави та зниження рівня життя населення; загрози енергетичній, екологічній, інформаційній та кібернетичній безпеці; загрози безпеці критичної інфраструктури.

У 2015 р. також було затверджено нову редакцію Воєнної доктрини України [24] та Стратегію сталого розвитку України [34].

У 2016 р. затверджено нову Доктрину інформаційної безпеки України [19] та Стратегію кібербезпеки України [31]. У процесі комплексного вдосконалення законодавства з питань національної безпеки і оборони України 6 червня 2016 р. Указом Президента України також було затверджено «Стратегічний оборонний бюлетень України» [30]. З метою досягнення стратегічних цілей і виконання основних заходів оборонної реформи складовим сектору оборони передбачено до кінця 2020 р. виконати низку завдань щодо приведення зразків озброєння та спеціальної техніки у відповідність із стандартами держав — членів НАТО.

У 2017 р. прийнято Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»

[26]. У цих документах наведено перелік загроз інформаційній та кібернетичній безпеці, а також визначено новітні підходи та принципи їх забезпечення. Також у 2017 р. було схвалено Енергетичну стратегію України на період до 2035 року [35] та Концепцію створення державної системи захисту критичної інфраструктури [36].

У 2018 р. був прийнятий Закон України «Про національну безпеку України». В цьому законі було нормативно визначено національну безпеку України як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [23]. Також в законі акцент зроблено на воєнній, державній, громадській безпеці та кібербезпеці.

У 2019 р. було внесено зміни до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [15]. Отже, в період 2014–2019 рр. було обґрунтовано організаційно-правові засади забезпечення національної безпеки України в умовах гібридної війни.

6-й підетап (2019 р. — по теперішній час). В умовах складної воєнно-політичної та воєнно-стратегічної обстановки навколо України, що спричинені російською агресією, керівництво Української держави реалізовує завдання європейської та євроатлантичної інтеграції, а також удосконалює правовий та інституційний механізми публічного управління у сфері національної безпеки. Зокрема, відповідно до Указу Президента України «Питання Апарату Ради національної безпеки і оборони України» № 764/2019 [40] затверджено нову структуру Апарату Ради національної безпеки і оборони України.

У 2020 р. було прийнято нову редакцію Стратегії національної безпеки України [28] в якій одним із напрямків забезпечення національної безпеки визначено сталий розвиток національної економіки та її інтеграція в європейський економічний простір.

У 2021 р. було прийнято Концепцію національної стійкості, Стратегію зовнішньополітичної діяльності України, Стратегію воєнної безпеки України, Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року, Стратегію інформаційної безпеки, Стратегію біобезпеки та біологічного захисту.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Підбиваючи підсумки даного дослідження, зазначимо, що, наразі в Україні сформовано систему державного управління у сфері економічної безпеки, в якій суб’єктами управління є: органи державного управління, а саме Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, міністерства, зокрема Міністерство розвитку

економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерство фінансів України, Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство енергетики та захисту довкілля України, Міністерство інфраструктури України, Національний банк України, державні агентства, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; посадові особи та службовці, що наділені державно-владними повноваженнями тощо.

В той же час, еволюція процесу становлення системи забезпечення економічної безпеки України свідчить про непрості шляхи пошуку консенсусу між національними інтересами у економічній сфері та зовнішньоекономічними інтересами геополітичних акторів. За таких обставин сформувавши національну суб'єктність досить складно, проте Україна поступово і впевнено рухається в даному напрямі.

Література

1. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». К.: НІСД, 2014. 148 с.
2. Будапештський меморандум. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_158
3. Войтович Р. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз) [текст]: монографія / Р. Войтович; за заг. ред. В. М. Князева. К.: Вид-во НАДУ, 2007. 640 с.
4. Грубов В. М. Європейська колективна безпека в умовах глобалізації: ліберальна парадигма: монографія / В. М. Грубов. К.: Тов. «ФАДА, ЛТД», 2007. 554 с.
5. Зозуля О. С. Державне управління забезпеченням інформаційної безпеки України в умовах інформаційно-психологічного протиборства: дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01. / НАДУ. К., 2017. 261 с.
6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (із змінами). Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
7. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження КМУ від 15 серпня 2012 р. № 569-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>
8. Корчевська Л. Міжнародний досвід формування інституціонально-правової основи безпекознавства. Міжнародна економічна політика. 2016. № 1 (24). С. 74–102. URL: http://iepjournals.com/journals/24/2016_4_Korchevska.pdf
9. Нормативно-правова база в галузі безпеки і оборони України: видання друге, доповнене / Гриценко А., Кожієл М., А. Єрмолаєв, Ф. Флурі. К.: Центр дослідження армії, конверсії та роззброєння, 2012. 820 с.
10. Павліченко Є., Гузенко О. Нормативно-правове регулювання економічної безпеки України. Підприємство, господарство і право. 2020. № 7. С. 169–174. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/30.pdf>
11. Панасюк Б. Я. Державна планова система України: історія становлення та розвитку: монографія. К.: КНЕУ, 2005. 412 с.
12. Політологія посткомунізму: Політологічний аналіз посткомуністичних суспільств / [за ред. В. Полохало, С. Макеєва, О. Дергачова]. К.: Політична думка, 1995. 368 с.
13. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України» від 16.01.1997 № 3/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 10. Ст. 85. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80>
14. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості [Електронний ресурс]: Закон України від 23.12.2014 № 35-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 4. Ст. 13. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/35-19>
15. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору). Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019. № 9. Ст. 50.
16. Про Воєнну доктрину України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 15.06.2004 № 648/2004 (із змінами). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/648/2004>
17. Про державний суверенітет України [Електронний ресурс]: Декларація від 16.07.1990 № 55-XII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. № 31. Ст. 429. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
18. Про Доктрину інформаційної безпеки України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 8 липня 2009 р № 514/2009. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>
19. Про Доктрину інформаційної безпеки України [Електронний ресурс]: Указ Президента України № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
20. Про економічну самостійність Української РСР [Електронний ресурс]: Закон Української РСР від 03.08.1990 № 142-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-12>
21. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства економіки України від 02 березня 2007 року № 60. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=03WN62B99B>

22. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277. URL: http://cet.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

23. Про національну безпеку України [Електронний ресурс]: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>. (дата звернення: 18.12.2018 р.).

24. Про нову редакцію Воєнної доктрини України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 24.09.2015 № 555/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

25. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 верес. 2014 р. № 442. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>

26. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України № 1263-VIII від 05.10.2017 р. Відомості Верховної Ради. 2017. № 45. Ст. 403.

27. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 35. Ст. 237.

28. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

29. Про санкції: Закон України. Відомості Верховної Ради. 2014. № 40. Ст. 2018.

30. Про Стратегічний оборонний бюлетень України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 06 черв. 2016 р. № 240/2016. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137>

31. Про Стратегію кібербезпеки України [Електронний ресурс]: Указ Президента України № 96/2016. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/962016-19836>

32. Про Стратегію національної безпеки України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 12 лютого 2007 року № 105/2007. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1052007-5496>

33. Про Стратегію національної безпеки України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

34. Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020» [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/52015-18245>

35. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серп. 2017 р. № 605-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80>

36. Про схвалення Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 грудня 2017 року № 1009-р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-%D1%80>

37. Ситник Г. П. Державне управління національної безпеки (теорія і практика [текст]: монографія / Г. П. Ситник. К.: Вид-во НАДУ, 2004. 408 с.

38. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: підруч. для вищ. навч. закл. / В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, М. І. Михальченко. Вид. 4-те, випр. та доп. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 552 с.

39. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № 984_011. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page

40. Указ Президента України «Питання Апарату Ради національної безпеки і оборони України» № 764/2019. URL: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/519.html>

References

1. Analytichna dopovid Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen do pozacherhovoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy u sferi natsionalnoi bezpeky». К.: NISD, 2014. 148 с.

2. Budapeshtskyi memorandum. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_158

3. Voitovych R. Vplyv hlobalizatsii na systemu derzhavnoho upravlinnia (teoretyko-metodolohichniy analiz) [tekst]: monohrafiia / R. Voitovych; za zah. red. V. M. Kniazieva. К.: Vyd-vo NADU, 2007. 640 с.

4. Hrubov V. M. Yevropeiska kolektyvna bezpeka v umovakh hlobalizatsii: liberalna paradyhma: monohrafiia / V. M. Hrubov. К.: Тов. «FADA, LTD», 2007. 554 с.

5. Zozulia O. S. Derzhavne upravlinnia zabezpechenniam informatsiinoi bezpeky Ukrainy v umovakh informatsiino-psycholohichnoho protyborstva: dys. ... kand. nauk z derzh. upr.: spets. 25.00.01. / NADU. К., 2017. 261 с.

6. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR (iz zminamy). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

7. Kontsepsiia zabezpechennia natsionalnoi bezpeky u finansovii sferi: Rozporiadzhennia KМУ vid 15 serpnia 2012 r. № 569-r. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>

8. Korchevska L. Mizhnarodnyi dosvid formuvannia instytutsionalno-pravovoi osnovy bezpekoznavstva. Mizhnarodna ekonomichna polityka. 2016. № 1 (24). S. 74–102. URL: http://iepjournal.com/journals/24/2016_4_Korchevska.pdf
9. Normatyvno-pravova baza v haluzi bezpeky i oborony Ukrainy: vydannia druhe, dopovnene / Hrytsenko A., Kozhiel M., A. Yermolaiev, F. Fluri. K.: Tsentr doslidzhennia armii, konversii ta rozzbroiennia, 2012. 820 s.
10. Pavlichenko Ye., Huzenko O. Normatyvno-pravove rehuliuвання ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo. 2020. № 7. S. 169–174. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/30.pdf>
11. Panasiuk B. Ia. Derzhavna planova systema Ukrainy: istoriia stanovlennia ta rozvytku: monohrafiia. K.: KNEU, 2005. 412 s.
12. Politolohiia postkomunizmu: Politolohichni analiz postkomunistychnykh suspilstv / [za red. V. Polokhalo, S. Makeieva, O. Derhachova]. K.: Politychna dumka, 1995. 368 s.
13. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro Kontseptsiuu (osnovy derzhavnoi polityky) natsionalnoi bezpeky Ukrainy» vid 16.01.1997 № 3/97-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1997. № 10. St. 85. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80>
14. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vidmovy Ukrainy vid zdiisnennia polityky pozablokovosti [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 23.12.2014 № 35-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2015. № 4. St. 13. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/35-19>
15. Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo stratehichnogo kursu derzhavy na nabuttia povnopravnogo chlenstva Ukrainy v Yevropeiskomu Soiuzi ta v Orhanizatsii Pivnichnoatlantynohoho dohovoru). Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). 2019. № 9. St. 50.
16. Pro Voiennu doktrynu Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 15.06.2004 № 648/2004 (iz zminamy). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/648/2004>
17. Pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Deklaratsiia vid 16.07.1990 № 55-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR. 1990. № 31. St. 429. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
18. Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 8 lypnia 2009 r № 514/2009. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>
19. Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
20. Pro ekonomichnu samostiinist Ukrainskoi RSR [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainskoi RSR vid 03.08.1990 № 142-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-12>
21. Pro zatverdzhennia Metodyky rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 02 bereznia 2007 roku № 60. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=03WN62B99B>
22. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Nakaz Ministerstva ekonomichnogo rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29 zhovtnia 2013 roku № 1277. URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
23. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>. (data zvernennia: 18.12.2018 r.).
24. Pro novu redaktsiiu Voiennoi doktryny Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.09.2015 № 555/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
25. Pro optymizatsiiu systemy tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 veres. 2014 r. № 442. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>
26. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy. Zakon Ukrainy № 1263-VIII vid 05.10.2017 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2017. № 45. St. 403.
27. Pro Radu natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 5 bereznia 1998 roku № 183/98-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1998. № 35. St. 237.
28. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
29. Pro sanktsii: Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2014. № 40. St. 2018.
30. Pro Stratehichni oboronnyi biuletyn Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 06 cherv. 2016 r. № 240/2016. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137>
31. Pro Stratehiiu kiberbezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 96/2016. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/962016-19836>
32. Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12 liutoho 2007 roku № 105/2007. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1052007-5496>
33. Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 26 travnia 2015 roku № 287/2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
34. Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina — 2020» [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 № 5/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/52015-18245>

35. Pro skhvalennia Enerhetychnoi stratehii Ukrainy na period do 2035 roku «Bezpeka, enerhoefektyvnist, konkurentospromozhnist» [Elektronnyi resurs]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 serp. 2017 r. № 605-r. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80>

36. Pro skhvalennia Kontseptsii stvorennia derzhavnoi systemy zakhystu krytychnoi infrastruktury [Elektronnyi resurs]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6 hrudnia 2017 roku № 1009-r. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-%D1%80>

37. Sytnyk H. P. Derzhavne upravlinnia natsionalnoi bezpeky (teoriia i praktyka [tekst]: monohrafiia / H. P. Sytnyk. K.: Vyd-vo NADU, 2004. 408 s.

38. Sotsialna filosofiia. Istoriia, teoriia, metodolohiia: pidruch. dlia vyshch. navch. zakl. / V. P. Andrushchenko, L. V. Huberskyi, M. I. Mykhalchenko. Vyd. 4-te, vypr. ta dop. Kyiv: Yurinkom Inter, 2016. 552 s.

39. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony № 984_011. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page

40. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pytannia Aparatu Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy» № 764/2019. URL: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/519.html>

Стаття надійшла до редакції 26.01.2022

УДК 303, 314/316, 21

Пасічник Василь

доктор богослов'я, прот. Парох Прафії св. Апостола Луки

Pasichnyk Vasyl

Doctor of Theology, prot. The Parish of Prafia St. Apostola Luka

ORCID: 0000-0002-4307-5382

DOI: 10.25313/2617-572X-2022-1-8493

ФІЛОСОФІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ
ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

ФІЛОСОФСЬКІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПАРАДИГМ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АСПЕКТ

PHILOSOPHICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF SOCIO-ECONOMIC PARADIGMS: A RETROSPECTIVE ASPECT

Анотація. Стаття присвячена визначенню впливу філософських та релігійних течій на формування трансформаційних процесів економічних систем для подальшої проєкції отриманих результатів в умовах сучасних викликів. У статті проводиться класифікація історичних періодів суспільного розвитку з урахуванням філософських та релігійних течій, зокрема виділено періоди розвитку суспільства на сучасному історичному етапі, що охоплюють індустріальний, постіндустріальний, інформаційний та цифровий періоди суспільного розвитку. Визначено гносеологічні підходи, що використовувалися у системі аналізу впливу філософських течій на суспільних розвиток. Для аналізу було обрано ряд філософських та релігійних течій, зокрема схоластику, філософію Аристотеля, філософію Фоми Аквінського (філософсько-раціоналістичне богослов'я), богословське бароко, сакраментологію, екзистенцію, есенцію, що доцільно віднести як течії богослов'я. Такий вибір був обумовлений рішенням автора щодо визначення впливу релігійних течій на філософські напрямки, а потім і на суспільно-економічні системи. Було визначено вплив, його масштаби та його роль у розвитку суспільства шляхом аналізу взаємозалежностей суспільних процесів та економічного розвитку. Було визначено системність взаємодії у концепції «суспільство-філософія-економіка» з метою розробки проєкції трансформації суспільно-економічного розвитку відповідно до результатів проведеного аналізу. У дослідженні використано методи аналізу, різні методи пізнання, порівняльного аналізу, гносеологічні методи та методи проєкції і моделювання. Отже, детальний аналіз філософських та релігійних течій, що відображають практичний розвиток суспільства, дозволить більш глибоко зануритися у вирішення питання забезпечення стабільності розвитку, а також мінімізації впливів життєвих етапів спаду та стагнації для того, щоб соціально-економічні показники у періоди негативних етапів суспільного розвитку значно нижче впливали на суспільні процеси, що забезпечить якісні трансформації у життєдіяльності окремого індивіда, та суспільства в цілому.

Ключові слова: суспільно-економічні течії, філософсько-раціоналістичні течії, філософсько-релігійні течії.

Summary. The article is devoted to determining the influence of philosophical and religious currents on the formation of transformational processes of economic systems for the further projection of the obtained results in the conditions of modern challenges. The article classifies the historical periods of social development taking into account philosophical and religious currents, in particular, the periods of social development at the modern historical stage are highlighted, covering the industrial, post-industrial, informational and digital periods of social development. The epistemological approaches used in the system of analysis of the influence of philosophical currents on social development are defined. A number of philosophical and religious currents were chosen for analysis, including scholasticism, Aristotle's philosophy, the philosophy of Thomas Aquinas (philosophical-rational theology), theological baroque, sacramentology, existence, essence, which should be classified as currents of theology. Such a choice was determined by the author's decision to determine the influence of religious currents on philosophical trends, and then on socio-economic systems. The impact, its scope and its role in the development of society were determined by analyzing the interdependencies of social processes and economic development. The system of interaction in

the concept of «society-philosophy-economy» was determined in order to develop a projection of the transformation of socio-economic development in accordance with the results of the analysis. The research used methods of analysis, various methods of cognition, comparative analysis, epistemological methods and methods of projection and modeling. Therefore, a detailed analysis of philosophical and religious currents that reflect the practical development of society will allow to delve more deeply into the solution of the issue of ensuring the stability of development, as well as minimizing the effects of life stages of decline and stagnation in order for socio-economic indicators in periods of negative stages of social development had a much lower influence on social processes, which will ensure qualitative transformations in the life of an individual and society as a whole.

Key words: socio-economic currents, philosophical-rationalist currents, philosophical-religious currents.

Introduction. Концептуальні парадигми розвитку суспільства завжди були і будуть тісно пов'язані із філософськими течіями. Філософська наука визначає пріоритети суспільного розвитку, а наявні у той чи інший історичний період часу суспільні цінності визначають розвиток філософської науки. Такий дуалізм розвитку суспільства підтверджує високу роль філософії у соціально-економічному розвитку, адже лише динамічні трансформації в умовах панування гносеологічних підходів до розвитку суспільства здатні забезпечити дійсно якісно нові перетворення. Ретроспективний аналіз філософських та богословських течій у різні історичні періоди визначає комплекс причинно-наслідкових зв'язків розвитку соціально-економічних систем, що дозволяє прогнозувати економічні та соціальні параметри в умовах нових суспільних викликів.

Питання розвитку суспільства традиційно відображаються у філософських течіях, в тому числі у релігійних течіях, оскільки питання релігії напряму впливає на формування цінностей, норм та пріоритетів суспільства. Проте, формування економічних взаємовідносин у системі впливу релігійних течій та філософських категорій на економічні процеси не є достатньо вивченими. Отже, доцільні провести проєкцію економічного розвитку шляхом проведення ретроспективного аналізу зміни філософських та релігійних течій з урахуванням трансформаційних процесів у суспільстві. Саме така проєкція дасть можливість прогнозувати трансформаційні процеси у економічному та соціальному житті в умовах глобальної нестабільності та зміни архітектури суспільного розвитку, викликаних новими умовами життя через пандемію коронавірусу, військову агресію, що є наймасштабнішою з часів Другої світової війни, формування нових цінностей цифрового суспільства.

Огляд літературних джерел. Питання пошуку взаємозв'язків у системі філософських, релігійних суспільних течій та економічного розвитку ще досі є невивченим у повному обсязі. Проте ряд авторів торкалися досліджуваної проблематики у своїх роботах. Зокрема, Лутчак В. Ф. у своєму дисертаційному дослідженні виділяв окремі аспекти філософських підходів до питань економічного розвитку, зокрема, була проаналізована суспільна та соціальна ситуація і її вплив на транскордонні економічні

процеси [1]. У дослідженні К. В. Гегедоша визначаються транскордонні проблеми співробітництва, що поставлені на рейки філософських парадигм, визначаються економічні філософські течії з урахуванням актуальності процесів цифрової економіки [2]. Фрімен С., Петіт Ф., Поге Т., Мілер Д. у своїй роботі «Філософської думки» розглядали суспільно-політичні процеси розвитку суспільства та їх вплив на економіку [3]. У дослідженнях Поліщук О. та Петрук Н. зроблено акцент на забезпечення процесів сталого розвитку шляхом імплементації філософських підходів у суспільно-політичний розвиток [4]. Аналіз механізмів державного управління для формування зовнішньої політики шляхом ретроспективного визначення впливу філософських течій було проведено у роботі Дурман О. [5]. Отже, актуальність питання пошуку ефективних механізмів розвитку економіки визначає увагу авторів до його розв'язання. Проте, нові виклики та трансформаційні процеси зовнішнього та внутрішнього середовища вимагають від авторів нового погляду на вплив філософських парадигм на суспільно-економічні процеси.

Мета та завдання дослідження. Визначивши актуальність проведення дослідження, було окреслено мету та завдання. Метою дослідження визначено проведення ретроспективного аналізу впливу філософських та релігійних течій на формування трансформаційних процесів економічних систем для подальшої проєкції отриманих результатів в умовах сучасних викликів.

Відповідно до поставленої мети досягнуто наступні завдання:

- проведення класифікації історичних періодів суспільного розвитку з урахуванням філософських та релігійних течій;
- визначено гносеологічні підходи, що використовувалися у системі аналізу впливу філософських течій на суспільних розвиток;
- проаналізовано взаємозалежність суспільних процесів та економічного розвитку;
- визначено системність взаємодії у концепції «суспільство-філософія-економіка»;
- розроблено проєкцію трансформації суспільно-економічного розвитку відповідно до результатів проведеного аналізу.

Методи дослідження. У дослідженні використано методи аналізу, різні методи пізнання,

порівняльного аналізу, гносеологічні методи та методи проєкції і моделювання.

Виклад основного матеріалу. Актуальність питання класифікації історичних періодів суспільного розвитку з урахуванням філософських та релігійних течій полягає у тому, що суспільні процеси є циклічними. Ще класики економічної науки визначали стадії життєвого циклу продукції, бізнесу, а на глобальному рівні — макроекономічних процесів. Отже, детальний аналіз філософських та релігійних течій, що відображають практичний розвиток суспільства, дозволить більш глибоко зануритися у вирішення питання забезпечення стабільності розвитку, а також мінімізації впливів життєвих етапів спаду та стагнації для того, щоб соціально-економічні показники у періоди негативних етапів суспільного розвитку значно нижче впливали на суспільні процеси, що забезпечить якісні трансформації у життєдіяльності окремого індивіда, та суспільства в цілому.

Класична література виділяє чотири основні періоди сучасного розвитку суспільства: індустріальне, постіндустріальне, інформаційне та цифрове. Акумулявання досліджено провідних науковців дозволить розробити таблицю (табл. 1) характеристик різних історичних періодів з урахуванням практичних вимог суспільства на той час.

Аналіз періодів суспільного розвитку на сучасному етапі дозволив визначити суспільно-економічні запити до нових філософських течій, що дуально формували і практичну реалізацію нових підходів до техніці, технологіях, соціальному житті, мисленні індивіда тощо. Проте, цікавим є порівняння впливів систем цінностей та ціннісних орієнтирів у різні історичні періоди.

Яскравим прикладом для аналізу впливу філософських течій на суспільні цінності та орієнтири є схоластика — філософська та релігійна течія середньовіччя, в основі якої полягали знання та розвиток людини шляхом осмислення буття та спостереження за явищами природи та суспільним розвитком з метою підтвердження церковних догматів [11–12]. Середньовічна філософія в нашому традиційному розумінні орієнтована на укріплення позицій релігійного впливу, проте, як бачимо із визначення поняття схоластики, ця течія є більш глибокою. Адже на меті стоїть розвиток та якісні трансформації суспільства, що визначаються новими знаннями та догмами. Недарма саме схоластика базувалася на філософії Аристотеля, де закони мислення є законами буття. Саме у філософії Аристотеля ми знаходимо основоположним пізнання процесів розвитку всесвіту, життєдіяльності окремої людини, розвитку суспільства

Таблиця 1

Ретроспективний аналіз основних періодів суспільства на сучасному етапі його розвитку [1–10]

Назва періоду	Часові рамки	Основні характеристики	Причина переходу	Суспільні тригери
Індустріальний період	XIX – початок XX століття	Розвиток промисловості екстенсивними методами, розвиток процесів урбанізації, переселення населення із сіл у міста, переформатування сільськогосподарської діяльності, розвиток науки та техніки	Розвиток науки і техніки	Покращення рівня життя шляхом збільшення випуску необхідних товарів
Постіндустріальний період	Середина XX століття	Актуалізація соціальних запитів населення, «розумна» урбанізація, розвиток агломерацій, соціально-психологічні аспекти розвитку суспільства, зміна світогляду у післявоєнний період, гуманізація, орієнтація на попит, надмірний попит, підвищення попиту на послуги	Соціальні потреби після Першої та Другої світових воєн	Підвищення рівня життя шляхом забезпечення попиту на послуги, соціальні гарантії
Інформаційне суспільство	Кінець XX – початок XXI століття	Людиноцентризм, вільний та швидкісний доступ до інформації, демократизація суспільних процесів через руйнування бар'єрів у часі та просторі завдяки розвитку інноваційних технологій, в першу чергу Інтернет-ресурсів	Розвиток технологій	Доступ до інформації як джерела знань, технологічного розвитку, економічної конкурентоздатності
Цифрове суспільство	Початок – 20-ті роки XXI століття	Діджиталізація процесів надання послуг, дистанціювання у суспільних процесах (спілкування, обміну інформацією, забезпечення попиту), формування нової системи мислення (мерехтливе сприйняття інформації), підвищені запити суспільства до швидкості та мобільності вирішення їх запитів	Формування нової системи мислення, сприйняття інформації	Мобільність та доступність всіх процесів життєзабезпечення, необхідність у самореалізації та самоідентифікації особистості через вираження власного духовного та психологічного індивідуалізму

[13]. Гносеологічні підходи до формування систем пізнання, характерних для певного історичного періоду, можна проєціювати на новітні історичні періоди розвитку суспільства. Зокрема, філософія пізнання, яка бере свій початок ще з часів Аристотеля, є основою формування науково-технічного прогресу, який, власне, і сприяв появі індустріального періоду розвитку. Отже, формується триєдина система суспільно-економічного розвитку: практичні потреби — філософські течії — економічні результати, що можна представити у вигляді наступної схеми — рис. 1

Отже, аналізуючи різні періоди розвитку сучасного суспільства було визначено, що в основі всіх економічних та суспільних трансформацій лежать потреби людини, які розвиваються через розвиток філософської думки. Неможливою є трансформація суспільства без трансформації системи мислення, переосмислення нових життєвих орієнтирів, пріоритетів, цінностей.

Отже, враховуючи вищесказане, доцільно визначити вплив різних філософських течій у різні історичні періоди на формування нового

суспільства, щоб знайти ключові характеристики впливу на суспільні зміни і трансформації.

Для аналізу було обрано ряд філософських та релігійних течій, зокрема схоластику, філософію Аристотеля, філософію Фоми Аквінського (філософсько-раціоналістичне богослов'я), богословське бароко, сакраментологію, екзистенцію, есенцію, що доцільно віднести як течії богослов'я. Такий вибір був обумовлений рішенням автора щодо визначення впливу релігійних течій на філософські напрямки, а потім і на суспільно-економічні системи. Доцільно визначити чи є такий вплив, його масштаби та його роль у розвитку суспільства. Результати аналізу, що було проведено, зведено до табл. 2

Отже, у таблиці представлені філософсько-релігійні течії, та визначено їх вплив на економічні процеси, що були визначені у різні історичні періоди сучасного розвитку суспільства. Відповідно, серед основних характеристик філософських та релігійних течій, що здійснювали свій вплив на розвиток суспільства, можна визначити наступні:

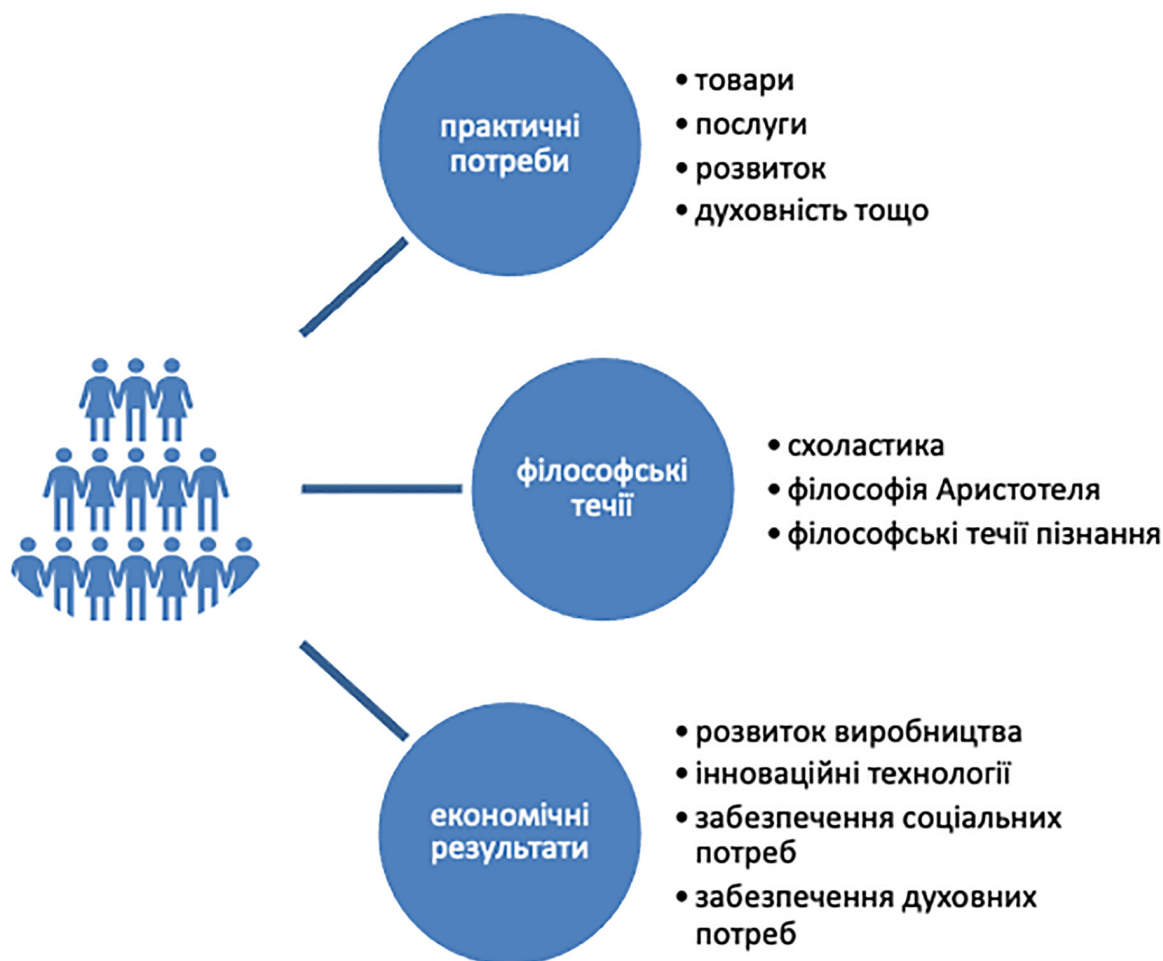

Рис. 1. Структура триєдиної системи суспільства «практичні вимоги — філософські течії — економічні результати»

Джерело: розроблено автором

- взаємозв’язок необхідності аналітичного підтвердження дійсності шляхом спостереження, експериментів тощо;
- формування системи «запит суспільства» — «шляхи вирішення», систематизація процесів розвитку;
- формування життєвих орієнтирів, потреб у самореалізації та духовному зростанні (нематеріальна роль);
- вибір суспільного пріоритету: задоволення матеріальних чи суспільних потреб;
- створення системи ціннісних орієнтирів та розуміння того, що їх уособлює (конкретна реалізація);
- створення системи суспільних запитів, що є основою людиноцентричних підходів у розвитку суспільства;

– систематизація процесів суспільно-економічного розвитку, стратегічна орієнтацій трансформацій. Представити результати дослідження можна у вигляді схеми — рис. 2.

Отже, аналізуючи ці філософські та релігійні течії було визначено, що кожен історичний період, незважаючи на його віддаленість у часі від сучасного суспільства, зробив великий вплив на формування постіндустріального, індустріального, інформаційного та цифрового суспільства. Отже, використовуючи систему основних характеристик філософських та релігійних течій можна зробити проєкцію розвитку суспільства у операційному та стратегічному векторі.

Висновки та пропозицій. У результаті проведеного дослідження автором було запропоновано класифікацію історичних періодів суспільного

Таблиця 2

Вплив релігійно-філософських течій на суспільно-економічні процеси [1–10]

Назва течії	Коротка характеристика	Трігер	Вплив на суспільно-економічні процеси	Вплив на сучасні періоди розвитку суспільства
Схоластика	Філософська та релігійна течія, що характеризує системи пізнання з метою підтвердження догматів релігії	Пізнання, підтвердження духовних догматів	Вплинула на розвиток знань та формування системи пошуку інформації, яка може підтверджувати чи спростовувати суспільні процеси	Визначила взаємозв’язок необхідності аналітичного підтвердження дійсності шляхом спостереження, експериментів тощо
Філософія Аристотеля	Структуризація існуючого, його вивчення через визначення головного елемента та елементів системи	Структуризація проблеми для пошуку шляхів її вирішення	Забезпечення стратегічних векторів та орієнтирів розвитку суспільства через пошук та вирішення головних суспільних проблем у різні історичні періоди	Формування системи «запит суспільства» — «шляхи вирішення», систематизація процесів розвитку
Філософсько-раціоналістичне богослов’я Фоми Аквінського	Поєднання філософії та християнської віри з метою пошуку цінностей духу та ідеалізації суспільства	Духовні цінності, пошук власного «я»	Введення духовного елемента у систему суспільних цінностей та визначення його місця і ролі для людини та розвитку людства	Формування життєвих орієнтирів, потреб у самореалізації та духовному зростанні (нематеріальна роль)
Богословське бароко	Поєднання реальності та ілюзії, поєднання природного начала людини та духовного	Шлях від природних запитів до гуманістичних цінностей	Пошук балансу розвитку суспільства: між потребами та запитами і духовними цінностями та орієнтирами	Людина робить важливий вибір: задоволення матеріальних чи духовних потреб є у суспільному пріоритеті
Сакраментологія	Вчення про систему знаків, яка дозволяють нам розуміти сутність речей	Розуміння буття	Визначає розуміння людиною та суспільством базових речей для розвитку, розуміння «доброго» та «поганого», «корисного» та «руйнуючого»	Створення системи ціннісних орієнтирів та розуміння того, що їх уособлює (конкретна реалізація)
Екзистенція	Визначення філософського існування людини на основі свободи та духовної унікальності	Свобода	Визначення можливостей людини до самостійного та вільного вибору життєвих цінностей та запитів	Створення системи суспільних запитів, що є основою людиноцентричних підходів у розвитку суспільства
Есенція	Визначення головного елемента структури та його взаємозв’язків з іншими елементами	Систематизація	Формування комплексного підходу до розвитку суспільства, де головним запитами підпорядковуються як другорядні запитами, так і механізми суспільних трансформацій	Систематизація процесів суспільно-економічного розвитку, стратегічна орієнтацій трансформацій

Індустріальний період	Постіндустріальний період	Інформаційне суспільство	Цифрове суспільство
<ul style="list-style-type: none">- необхідність аналітичного підтвердження результативності технічних процесів та соціально-економічних трансформацій,- систематизація процесів розвитку виробництва,- вибір суспільного пріоритету: задоволення матеріальних потреб,- створення системи ціннісних орієнтирів колективізації процесів розвитку,- створення системи суспільних запитів, на почтовому етапі,• систематизація процесів суспільно-економічного розвитку, стратегічна орієнтація трансформацій економічних систем	<ul style="list-style-type: none">- необхідність аналітичного підтвердження соціальних трансформацій,- формування системи «запит суспільства» - «шляхи вирішення» на рівні соціального забезпечення,- формування життєвих орієнтирів соціального забезпечення,- вибір суспільного пріоритету суспільних потреб,- створення системи ціннісних орієнтирів,- створення системи суспільних запитів,• систематизація процесів суспільно-економічного розвитку, стратегічна орієнтація трансформацій соціального прототипу.	<ul style="list-style-type: none">• взаємозв'язок необхідності аналітичного підтвердження потреби у інформації,- формування системи «запит суспільства» - «шляхи вирішення» на рівні інформаційних систем,- формування життєвих орієнтирів, потреб у самореалізації та духовному зростанні (нематеріальна роль),- вибір суспільного пріоритету: задоволення духовних потреб,- створення системи ціннісних орієнтирів та розуміння того, що їх уособлює (конкретна реалізація),- створення системи суспільних запитів, що є основою людиноцентричних підходів у розвитку суспільства,• систематизація процесів суспільно-економічного розвитку, стратегічна орієнтація трансформацій для забезпечення екзистенціального розвитку	<ul style="list-style-type: none">• взаємозв'язок необхідності аналітичного підтвердження нових форм сприйняття дійсності,- формування системи «запит суспільства» - «шляхи вирішення», систематизація процесів розвитку,- формування життєвих орієнтирів, потреб у самореалізації та духовному зростанні (нематеріальна роль),- вибір суспільного пріоритету: потреби у саморозвитку,- створення системи ціннісних орієнтирів та розуміння того, що їх уособлює (конкретна реалізація),- створення системи суспільних запитів, що є основою людиноцентричних підходів у розвитку суспільства,• систематизація процесів суспільно-економічного розвитку, стратегічна орієнтація трансформацій розвитку особистості: духовного, фізичного, інтелектуального тощо

Рис. 2. Систематизація взаємозв'язків філософських та релігійних течій із суспільно-економічними періодами розвитку: формат запитів та відповідей

Джерело: розроблено автором

розвитку з урахуванням філософських та релігійних течій. Шляхом аналізу гносеологічних підходів, що використовувалися у системі аналізу впливу філософських течій на суспільних розвиток було визначено взаємозалежність суспільних процесів та економічного розвитку. Розроблено

комплексний підхід до формування концепції «суспільство-філософія-економіка», що дозволяє розробити проєкцію трансформації суспільно-економічного розвитку відповідно до результатів проведеного аналізу.

Література

1. Лутчак В. Ф. Організаційно-правові механізми економічного транскордонного співробітництва: дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.02. «Механізми державного управління». Національна академія державного управління при Президенті України, Львівський регіональний інститут державного управління. Львів, 2015. 198 с.
2. Гегедош К. В. Економічна філософія транскордонного маркетингу: становлення і розвиток в умовах цифрової інтеграції. Маркетинг і цифрові технології, [S.l.], бер. 2022. Вип. 6, № 1. С. 45–63. ISSN 2523-434X. URL: <https://www.mdt-opu.com.ua/index.php/mdt/article/view/167>
3. Фримен С., Петит Ф., Поге Т., Мілер Д. Джон Ролз та сучасна політична філософія. Опитування «філософської думки». 2022. № 1. С. 6–22.
4. Поліщук О., Петрук Н. Аксиологічні орієнтири у філософії сталого розвитку суспільства. Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2022. 1(52). doi: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.52.250656>
5. Дурман М. Альтернативні моделі формування та реалізації державної регуляторної політики та їх співвідношення зі стратегіями економічного розвитку територій. Публічне управління та митне адміністрування. 2020. № 1(24). doi: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-1.6>
6. Желобицький Я. К. Сутність та місце ціннісних пріоритетів у системі економічних відносин // Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції, м. Суми, 18 червня 2022 р. Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 84–88.
7. Артьомов І. В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: Монографія. Серія «Євроінтеграція: український вимір». Ужгород, 2009. Випуск 13. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9858/1/13.pdf>
8. Релігійна культура особистості: наук.-допом. бібліогр. покажч. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Бібліотека; уклад. Л. Дейнека. Електрон. текст. дані. Луцьк, 2022. 171 с.

9. Барановський Б.О., Дзюба П.В. Вплив групи гуманітарного забезпечення сталого розвитку на глобальну систему освіти // Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції, м. Суми, 18 червня 2022 р. Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 16–19.

10. Козир М.А. Цінності ЄС: історичний, правовий, політичний та педагогічний контексти // Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції, м. Суми, 18 червня 2022 р. Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 106–111.

11. Филипович Л., Титаренко В. Релігія як цінність і релігійні цінності: релігієзнавчі і соціологічні виміри. Мультиверсум. Філософський альманах. 2021. Випуск 1(173). Том 1. С. 71–86. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/23015>; doi: <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2021.1.1.06>

12. Вергелес К.М. Православна релігія в сучасному українському соціумі. Гілея. 2017. № 119. С. 174–178.

References

1. Lutchak V.F. Orhanizatsiino-pravovi mekhanizmy ekonomichnoho transkordonnoho spivrobotnytstva: dys. ... kand. nauk z derzh. upravl.: 25.00.02. «Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia». Natsionalna akademiia derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy, Lvivskiy rehionalnyi instytut derzhavnoho upravlinnia. Lviv, 2015. 198 s.

2. Hehedosh K.V. Ekonomichna filosofiia transkordonnoho marketynhu: stanovlennia i rozvytok v umovakh tsyfrovoy intehratsii. Marketynh i tsyfrovi tekhnologii, [S.l.], ber. 2022. Vyp. 6, № 1. S. 45–63. ISSN 2523-434X. URL: <https://www.mdt-opu.com.ua/index.php/mdt/article/view/167>

3. Frymen S., Petyt F., Poge T., Miler D. Dzhon Rolz ta suchasna politychna filosofiia. Opytuvannia «filosofskoi dumky». 2022. № 1. S. 6–22.

4. Polishchuk O., Petruk N. Aksiolohichni oriientyry u filosofii staloho rozvytku suspilstva. Visnyk NIuU ime ni Yaroslava Mudroho. Seriia: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia. 2022. 1(52). doi: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.52.250656>

5. Durman M. Alternatyvni modeli formuvannia ta realizatsii derzhavnoi rehuliatornoi polityky ta yikh spivvidnoshennia zi stratehiiamy ekonomichnoho rozvytku terytorii. Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia. 2020. № 1(24). doi: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-1.6>

6. Zhelobytskyi Ya.K. Sutnist ta mistse tsinnisnykh priorytetiv u systemi ekonomichnykh vidnosyn // Tsinnisno-oriientovanyi pidkhdid v osviti i vyklyky yevrointehratsii: materialy III Vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii, m. Sumy, 18 chervnia 2022 r. Sumy: Sums'kyi derzhavnyi universytet, 2022. S. 84–88.

7. Artomov I.V. Transkordonne spivrobotnytstvo v yevrointehratsiinii stratehii Ukrainy: Monohrafiia. Seriia «Ievrointehratsiia: ukrainskyi vymir». Uzhhorod, 2009. Vypusk 13. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9858/1/13.pdf>

8. Relihiina kultura osobystosti: nauk.-dopom. bibliohr. pokazhch. / Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, Biblioteka; uklad. L. Deineka. Elektron. tekst. dani. Lutsk, 2022. 171 s.

9. Baranovskiy B.O., Dziuba P.V. Vplyv hrupy humanitarnoho zabezpechennia staloho rozvytku na hlobalnu systemu osvity // Tsinnisno-oriientovanyi pidkhdid v osviti i vyklyky yevrointehratsii: materialy III Vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii, m. Sumy, 18 chervnia 2022 r. Sumy: Sums'kyi derzhavnyi universytet, 2022. S. 16–19.

10. Kozyr M.A. Tsinnosti YeS: istorychnyi, pravovyi, politychnyi ta pedahohichni konteksty // Tsinnisno-oriientovanyi pidkhdid v osviti i vyklyky yevrointehratsii: materialy III Vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii, m. Sumy, 18 chervnia 2022 r. Sumy: Sums'kyi derzhavnyi universytet, 2022. S. 106–111.

11. Fylypovych L., Tytarenko V. Relihiia yak tsinnist i relihiini tsinnosti: relihiieznachchi i sotsiolohichni vymiry. Multyversum. Filosofskiy almanakh. 2021. Vypusk 1(173). Tom 1. S. 71–86. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/23015>; doi: <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2021.1.1.06>

12. Verheles K.M. Pravoslavna relihiia v suchasnomu ukrainskomu sotsiumi. Hileia. 2017. № 119. S. 174–178.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2022

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

Електронне наукове видання

«ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»

Электронное научное издание

**«ПУБЛИЧНОЕ АДМИНИСТРИРОВАНИЕ И НАЦИОНАЛЬНАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ»**

Electronic scientific publication

«PUBLIC ADMINISTRATION AND NATIONAL SECURITY»

№ 1 (23)

Головний редактор — *Романенко Є.О.*

Київ 2022

Видано у авторській редакції

Підписано до публікації 31.01.2022

Адреса редакції:

04070, м. Київ, Андріївський узвіз, буд. 11, оф. 68

Контактний телефон: +38(044) 222 58 89

Контактний телефон: +38(067) 401 84 35

E-mail: editor@inter-nauka.com